

...ДО ПРАВДИ НЕЗАЛЕЖНОГО ЖИТТЯ

Леонід
ТЕРЕХОВИЧ

ЛЕОНІД ТЕРЕХОВИЧ

*...До правди
незалежного життя*

З Б І Р К А В І Р Ш І В

Чернігів – 2018

УДК 821.161.2-1(477.51)

Т 35

Книга видана коштом обласного бюджету Чернігівської області в рамках обласної Програми підтримки розвитку інформаційної та видавничої сфер Чернігівщини на 2016–2020 роки.

Не для продажу.

Укладачі:

Вікторія Солонікова

Інна Аліференко

Рецензенти:

Ганна Арсенич-Баран – завідувач кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського, голова Чернігівської обласної організації НСПУ, кандидат філологічних наук.

Михась Ткач – український прозаїк, журналіст, головний редактор обласного журналу «Літературний Чернігів», голова літературної спілки «Чернігів», заслужений працівник культури України.

Т 35 Терехович Л.

... До правди незалежного життя: збірка віршів / Леонід Терехович; [уклад.: В. Солонікова, І. Аліференко]. – Чернігів: Сіверський центр післядипломної освіти, 2018. – 400 с.

ISBN 978-617-7062-22-5

До збірки поезій Леоніда Тереховича – дисидента-одинака та талановитого українського поета – увійшли його вірші, написані в різні періоди життя, починаючи від учнівських спроб і до останніх творів. Укладачі намагалися представити всю його творчу спадщину: зразки громадянської та любовної лірики, гостросоціальну політичну сатиру. До книги увійшли як уже відомі поезії Л. Тереховича, так і виявлені в Державному архіві Чернігівської області та архіві СБУ Чернігівської області, а також у приватних колекціях.

Видання призначене для всіх, хто цікавиться українською літературною спадщиною, а також історією дисидентського руху.

УДК 821.161.2-1(477.51)

© Леонід Терехович

© Автори передмов

© Автор макета

ЗМІСТ

Аліференко Інна	
Від упорядників	20
Бойко Володимир, Демченко Тамара	
І один в полі воїн: Той, хто «свідомо став на муку»: Штрихи до історичного портрету Леоніда Тереховича	22
Арсенич-Баран Ганна	
«...Аби не позабули швидко»	45
Розділ І.	
ТУТ ЗЕМЛЯ УКРАЇНИ...	
ЦВІТИ, НАША ЮНІСТЬ!	50
ГОРЖУСЬ	51
НА СЛУЖБУ УХОДИТ СОЛДАТ	52
ВЫШИТЫЙ ПЛАТОЧЕК	53
РАСТУТ ДОМА	54
УРОЖАЙНОЕ	55
ДОРОГИ СОЛДАТА	56
К СОЛНЦУ ВОСХОДИМ	57
НА ПЕРВОМ ПОСТУ	58
ВОЗВРАЩЕНИЕ	59
ГЛУБОКИЕ КОРНИ	61
ПРИГОВОР ШПИОНУ	62

ПОТОМКИ ПРОМЕТЕЯ	63
В ЗИМНЕМ ПАРКЕ	65
В ОСЕННЕМ САДУ	66
С НОВОСЕЛЬЕМ!	67
СОВА И СОЛНЦЕ	68
ОТ ИМЕНИ ПОКОЛЕНИЙ	68
ДОРОГА	70
ПОНЯТИЕ О МАСШТАБАХ	70
ТОЖЕ – ПТИЦА	70
ТОСТ	71
У рафаэлевой мадонны	72
Его назвали генеральным	72
”ЗАДОЛИЗЫ”	73
ПАМЯТИ ВЛАДИМИРА ВЫСОЦКОГО	74
НА ПОЛЮСЕ ПРАВДЫ	75
ПЛАНЕТА ВЛАДВЫСОЦКИЙ	76
ПРАВИЛО КВАДРАТА	76
ДЖИГИТ НА ХВОРОСТИНЕ	77
ОЩУЩЕНИЕ	78
ВСТРЕЧА С МОРЕМ	79
ПЕСЕНКА ПРО ОБЕЗЬЯН	80
СОЛНЕЧНЫЙ ЭТЮД	81
НОМЕНКЛАТУРНЫЙ ФЛЮГЕР	83
ВРЕМЯ ТРЕБУЕТ	84
МОТОЦИКЛИСТЫ	85
НЕИЗВЕСТНЫЙ СОЛДАТ	86
Меня укусили. Предательски	87

Опять мне дело замутили	87
Жизнь бьет ключом	88
БАЛЛАДА О 18-ТИ	89
ЯНВАРСКОЕ ТАНГО	91
НАД СНОВЬЮ	92
КОЛЬОРИ СВІТОГЛЯДУ	93
ОДА ЗНОШЕНИМ КАЛЬСОНАМ	94
СЛОВО НА СПОМИН	94
За раду влади, за радянський лад...	96
ПИТАННЯ	96
В ЧЕКАННІ ГРОЗИ	97
Відсвітили сонячні мрії...	97
Завіяло, закружляло...	98
ЩО Ж ЗОСТАВЛЯЄМ?..	98
ТЯГАР	99
Не набивайте клепок в мою голову...	99
Скінчиться все в обшарпанім хліві...	100
Чому життя, мов закручена вісімка...	100
AVE, MARIA!	101
Доля – вельми іронічна дама...	101
Що ж, напевно, ще не згуба...	102
ПЕРЕКОТИПОЛЕ	102
Догоряє знесилено ватра...	103
Крок направо — скеля прямовисна...	103
В цю поруху, від розпачу чорну...	104
Ще немає снігу, вже немає грому...	104
Побили багатих, зробили всіх бідними...	105

«ТРИРЕМА ДУХУ» ПРОМЕТЕЙ – ДІОГЕН –	
ІУДА	105
ТОМУ, ХТО НА ДВОХ СТІЛЬЦЯХ...	110
ДАЙОШ КОНСОЛІДАЦІЮ!	110
ПРО МАТІР	111
НА УБІЙ	112
Це ще не кров...	112
ПОСТАВЛЕНА КРАПКА ОСТАННЯ	113
Я народився в сорок першим році...	113
Тут земля України...	114
Іду на побачення з богом...	115
Не підбиваю «в ногу» крок...	116
ЗЕМЛЯКАМ	116
Я зацікавивсь словниками...	117
РЕКВІЄМ	118
НАД МОГИЛОЮ ДРУГА (Пам'яті Івана Чулінди) ...	119
КОМУНІСТИЧНИЙ РОЗПАЧ	122
ЧИТАЮ ТИЧИНУ	123
БАТЬКІВЩИНА ЧИ БАТЬКІВЩИНА?	124
На недолю свою чи невміння...	124
ТА ГЕЙ, БИКИ!..	125
«ШАНУЙМОСЯ, БО МИ ТОГО ВАРТІ»	125
У СЛОВЕСАХ	126
Моє життя – не крок в німій колоні...	126
НІЧНИЙ ВІЗИТ	127
Як Україна швидко йде в розруху...	133
«НАШ ПАРОВОЗ, ВПЕРЕД ЛЕТИ!..»	134

ГЕНЕАЛОГІЧНЕ	135
Ветеринар по духу і диплому... ..	136
Я ПОТОПАВ В ЖИТЕЙСЬКОМУ БАГНІ... ..	136
Зависла в небі чорнота... ..	137
«Червоне – то любов...» – лунає з репродуктора... ..	137
Ніч блискавкою пощербатить... ..	138
Ми про живих катів мовчим... ..	139
Зціпивши зуби, біль палаючий свій... ..	139
ЗА ГРИБАМИ	140
ТАРАСУ МЕЛЬНИЧУКУ	141
Якісь солодкі спогади... ..	142
Коли помру – це буде скоро... ..	142
За сторіччя зросла на кістках... ..	143
Закоханий в безмежний білий світ... ..	144
ГОРЯТЬ ХЛІБА	144
ПОХВАЛА ВУЖУ	145
Як від краю до краю... ..	146
Я двічі зі смертю був око за око... ..	146
В КАРТИННІЙ ГАЛЕРЕЇ... ..	147
Взошла луна над рощею... ..	147
Затихла ніч, і вітерець не схлипне... ..	148
«ЛЮБИТЕЛЬ»	148
Моя невизначеність рання... ..	148
Покотилося серце, мов з гори каменяка... ..	149
После затхлости и духоты... ..	149
ХРИПЫ ЗАГНАННЫХ ЛОШАДЕЙ	150

II розділ

I МИМОВОЛІ СЕРЦЕ ЗАЩЕМИТЬ

ЧТО-ТО ГРУСТНО ВЕТРИТ...	152
ВЫПУСКНИКИ	153
НОЧИ НАД СНОВЬЮ	154
СРЕДИ ВОКЗАЛЬНОЙ СУЕТЫ	154
ЛЬЮТ ДОЖДИ...	155
ШТОРМ	156
НАЧАЛО	157
НИЩИЙ НА БРОДВЕЕ!	158
ОТВЕТ ЕСЕНИНУ – ВОЛЬПИНУ	159
МАРШ ПО ТРЕВОГЕ	162
МОЛОДОМУ СОЛДАТУ	163
НА АЭРОДРОМЕ	163
НА РАССВЕТЕ	165
СТИХИ О СОДЕРЖАНИИ ФОРМЫ	166
Получен приказ министра...	167
КУПАЛЬСКИЕ КОСТРЫ	168
РОМАНТИКА	169
50 000 000	170
ВОПРОС ИЗ ЛЕГЕНДЫ	171
ДОРОГИ, ДОРОГИ	172
Нет не даром нам хранить завещано...	172
СКАЗКА О РАБОТНИКЕ БАЛДЕ	173
Черемуха празднует радость расцвета...	173
ПО ШИЛЛЕРУ	174
НА ТЕМУ ПОПУТНОЙ ЛЮБВИ	175

Мы встретились и разошлись	176
ВІДГУК	176
Жизнь состоит не только из удач... ..	178
Закону тяготенья внемлю	179
Уходит женщина... ..	180
Шел дождь, скучнейший монолог веда... ..	181
Казалось, ты – в иной галактике!.. ..	182
Ветер с буйной вольностью... ..	182
Летописцы Чернигова	184
ЗДРАВСТВУЙ	185
О «БОРЬБЕ С ИДЕОЛОГИЧЕСКИМИ ДИВЕРСИЯМИ»	186
РАССЛОЕНИЕ	186
ЧЕРЕЗ БОРЬБУ – К ПОБЕДЕ	187
Шепчась о чем-то лепестками... ..	191
ДЕВЧАТА	196
УБИТЫЙ	198
БАЛЛАДА О ПЕРВОМ СЛОВЕ	199
ПОБЕГ	200
«ГЛУХАРИ»	201
Как распознать добро и зло... ..	202
Наш мир – лишь узенький загон... ..	202
Опять зима, опять морозы... ..	203
Ребята пишут заочницам... ..	203
ЭХО БЕЗМОЛВИЯ	204
Нет, мой друг, погоди... ..	205
ЛИВЕНЬ	206

Напрасно правды не ищи	207
Слишком долго бедой и печалью...	208
КАРАГАНДА	209
ДЖЕЗГАЗГАН	209
Воздержаться с Танею...	211
Девчонка из города...	212
Эта девушка в синем беретике...	213
Я иду походкой неспешною...	213
Пускай завидуют кругом...	214
НЕ УХОДИ	214
Когда напьюсь до чертиков...	215
Ты смотришь так открыто и наивно...	216
РАЗЛУКА	217
Когда сменяются вожди...	219
ЧЕРТОВЩИНА	220
ПРАВОУЧЕНИЕ	221
И неправдиво и непонимаемо...	221
Закончился «великий пост»	222
ЧЕГО ТЕБЕ ХОЧЕТСЯ?	223
ЧТО СЛЫШИТСЯ В ИМЕНИ «ОЛЯ»?	224
О ВЕЛИКИХ И НЕ ОЧЕНЬ	225
ПОЛЕЗНЫЙ ОБМАН	226
«Я ПРИШЕЛ К ТЕБЕ С ПРИВЕТОМ»	227
«БОРЕЦ»	227
В ПУТИ	228
ЗИМНИЙ ДУБ	229
Осенний ветер раздевает иву...	229

Осенние поля озябли...	230
ОСЕННИЕ ЭТЮДЫ	230
КОРОЛЕВА МАРГО	231
Чтоб на незнание мира не пенять...	231
«СЫНКУ», УХОДЯЩЕМУ В АРМИЮ	232
СКАЗКА ОБ ИВАНЕ ВАСИЛЬЕВИЧЕ	233
«СПОРТЛОТИСТ»	234
НЕКРОЛОГ	235
ПОЕДИНОК	236
ПАМЯТИ В. ВЫСОЦКОГО	237
НА ТЕПЛОМ МЕСТЕ	239
ПО ВЕСНЕ СКАЖУ «ДЕСНЕ»	240
ЭКСПРОМТ ДЛЯ ХМУРОЙ ЛЕНОЧКИ	241
НА ДНЕПРОВСКО-КРЫМСКОМ КАНАЛЕ	242
ФИЛОСОФИЯ ВПРИГЛЯДКУ	242
СКЕПТИЧЕСКИЙ МОНОЛОГ	244
АНТРОПОФАГИЯ	247
В ТИРЕ	251
Жила-поживала ядовитая догма...	252
Лицедейство так вошло в обычай...	252
СТАЛИНИСТАМ	253
ЭЛЕКТРОСВАРЩИК	253
ПОМИНАЛЬНЫЙ ДЕНЬ	254
ВРАГ НАРОДА	255
НАЙДИ МЕНЯ	257
МИМИКРИЯ	258
Журнал нас информацией порадовал...	258

ФАНТАЗИЯ	259
СЛЫШАЛ – ГОВОРИЛИ	262
Как это больно с задатком таланта...	263
Не по мелочи – в главном самом	264
«НЕФОРМАЛЫ»	264
Если глухо вокруг и мертво...	265
Долго мы в походах не бывали...	265
В.Шкварчуку. «Не ищите в стихах протокола...» ..	266
«І вічний сумнів творця»	267
АФГАНЦЫ	268
НА МАРШЕ	268
Солдаты возвращаются домой	269
ТРЕТЬЯ ПОПЫТКА	269
ПОПУТЧИЦА	270
В ПОХОДЕ	271
НА ДИСТАНЦИИ ЖИЗНИ	272
ШАХМАТНАЯ ПАРТИЯ	274
БОЛЬНИЧНАЯ МЫСЛЬ	276
ОДА ЛИЗОБЛЮДАМ	276
ДОЛГ И ПЛАТА	277
Как хочется безногим танцевать...	278
ОТВЕТ СОЛДАТА	279
МОЛОДО-ЗЕЛЕНО	281
ГОРЕ ГОРЬКОЕ	281
ПЕСЕНКА ПРО ПАЛАЧА	283
БУДЕМ ЖИВЫ – НЕ ПОМРЕМ!	284
БЕЗ ЮМОРА	285

Идут жестокие года	285
ЧЕМПИОНАТ ФИГУРИСТОВ	286
Если лишь смешается черное с белым... ..	286
И бредилось возвышенными грезами... ..	287
ГАСНУТ ОКНА ИЗМУЧЕННОЙ МНОГОЭТАЖКИ ..	288
СМЕРТЬ ТРАГИКА	289
НИЗВЕРЖЕННЫЙ ИДОЛ	289
ПЕСЕНКА НЕ О ДЕНЬГАХ	291
С ПРАЗДНИКОМ!	292
Уж если признать... ..	294
Не поверю на честное слово... ..	295
ПЕРЕД РАСПЯТИЕМ	296
НОВЫЙ КУЛЬТ	297
Теплынь такая на дворе... ..	298
ТЕЛЕФАРШ	299
ЯНВАРЬ. 1987 ГОД	299
СПАСИТЕЛЬНАЯ ШИЗОФРЕНИЯ	300
ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ НАБАТ	301
КРОВАВОЕ ВОСКРЕСЕНЬЕ	302
КОЛОКОЛА СКОРБИ	303
На перепутьях великих дорог... ..	303
ГОНИТЕЛЯМ ВЕРЫ	304
НИГДЕ, КРОМЕ В АГРОПРОМЕ	305
Хранящий чувства под замком... ..	305
Відступить ніч, ховаючись за тіні... ..	307
ДОГМАТИК	307
РУХ	307

КРЕДО	308
Один укол – і все готово... ..	308
ПАНУВАННЯ ПЛАНУВАННЯ	309
І СМІХ, І ГРІХ	309
ТОВАРНИЙ НЕСПОКІЙ	309
Реготалися хмари над стурбованим вітром... ..	310
СУЧАСНА ВІДПОВІДЬ	310
УЖЕ Й СІРНИКИ?	310
БЕЗВИХІДЬ	311
Вже і літо квапливо сплигло... ..	311
ПОРУЧ З БЕНТЕЖНІСТЮ	312
Як важко навалилася депресія... ..	313
Голод стискає лещатами голову... ..	313
І час народження, і смерті час... ..	313
Життя та його притягальна сила... ..	313
Що є в житті страшніше за нікчемність... ..	314
Як і раніш, лежу в лікарні... ..	314
Коли застигнуть сутінки надії... ..	315
ЗАВЖДИ З НАРОДОМ	315
Заполонив мене вечірній сумнів... ..	315
ПОРУЧ З ДИЯВОЛОМ	316
Розгойдується ніч від збуреного вітру... ..	317
В ОРЕОЛІ БЕЗГЛУЗДОСТІ	317
ПРИКМЕТА	318
Не можемо обійтись без ворогів... ..	318
НА СЕСІЇ	318
ВИПАДОК НА ПОЧАТКУ АРМІЙСЬКОЇ СЛУЖБИ... ..	319

ЗА ПРИНЦИПАМИ СОЦ.РЕАЛІЗМУ	321
СОНЦЕ, НЕБО, ВІТЕР І Я	321
До карбованців – талони...	321
Життя, яке було «...тому назад»...	321
ПО ЕВКЛІДУ ЧИ ПО ГОРБАЧОВУ?	322
Куми «сесію» зробили...	322
Як часто зростає пусте та просте...	323
«ШКІЛЬНИЙ» ДЕНЬ В МАГАЗИНІ	323
В НЕГОДУ	323
ВИСОКИЙ ГІСТЬ	324
ЖЕБРАЦЬКИЙ НАСТРІЙ	324
«НА ПРОПИТАНІЄ»	325
ПЕРЕД ТЕЛЕВІЗОРОМ	325
ПРИВИД	326
ПОБАЖАННЯ ЧИТАЧА	326
Мелють, мелють...	326
СМІШНО, ТА НЕ НАМ...	327
ЗАСТІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ	328
Пищу – не знаючи, навіщо...	328
ЗЕМЛІ!!!	329
Дрібне і величне крізь звичну нечулість...	329
ПОСЛЕ БОЛЬНИЦЫ	330
ЩЕ НЕ ПОРА	330
В м. Щорс	331
Ой ти, дівчино, рідная доню!..	331
Як модно стало страйкувати...	332
НА РЕФЕРЕНДУМ	332

ОЙ, МАНИ, МАНИ!	333
ЗНАЙОМА КАРТИНКА	334
«Король помер – нехай живе король!»...	335
ШИВОРИТ-НАВИВОРИТ	335
НОВОРИЧНА ФАНТАСМАГОРІЯ	336
Хто диктатуру любить дуже...	336
СУСІДСЬКІ РОЗДУМИ	336
....А диктор читала, і голос її не дрижав...	337
Как же хочется помолодеть...	337
Не звинувачуйте учителя...	338
ПЕРЕДРЕКВІЄМНА ОРАТОРІЯ	338
Відлетів білий птах...	339
Мітингово бунтуються ще гіпер-натовпи...	339
А СЧЕТ ОТКРЫТ...	339
АЛЛЕЯ ЛЮБВИ...	340
БАЛЛАДА О СЫТОСТИ	341
Беда тяжело наваливается...	356
БЕЗДНА	356
БРАК	356
В марте молодо грезит околица...	357
В НАЧАЛЕ И В КОНЦЕ	357
ВЕЛИКОЕ ДЕЛО В ЛЕГЕНДАХ ВЕКАМИ ЖИВЕТ	358
ВЕЛИЧАЛЬНАЯ ОДА	360
Весною пахнут просторы мгlistые...	360
Время надежды, время мечты...	361
ВСЕ ПРОСТО	361

2 ИЮЛЯ 1988 ГОДА	362
Вы помните, конечно, этот день?..	362
ГЕОМЕТРИЯ ВОЙНЫ	363
ГЛАСНОСТЬ	364
ГЛУБОКИЕ КОРНИ	364
ГРАФОМАНСКИЙ ОПТИМИЗМ	365
ДОЧВАНИЛИСЬ	365
ДУБИНКОВАЯ ДЕМОКРАТИЯ	365
ЕМЕЛИН ОПТИМИЗМ	366
Если б я сквозь ночей тишину..	366
Если бы только...	366
Еще не умея любить...	367
ЕЩЕ УЗНАЕМ	367
ЗАГАДКА	367
ЗАГАДКА ГДЛЯНА	368
ИЗ ГЕТЕ	368
ИЗОБРЕТАТЕЛЯМ ВЕЧНОГО ДВИГАТЕЛЯ ..	368
ИНАЧЕ НЕ БЫВАЕТ	368
ИСКУССТВОВЕД	368
КАЖДОМУ СВОЕ	369
Как раскрученное колесо...	369
Какими б не шли мы дорогами.....	370
КЛЮЧ К РЕШЕНИЮ	371
Когда воспоминанья старятся...	371
КОЛУМБИНА	372
КОРОЛЬ И ШУТ	373
КУМИР	373

ЛИДЕРУ	373
«ЛЮБИТЕЛЬ»	373
МЕЖДУ НАМИ, ДЕВОЧКАМИ... ..	374
МИКРОСХЕМЫ	374
МУДРОЕ РЕШЕНИЕ	374
НА ТРАССЕ ВИННИЦА-КИЕВ	375
НАПОМИНАНИЕ ПЛУТУ	376
НЕ ВСЕ ЧИСТО	376
НЕ ТОЛЬКО СОЗВУЧИЕ	376
НЕЛЕГКИЙ ВЫБОР	376
Неохота заниматься мне стихами... ..	377
НЕСООТВЕТСТВИЕ	377
Несчастья черного я не боюсь... ..	378
Нет, еще не стареем с тобой мы... ..	379
НОВАЯ КОЛЫБЕЛЬНАЯ	379
О СУТИ СОЦ.РЕАЛИЗМА	379
ОБ ИДЕОЛОГИЗАЦИИ НАУКИ	380
ОБ УРОКАХ ИСТОРИИ	380
ОЗНАЧЕНО КРЕСТОМ	380
ОСОБОЕ МНЕНИЕ	380
ОЩУЩЕНИЕ	381
ПАДАЕТ СНЕГ... ..	381
ПЛОСКИЕ ЛЕБЕДИ	382
ПОКОЛЕНИЕ СОЛДАТСКИХ ДЕТЕЙ	383
ПОСЛЕДСТВИЕ ПРОШЛОГО	384
ПОХВАЛА ГРАМОТНОСТИ	384
ПОЧТИ ПО МАРКСУ	384

ПРАВДОБОРЕЦ	384
Приближаясь к могильной пристани...	385
ПРИВЫЧКА...	385
ПРИЗНАНИЕ	386
РАБОЧЕМУ-НАСТАВНИКУ	387
Рассосались ли рубцы на коже	388
РОЖДЕННЫМ ПОЛЗАТЬ	388
С ВОЛКАМИ ЖИТЬ...	388
СЕГОДНЯ	388
СПАСИТЕЛЬНЫЙ ДЕФИЦИТ	389
СПОР ЯЗЫЧНИКОВ	389
СТОРОННИКУ «ТВЕРДОЙ РУКИ»	389
«СТОЯТЬ!»	390
СТРОЕВАЯ ОБЕЗЛИЧКА	390
ТАК ЛУЧШЕ?	390
ТВИСТ	391
Ты ведь знаешь...	392
У меня под лохматую шапкою...	393
Улетайте вы, голуби...	394
УНИВЕРСАЛЬНЫЙ ВЫХОД	395
УСТОИ СОЦИАЛИЗМА	395
ЦЕЛЬ ОПРАВДЫВАЕТ СРЕДСТВА	395
ЭХ, ДОРОГИ...	395
Я ТАК ПРЕДСТАВЛЯЮ	396
Я свою милую...	398
Я на разлуку не ропщу...	398

ВІД УПОРЯДНИКІВ

Восени 2016 року до Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки прийшов Аркадій Натаріус, щирий прихильник і захоплений популяризатор творчості Леоніда Тереховича, з самвидавчою збіркою віршів «Той, хто свідомо став на муку» та з інформацією про сайт, на якому розміщені матеріали про життя борця за справедливість, його фото та вірші. Невдовзі відбувся вечір, присвячений 75-річчю від дня народження Л. Тереховича, де прозвучали спогади про життя, кращі вірші поета. Стало зрозуміло, що перед нами непереписана особистість, поетична спадщина якої ще, на жаль, не досліджена і не оцінена. Розпочалася робота з пошуку та упорядкування віршів Леоніда Никифоровича, ідейним натхненником якої стала заступник голови Чернігівської обласної державної адміністрації Наталія Андріївна Романова. З'ясувалося, що перша збірка «Свідомо став на муку : вибране» вийшла у Чернігові в 1993 році накладом 3000 пр. уже після смерті поета. Цілий цикл віршів з витягом зі справи замість біографії надрукований у 1 числі «Літературного Чернігова». У 2004 році працівники Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка спробували дослідити життя і творчість Л. Тереховича. З метою популяризації творчості поета були видані методично-бібліографічні матеріали «Життя на лезі» із серії «Повернуті імена письменників Чернігівщини».

Досліджуючи життя Тереховича, стало відомо, що під час арештів все написане конфісковувалось органами КДБ. Але значну частину своїх віршів, що вдавалося відновити, Леонід Никифорович передавав в акуратно переписаних зшитках Станіславу Реп'яху з метою подальшого упорядкування та друку. На жаль, за життя поета цим мріям не судилося здійснитися. Тому пошук творів проводився у державному архіві Чернігівської області, архіві СБУ, періодичних виданнях області.

До збірки увійшли майже всі знайдені поезії. Всього 436 віршів, написаних з 1958 по 1992 рік у різних місцях, де перебував поет. Де-кілька віршів упорядники не включили до збірки через наявність ненормативної лексики та персоніфіковані оціночні судження. Збірка складається з двох розділів. Перший розділ вміщує поезії, що побачили світ за життя поета та після його смерті і були надруковані у різних джерелах: газетах «Промінь Жовтня», «Сіверщина», «Громада», «Нова просвіта»; часописах «Літературний Чернігів», «Сіверянський літопис»; збірках поета. До другого – увійшли вірші, що були знайдені в різних архівах і друкуються вперше. Водночас два вірші «Кровавое воскресенье» та «Безвихідь», раніше оприлюднені вміщені до другого розділу в авторській редакції як такі, що більш повно відображають його задум. У середині першого розділу вірші подані у хронології видання, у другому – в хронології написання. Вірші датовані відповідно до позначок Лоніда Тереховича в рукописах – за останньою редакцією автора. У першому розділі також зазначаються видання та дати оприлюднення поезій. Недатовані вірші подані в кінці другого розділу.

Укладачі висловлюють щирю подяку за надані матеріали Державному архіву Чернігівської області та особисто директору Раїсі Борисівні Воробей, Архіву СБУ Чернігівської області та особисто співробітнику архіву Тетяні Андріївні Гапієнко, племіннику Станіслава Панасовича Реп'яха Олександровичу Володимировичу Реп'яху та племіннику Леоніда Никифоровича Тереховича Сергію Володимировичу Матюху, щирому прихильнику творчості Тереховича Аркадію Натаріусу, креативному директору ЧЕLine ТВ Павлу Солодовнику.

Інна Аліференко

І ОДИН В ПОЛІ ВОЇН: ТОЙ, ХТО «СВІДОМО СТАВ НА МУКУ»: ШТРИХИ ДО ІСТОРИЧНОГО ПОРТРЕТУ ЛЕОНІДА ТЕРЕХОВИЧА

Минулого року в Чернігівській обласній науковій бібліотеці вшанували пам'ять Леоніда Тереховича – поета, одинака-дисидента, «задерикуватого непослуха» – за оцінками сучасників. Часом його порівнюють із Василем Стусом, хоча, ймовірно, Терехович заслуговує на те, щоб бути самим собою – єдиним і неповторним. Українському читачеві це ім'я майже невідоме, між тим його творча спадщина отримала високі оцінки у фахівців та й зацікавлення з боку шанувальників творчості не бракує. Мабуть, найщиріший із них, Аркадій Натаріус, уже багато років популяризує творчість призабутого поета із чернігівської «глибинки».

Чому так важливо дослідити, оцінити доробок Л. Тереховича в контексті нашого непростого сьогодення, зробити його доступним для загалу? Відповідь лежить в його поезії – справжній, непідробно-щирій і саме тому актуальній.

Проблема взаємодії народу й поета завжди перебувала в полі зору української еліти. Юна Леся Українка у вірші, названому «Поет під час облоги» (1896 р.), визнавала потужний вплив «молоденького співця» на мешканців обложеного міста, бо його пісні «ллються без примусу, вільно», й хоча:

*«Довкола них розпач хаосом чорніє,
Над ними веселка надій променіє».*

А ще ця пісня «будить на мурах обачну сторожу, / Заснуть не дає до зорі!»¹.

Отже, йдеться про безпосередню участь у боротьбі, применшення хаосу шляхом поширення позитивних ідей та надії на визволення від ворога.

¹ *Українка Леся*. Зібрання творів у дванадцяти томах. – К.: Наукова думка, 1975. – Т.1: Поезії / Ред. тому А.А. Каспрук; упоряд. Н.О. Вишнеvsька. – С. 129.

У нових історичних умовах (після поразки Української революції 1917–1921 рр.) ще один великий поет України Євген Маланюк у своєму знаменитому «Посланні» сформулював головну, на його думку, мету поетичної творчості:

*«Як в нації вождя нема,
Тоді вожді її – поети:
Мицкевич, Пушкін не дарма
Творили вічні міти й мети, –
Давали форму почуттям,
Ростили й пестили події,
І стало вічністю життя
Їх в формі Польщі і Росії»².*

Ідея – проста: саме поет повинен очолити боротьбу за відродження української нації й побудову Української держави, йти в перших рядах на смерть, вигнання, але не випускати з рук знамено.

І, здається, що спільного має скромний шкільний сторож із поліського села (останнє місце роботи героя нашого нарису) з величними цілями, накресленими велетами української літератури й духовності, з славетними іменами? Леонід Терехович теж був Поет. І залишив поетичний заповіт. У вірші, датованому 31 грудня 1991 р., він, вступаючи в останній рік свого земного життя, накреслив свого роду програму для тих, хто піде далі:

*«Нам треба свідомо ставати на муку,
порвать по живому, щоб вийти з птьми,
Лише б не забути святої науки –
в нелюдських умовах зостатись людьми»³.*

Це заключні рядки вірша, що завершує невелику за обсягом першу збірку поета, яку йому так і не судилося побачити. Автор передмови чернігівський журналіст П. Повод вважав, що у цих словах, які привертають увагу кожного, хто долучається до вивчення доробку Л. Тереховича, сформульоване «життєве кредо» автора⁴. І це, безперечно, так. Але 25 років, що минули від часу смерті поета, дають можливість по-новому поглянути на його творчість, оцінити ті смисли й знаки, що їх не помітили сучасники. Скажімо, звідки міг знати

² Маланюк Е. Посланіє // Задеснянський Р. (Бжеський Р.) Критичні нариси. – [Б. м.]: Вид-во «Українська критична думка», [б. р.]. – Вип. 7. – С. 102.

³ Терехович Л. Свідомо став на муку: Вибране. – Чернігів: Редакція газети «Громада», 1993. – С. 31.

⁴ Там само. – С. 5.

Л. Терехович наприкінці 1991 р., коли Україну проголосили незалежною, щойно обрали українського президента, у суспільстві панувала ейфорія, і майже всі вірили/сподівалися/очікували на швидке настання нового, кращого, заможнішого життя, що «муки» ще не скінчилися, що попереду чекають важкі, часом, здавалося, неймовірні випробування... Оте рвання «по живому», аби покінчити з «п'ятою» колоніального минулого, чи не натяк на війну, що зрештою була розв'язана Росією? Або ж її передчуття. А заклик «зостатись людьми» перегукується із полум'яними словами Тараса Шевченка: «Схаченіть! будьте люди, / Бо лихо вам буде»⁵.

Подібних пророцтв у поезіях Л. Тереховича можна знайти чимало, і це, на нашу думку, засвідчує його талант – специфічний дар бапти, відчувати те, що не доступне іншим.

Тепер буде доречно подивитися на постать малопомітного мешканця с. Кучинівки тоді Щорського району, а нині Сновської територіальної громади, очима історика. Тобто спробувати проаналізувати життєвий шлях непересічної людини, талановитої особистості, котра борсалася в умовах радянської дійсності, й не знаючи іншого життя, пристрасно прагнула до нього – справедливого, чесного, морального.

Що собою являла радянська Україна у 40–80-х рр. ХХ ст., коли розгорталася драма життя поета? Історик А. Русначенко чітко визначив маркери, що характеризують становище УРСР у складі СРСР. Радянський Союз трактується ним як національна імперія росіян: «В КПУ було у відсотковому відношенні більше росіян, ніж українців. На 1971 р. росіяни склали 40% складу ЦК КПУ, четверту частину перших секретарів обкомів... Серед керівних адміністративних працівників росіян було 58%»⁶.

«Ще однією рисою колоніального стану республіки ... було послідовне знищення української еліти (навіть тої її частини, яка не зовсім точно іменується зараз «національними комуністами»), а також культиурницьких еліт»⁷.

Московський центр послідовно дотримувався політики провінціалізації України. При цьому насаджувалися і толерувалися «посередності»⁸.

⁵ Шевченко Т.Г. Кобзар. Повна ілюстрована збірка / передм. І. Дзюби; упоряд. та комент. С. Гальченка та Т. Андрущенко. – 2-е вид. – Харків: «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. – С. 317.

⁶ Русначенко А.М. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х – початок 1990-х років. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 1998. – С. 42.

⁷ Там само. – С. 42.

⁸ Там само. – С. 42–43.

Практикувалася лінія на повну економічну залежність від центру, в Україні провадилася русифікація освіти, духовного, культурного життя⁹.

Ми звикли виокремлювати правління того чи іншого генерального секретаря ЦК КПРС. Дійсно, в умовах тоталітарного ладу від особистості вождя залежало майже все. Але вищеназвані ознаки характеризують всі періоди існування радянської імперії. Принаймні це стосується ставлення до українського народу в проведенні міграційної політики. В сучасній історичній науці утвердилася думка: «Українців використовували, [...] не стільки як імпероформууючий етнос, скільки як пасивний імперонаповнюючий та імпероутримуючий. Саме тому українців так активно розселяли по всій імперії – від російського Нечорнозем'я до Далекого Сходу. Депортації, висилки, рознарядки, переселення, армія, будови п'ятирічок, освоєння цілини та ін. стали основними каналами нищення українства і зміцнення російського імперського устрою і порядку»¹⁰.

Видатний мислитель і громадський діяч Євген Сверстюк теж не мав жодних ілюзій щодо політики радянської влади в Україні. Виступаючи на одному з міжнародних форумів на початку ХХІ ст., він розставив всі крапки над «і» у цьому питанні: «Проте запевнення про всеперемагаючу силу вчення Леніна–Сталіна в післявоєнні роки звучало переконливо. Нещадне насильство стало нормою життя. Очевидною дурістю були пропагандивні запевнення про щасливе й заможне життя трудящих на тлі загальної бідності й напівголодного животіння. Проте жорстоке насильство якимось пригашувало скрипучу недоладність агіток. Лож ставала звичною, і вона була головною глупотою комуністичного режиму.

Література не могла нічого сказати проти тотальної лжі. Навпаки, вона, використовуючи всі жанри, йшла в фарватері лжі – вона служила прикриттям. Паралельно з офіційною самовпевненою глупотою йшла дурість вірнопідданого заляканого обивателя, якому зручно захищатися недоумкуватістю. В цьому полягала його льояльність – готовність наперед схвалювати політику, яку він насправді тверезо засуджував і критикував. Звідси жанр політичних анекдотів, які пошепки висловлювали громадську думку»¹¹.

⁹ Там само. – С. 44–55.

¹⁰ Соціальні трансформації в Україні: пізній сталінізм і хрущовська доба: Колект. монографія / Відп. ред. В. М. Даниленко; ред.-упоряд. Н. О. Лаас. – К.: Інститут історії України НАН України, 2015. – С. 135.

¹¹ *Сверстюк Є. Правда полинова.* – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 304 с. іл. [Збірник статей укр., рос., англ., пол. мовами]. – С. 166.

За таких умов, до яких варто додати ще й віддаленість від культурних центрів, брак відповідного оточення, судилося пізнавати ази науки життя, прожити практично увесь свій не такий уже й тривалий вік Леонідові Тереховичу. І щоб там не говорили деякі люди, що й досі жалкують за соціальною захищеністю (в останню чверть його існування), «стабільністю» та уявною «величчю» Радянського Союзу, творчій особистості жити в умовах тотальної брехні, страху, безнадійності було неймовірно важко, нестерпніше, ніж «простій», як прийнято було говорити, людині.

Народився Леонід Терехович 26 березня 1941 р. у селі Кучинівка Щорського району в родині вчителя місцевої, тоді семирічної, школи Никифора Якимовича та колгоспниці колгоспу «Шлях Леніна» Матюх Агафії Максимівни. Достатньо поглянути на дату народження, аби збагнути, що початок життя майбутнього поета не був щасливим. П'ятдесят років по тому він написав:

*В страшні часи ворожої навали
крикливим і нестримним я зростав,
як навкруги залякано мовчали,
я все кричав – і плакав, і кричав¹².*

Родинне життя батьків не склалося, і ця обставина теж залишила рану в душі підлітка. За рік до закінчення Леонідом школи батько покинув сім'ю, в подальшому дружина й син нічого не знали про його долю¹³. У школі, по війні вона стала десятирічкою, хлопець навчався з 1948 по 1958 роки, шкільна наука давалася легко, він багато читав, його напівдитячі вірші друкувалися в Щорській районній газеті «Промінь Жовтня». Її редактор, Володимир Науменко, за згадками сучасників, відрізнявся людяністю та щирою повагою до таланту й професіоналізму. Він помітив здібного хлопця та чим міг допомагав у його творчому становленні. Однак по закінченні школи юнак спромігся поступити тільки до Чернігівського ПТУ, де не витримав випробувань побутом: через брак житла пішов влаштуватися на роботу. На 1961–1964 рр. припадає служба в армії. Демобілізувався Л. Терехович у грудні 1964 р. і пішов працювати електромонтером в Чернігівську мехколону № 2. Менше року протримався він на посаді завідувача клубу в рідному селі, а потім розпочалися мандрі по Союзу. У строго формалізованій автобіографії для КДБ він скупо записав:

¹² Терехович Л. Свідомо став на муку. – С. 10.

¹³ Архів Управління Служби безпеки України в Чернігівській області, ф. 1597-П, од. зб. 187, арк. 29.

«Потім часто змінював місце роботи і, відповідно, проживання»¹⁴. В листі від 7 січня 1972 р. до Едуарда Стрижка, з яким колись служив у одній військовій частині, Л. Терехович описав свої мандри і дотепно, й самоіронічно: «Після армії амплітуда моїх життєвих коливань різко зросла. Коливало мене так: Дніпропетровськ – Архангельськ – Караганда – Тайшет – Бухара – Байкальськ – Хабаровськ, а скільки ще проміжних пунктів...»¹⁵. У листі він просив геолога Е. Стрижка взяти його на сезонну роботу в експедицію на Північ, бо ж «спеціаліст з лопати, кайла, кувалди й тому подібних інструментів і сезон витримаю за будь-яких умов», а кортіло йому поїхати, бо «в атласі моїх мандрівок є велика біла пляма: Північ і Чукотка. Бажано б хоч частково заплямувати цю білизну своєю присутністю»¹⁶. Звичайно, для молодих людей романтичні пориви – річ приваблива, і в 60-ті рр. ХХ ст. подібні настрої були досить поширені. У вилученій при арешті записній книжці Л. Тереховича є такі рядки:

*«Летописцы теперь не по кельям
над пергаментными листами, –
с резаками они и с кельмами
там где стройки вьвьсь вырастают»*¹⁷.

Чернігівський поет Петро Пиниця (1939–1999), родом з міста Городні, тобто земляк героя нашого нарису, теж багато помандрував по Радянському Союзу, перш ніж осів на малій батьківщині. В одному з віршів він писав про напівзабуту рідну провінцію і «соломенноголовый дом», що даремно чекав на мандрівників-романтиків:

*А мы ведь звали это косностью...
Нас выудили провода
Романтикой, рублями, космосом
В заблуженные города*¹⁸.

Однак для Л. Тереховича заробітки явно не виступали головною метою (його брат згадував, як у 1968 р. поет «з трьома карбованцями в кишені повернувся до рідного села»¹⁹). Це насамперед спроба вирва-

¹⁴ Там само, арк. 30.

¹⁵ Там само, од. зб. 99, арк. 3 зв.

¹⁶ Там само, арк. 1 зв.

¹⁷ Там само, од. зб. 267, записна книжка, арк. не вказані.

¹⁸ Пиниця П. Ухожу в кленовые метели: поэзии. – Чернигов: ТОВ РВЦ «Сіверщина», 2012. – С. 34.

¹⁹ Матюх В. Доля поета. Спомин про брата // Промінь Жовтня (м. Щорс). – 1993. – 21 серпня. – С. 4.

тися з жалюгідного, безперспективного існування, знайти своє місце в житті, або як він писав у тому ж листі до Е. Стрижка: «Мотався я по Союзу не тільки “з волі випадку”, як ти визначив. Я шукаю свою ТЕМУ. Поки не знайшов»²⁰. Утім, історики відзначають, що в цьому, на перший погляд, безладному броунівському русі, було закладено й політичний складник: «Оскільки “вождю всіх племен і народів” виселити всіх українців з рідної землі не вдалося, то переселяли частинами за допомогою “батого і пряника”. Режим широко використовував таку форму “інтернаціоналізації”, як обмін спеціалістами, “оргнабори” – вербування робочої сили для освоєння районів нового господарського розвитку... Для багатьох мешканців радянської України це було – єдиною можливістю поліпшити своє матеріальне становище, придбати житло і т. д.»²¹. Як бачимо, роки численних поїздок Л. Тереховича не увінчалися ні матеріальним успіхом, ні вдалим пошуком Музи-«Теми».

Проте найбільшою втратою, ймовірно, задавненим болем всього наступного життя стала невдала спроба поступити до Московського університету на факультет журналістики у 1965 р. Відразу після звільнення з армії, Л. Терехович «здорово підготувався» і подався до столиці. «Але документи виявилися не в порядку, так мене навіть до екзаменів не допустили. Підвів комсомол, на що я й уваги не звертав», – скаржився він у листі до Е. Стрижка²². Забігаючи наперед, зазначимо, що Л. Терехович був здібною людиною й цілком міг належним чином підготуватися до вступних екзаменів. Мав він і направлення: характеристику на члена ВЛКСМ, робкора Щорської районної газети «Промінь Жовтня». У документі за підписом редактора В. Науменка зазначалося, що Л. Терехович 10 років активно співпрацював у газеті як робітничий кореспондент, його вірші часто друкувалися на її шпальгах. На цій підставі його рекомендували до вступу на факультет журналістики²³. Природно, що для приймальної комісії Московського університету управління з української районної газети не було авторитетним аргументом, а тут ще й непорозуміння з комсомолом. Що там сталося насправді, сказати важко, бо із Щорса писали, що Л. Терехович був членом організації, а згадуваний

²⁰ Архів Управління Служби безпеки України в Чернігівській області, ф. 1597-П, од. зб. 99, арк. 2.

²¹ Соціальні трансформації в Україні. – С. 86.

²² Архів Управління Служби безпеки України в Чернігівській області, ф. 1597-П, од. зб. 99, арк. 3 зв.

²³ Там само, од. зб. 37, арк. 259.

Е. Стрижко декілька років по тому на допиті заявив про упереджене ставлення свого товариша по військовій службі до комсомолу і небажання туди вступати, правда, він не назвав причин відмови. Допитуваний переконував свого товариша у «необхідності» такого кроку, але безрезультатно²⁴. Можливо, у своїх мандрах кучинівський поет просто забував вчасно платити внески, ставати на облік і вибув із ВЛКСМ автоматично, а в армії не побажав вступати наново. За що й поплатився, бо, дійсно, важко собі уявити, щоб до такого «ідеологічно заангажованого» факультету, як «кузня журналістських кадрів», прийняли юнака, котрий навіть не був комсомольцем.

Зрештою, отримати вищу освіту Л. Тереховичу так і не пощастило. Ця обставина вкрай негативно позначилася на його житті. І не тому, що він не міг самотужки здобути знання – його ерудиції, досягнутій завдяки регулярному читанню й самоосвіті, міг позаздрити не один власник диплому престижного вузу. Проблема в іншому – він не мав кола інститутських чи університетських друзів, однодумців, не міг працювати вчителем чи журналістом бодай районної газети. Зрештою, людей, які б поділяли його захоплення, погляди, думки, в селі не було. Відсутність такого колективу перетворила його на бунтівника-одинака. В поле зору представників діаспори, які ревно відстежували прояви вільнодумства – як шістдесятництва, так і дисидентства – в радянській Україні, він теж не потрапив. У передмові до збірки віршів анонімного автора (це був уродженець Чернігівщини Микола Холодний), виданій в США, Ю. Бойко писав: «Кожного з нас цікавить поезія 60-х років: Л. Костенко, І. Драча, М. Вінграновського, В. Коротича, Б. Олійника; прозаїків, таких, як Є. Гуцало, критиків і публіцистів, як І. Дзюба, ми радіємо з їхніх досягнень і журимося, коли той чи інший з них зазнає ударів з боку варварської системи поневолення, а ще більше боляче нам, коли той чи інший з них хилиться чи падає від ударів, занечищуючи свою творчість нещирістю та припасовуючи її до сірости, нікчемності й підлості неосталінізму. Ми тішимся з того, що в 60-х роках плем'я українських поетів збільшується великою кількістю імен зовсім молодих юнаків і дівчаток, дехто з них ще сидить на шкільній чи університетській лавці, а вже виявляє й велику любов до рідної мови, не задовольняється штампами й поринає в ідейномистецькі шукання, сперті на національну традицію. Ми знаємо, скільки невпинного клопоту завдають ці молоді люди своєю душевною чистотою і своїми ідеальними поривами за-

²⁴ Там само, од. зб. 37, арк. 93.

цвілій мохом від старости, але ще здатній тотально гнобити комуністичній партії. Та з особливим подивом і пошаною схиляється кожний з нас перед тими сміливими одинаками, що чи то в ім'я послідовного українського націоналізму, чи навіть надихані ілюзорною вірою у відродження комуністичного ідеалізму не завагалися вступити в одвертий бій проти національного й соціального поневолення українського народу, зазнали лютих, неронівських переслідувань, мучаться, але не каються»²⁵.

Долю чернігівського поета Миколи Холодного теж ніхто б не наважився назвати щасливою, але він принаймні закінчив Київський університет, потрапив в коло молоді літературної порослі, міг друкуватися, хоч і в самвидаві. Про нього дізналися українські діаспорні діячі. В листі до Романа Бжеського від 11 лютого 1968 р. Євген Онацький писав: «Яким новим духом повіяло останніми часами з України, де постала справжня захаяльна література, що протискається і закордон. Душа радіє, що там відроджується справжній героїчний дух у людей молодого покоління, дарма, що вихованого комуністами!»²⁶.

Усього цього був позбавлений демобілізований у 1964 р. з армії Л. Терехович, який так і не вступив до омріяного вишу. Декілька років він віддав романтиці подорожей по неосяжному Союзу, але зрештою очікуваного морального задоволення так і не відчув. Повернувшись до рідного села, він влаштувався працювати завклубом. Невдачі з навчанням, пошуками свого місця в житті молодий чоловік переживав тяжко, почав пити. Практично всі люди, що свідчили про нього на допитах або ж згадували багато років по тому, зазначали, що Л. Терехович «характер мав гарячий, запальний, з загостреним почуттям справедливості»²⁷. За таких умов зрив/злам був неминучим. Свій перший термін ув'язнення завідувач клубу отримав у 1968 р. за сутичку з місцевим парторгом. Щорський районний суд присудив його за ст. 206 УК УРСР, част. 1 (хуліганство) до 1 року позбавлення волі. Ув'язнення поет відбував у Чернігові й Хмельницькому. Звільнили його достроково, але умовно²⁸. Цікава деталь: у 1972 р., коли за Л. Тереховича взявся КДБ, один з ув'язнених, котрий відбував покарання в одній колонії, показав, що кучинівського поета вважали «професо-

²⁵ Крик з могили: Захаявні вірші з України / Передм. Ю. Бойка. – Балтимор: Укр. вид-во СМОЛОСКИП ім. В. Симоненка, 1969. – С. 7–8.

²⁶ Архів Центру досліджень визвольного руху, ф. 35, оп. 1, од. зб. 72, арк. 16.

²⁷ Сновські краєзнавчі читання / Укл. Н. П. Мокросноп. – Сновськ: Сновська центральна бібліотека, 2017. – Вип.1. – С. 19.

²⁸ Архів Управління Служби безпеки України в Чернігівській області, ф. 1597-П, од. зб. 187, арк. 32.

ром», бо він «добре розбирався в політичних питаннях, багато читав літератури, а також систематично читав газети»²⁹. З одного боку, бачимо виразне небажання скніти в неуцтві, прагнення до знань шляхом самоосвіти, а з іншого, саме там тюремний «професор», вочевидь, потрапив у поле зору радянських спецслужб, бо підозріло, коли звичайний колгоспник цікавиться політикою і регулярно читає газети, бодай і радянські.

У Кучинівці, де Л. Терехович вимушено осів на тривалий час, він, крім читання, захопився слуханням «ворожих голосів». Як їх не глушили, але навіть у польському селі при бажанні можна було дещо почути. Приводом до наступного арешту став лист диктору російської редакції радіостанції «Свобода» Віктору Франку³⁰. Листа, очевидно, перехопили кадебісти, хоча й замаскували звичну практику перлюстрації вчинком якогось аноніма, котрий нібито знайшов конверт прямо на дорозі, де він валявся в «грязі», й відіслав до обласного управління міліції³¹. Цей документ, який став причиною обшуку 14 березня 1972 р. й арешту наступного дня, яскраво демонструє всю міру нелояльності адресанта до радянської влади, бо не тільки виставляє на загальний осуд обурливі вчинки місцевих «князьків» та їхніх родичів, але й викриває ту майже повсюдну брехню про «єдність» партії й народу, що буквально просочувала всю радянську ідеологію.

До речі, Леонід Терехович згадує про події (але не деталізує їх), що сколихнули Щорс: тоді працівники залізниці задокументували інтимні розваги місцевого партійного та радянського керівництва. Чутки про них ходили по місту не перший рік. Організацію дійства приписували одному з керівників місцевого залізничного ОРСу (отдел рабочего снабжения) – начальнику головного буфету на станції. Зрештою, залізничникам вдалося сфотографувати танці в оголеному вигляді та розпиття шампанського з живота офіціантки в його приватному обійсті. Попалися перший секретар райкому компартії, голова райвиконкому, начальник районної міліції. За наслідками скандалу свої посади в Щорсі вони втратили. Але «покарання», мабуть, не одного Леоніда Тереховича приголомшило: один став начальником

²⁹ Там само, од. зб. 184, арк. 125.

³⁰ Віктор Семенович Франк (1909–1972) – літературний критик, радіожурналіст, політичний коментатор «Радіо Свобода» від часу її створення, очолював кореспондентський пункт «Радіо Свобода» в Лондоні. Син Семена Людвиговича Франка (1877–1950) – відомого філософа, релігійного мислителя та психолога, пасажера сумнозвісного «філософського теплоходу».

³¹ Там само, арк. 2.

обласного народного контролю, інший – очолив обласний ОБХСС (отдел по борьбе с хищениями социалистической собственности). Показово, що цей епізод слідчі КГБ оминули та на суд (як наклеп на радянський спосіб життя) не виносили.

Віктор Франк звертався до своїх слухачів в СРСР з питанням: «Як вони ставляться до наступного, XXIV, з'їзду КПРС?». «Байдуже», – відповідав йому поет із чернігівського села, – «Пропагандистські кампанії з приводу різноманітних подій і ювілеїв продовжуються постійно, і в мене вже виробився імунітет до їхнього сприйняття». Більше того, автор листа згадав, що його «розвеселив» виступ тодішнього першого секретаря ЦК ВЛКСМ Є. Тяжельнікова, який на відзначенні столітнього ювілею В. Леніна назвав цю дату «найвидатнішою подією XX століття». Із відвертим знуцанням над запомадлівістю комсомольського ватажка Л. Терехович писав: «Виявляється, що дві світові війни і Жовтнева революція, трагедія Хіросіми і політ на Місяць ніщо в порівнянні з круглим ювілеєм!». Стосовно ж покращення становища населення, то, як він визнав, дійсно 1 березня ціни на деякі товари знизили, але на ті, що не користувалися особливим попитом, зате підвищили на будівельні матеріали, які й так були «постійно дефіцитні», й це боляче вдарило по кишені забудовників³². Автор продемонстрував також зовсім не тодішнє, а, радше, сучасне розуміння сутності радянської системи. На його думку, чітко й однозначно сформульовану в листі до «Радіо Свобода», причини всіх лих і недоліків радянського ладу не в особистих якостях вождів, яких він, до речі, зовсім не поважав. «Це становище обумовлене такою системою, коли не держава контролює діяльність партії, а єдина, яка не підлягає контролю, не зазнає конкуренції – партія керує виборними органами держави, вимагаючи беззастережного підпорядкування». Поет не вірив у можливу пряму «реабілітацію» Сталіна й сталінщини на з'їзді. Він уважав, що де-факто вона вже відбулася, бо ще в 1965 р. в Москві на урочистому засіданні, присвяченому Дню Перемоги, «ім'я Сталіна зустрічалось бурхливими аплодисментами». А потім, – міркував адресант, – як же реабілітувати вождя, якщо його дії не кваліфіковані як злочин: «Якщо припустимо, один громадянин ударить іншого, це хуліганство, це злочин, за це судять. А Сталін і безліч його різномасштабних поплічників угробили мільйони людей – це помилка, викликана неправильним розумінням класової боротьби». На думку Тереховича, сталінщина померла разом зі Сталіним, але він застерігав: «В

³² Там само, арк. 3.

слухний період вона може відродитися в нових формах»³³. Ще раз звернемо увагу – це писалося у 1971 р. людиною, котра не мала вищої освіти, була відірвана від осередків дисидентського руху, позбавлена однодумців. Через 45 років видатний український історик, визнаний дослідник доби «Червоного виклику» С. Кульчицький – так схарактеризував покоління радянських людей, інфікованих «вірусом комунізму»: «Публічно висловлювати свою незгоду з владою могли тільки дисиденти, поява яких стала можливою лише тоді, коли хижі часи радянського режиму закінчилися разом із смертю повновладного диктатора. Проте навіть в добу хрущовської “відлиги” таких сміливців було обмаль. Як правило, люди виступали з публічними заявами офіційного змісту, які від них очікувала влада, і тримали при собі власні судження, якщо вони не співпадали з офіціозом. До того ж в суспільстві зростала частка громадян, які взагалі не мали власних суджень, тому що були інфіковані комуністичною доктриною з дитинства. З громадянами, народженими перед Другою світовою війною, “дітьми війни” і повоєнним поколінням державній владі вже не треба було боротися. Ці люди сприймали симулякри оточуючої дійсності як об’єктивну реальність. У них навіть думки не виникало, що вони живуть у спотвореному світі комуносоціалізму»³⁴. Виявляється, були й такі особистості, у кого подібні думки не просто виникали, але й трансформувалися у певні вчинки.

Співробітники КДБ, котрі, вилучивши крамольного листа, провели обшук у Л. Тереховича і виявили в останнього ще декілька «наклепницьких» документів та віршів, були, очевидно, вражені невідповідністю зовнішнього вигляду, убогістю житла нововиявленого антирадянщика змісту перлюстрованого листа – блискуче знання мови на рівні добре ерудованого інтелігента, нестандартні думки, вміння поєднати колізії у окремому районі з загальнодержавними процесами... Можливо, у слідчих закралася підозра, що заарештований Л. Терехович – просто ширма для когось значно освіченішого й ерудованішого. Хоча на допитах підслідний відверто пояснив, що й злополучного листа написав він і сам здав на пошту, як і належить, попередньо в’яснивши у поштового працівника, чи приймуть лист за кордон³⁵;

³³ Там само, арк. 4 зв.

³⁴ *Кульчицький С.* Історик і влада // Історик на зламі епох. Станіслав Кульчицький: Матеріали до біобібліографії. Інтерв’ю. Спогади / Упоряд. бібліографії І. Кузьміна, О. Юркова; автор історіографічного нариса О. Юркова. – К.: Інститут історії України НАН України, 2016. – С. 310.

³⁵ Архів Управління Служби безпеки України в Чернігівській області, ф. 1597-П, од. зб. 37, арк. 76.

що вилучені вірші належать йому, але були допитані його рідні (він мешкав з матір'ю та братом), вчителі місцевої школи, працівники сільського клубу й бібліотеки, нечисленні друзі. Всі показали, що антирадянських розмов він з ними не вів, наклепницьких віршів не читав, про намір відправити листа на «ворожу» радіостанцію не говорив. Тільки брат не приховав, що знав про слухання «голосів». У опублікованих 1993 р. спогадах він описав ситуацію, коли Л. Терехович обурився, прочитавши повідомлення у районці про начебто стовідсоткову явку виборців у їхньому селі під час голосування, хоча виборча дільниця в селі взагалі того дня не відкривалася, й обіцяв написати листа на радіостанцію «Свобода», яку слухав³⁶. Проте в чернетці та чистовому варіанті листа, які зберігаються у справі Л. Тереховича, жодним словом не згадується про цей інцидент. І це є прямим доказом того, що ні брат, ні друзі, а тим паче односельці листа не бачили, змісту його не знали, а могли тільки висловлювати здогадки. Директор кучинівського клубу згадав, що в п'яному стані Л. Терехович ляв його як комуніста і навіть заявив одного разу, що всіх комуністів треба вбивати³⁷. Завідувач місцевої пошти прогнотовано заявив, що не приймав крамольного листа³⁸. Однак під час обшуку в кучинівського «кореспондента» радіостанції «Свобода» знайшли вірші з промовистими назвами «Задолизи», «Є в селі сільрада», «Про боротьбу з ідеологічними диверсіями», «Казка про робітника балду» тощо. Чекісти образилися також за непоштивє ставлення до П. Тичини. На допиті слідчий допитувався, чому підслідний посмів написати: «Он, как поэт, погиб давно». У відповідь Л. Терехович заявив, що не любив ні поета, ні його віршів, але визнав, що «допустив на його адресу образи, а також наклеп на Центральний Комітет нашої партії». На практиці це означає, що в СРСР могли на повному серйозі судити людину не за якісь протиправні дії, заклики до повалення державного ладу, а тому, що їй не подобаються вірші якогось поета.

Привернув увагу співробітників КДБ і фейлетон «Массовое гулянье», який розпочинався словами «Как нужно праздновать революционные и юбилейные праздники», а закінчувався висновком «тот прав, у кого больше прав»³⁹. То був місцевий матеріал, і партійне керівництво Щорського району заявило, що подібний текст

³⁶ *Матюх В.* Доля поета. Спомин про брата.

³⁷ Архів Управління Служби безпеки України в Чернігівській області, ф. 1597-П, од. зб. 37, арк. 82.

³⁸ Там само, арк. 79.

³⁹ Там само, арк. 18–19.

до них не поступав, як і до редакції республіканської газети «Правда України»⁴⁰. Цей текст до списку речових доказів, наданих суду як доказ для звинувачення у наклепі на радянську владу, партію, не увійшов.

Ймовірно, суддів і партійно-радянські органи та КДБ, що стояли за ними, все ж таки «найбільше непокоїв світовий розголос. Уся Україна слухала закордонні радіостанції». Для влади, на думку Є. Сверстюка, це – «сигнали тривоги», які «віщували небезпечні політичні паростки свободи слова і переростання культурницьких вимог у політичні»⁴¹. А в записній книжці, вилученій під час обшуку, знайшли ще й адреси – московських газет «Известия» і «Сельская жизнь», радіостанції «Благая весть» (Париж), берлінської й стокгольмської редакцій (на останню й відправив листа кучинівський дисидент) радіостанції «Свободи» та, навіть страшно подумати, – О. Солженіцина («Московская обл., Наро-Фоминский р-н, с. Рождество Солженицину Александру Исаевичу»)⁴².

Ще один лист, щоправда, не відправлений і навіть не закінчений – до популярного тоді американського естрадного співака Діна Ріда – викликав значний інтерес слідчих. Прочитавши «Відкритого листа» всесвітньовідомої зірки до радянського дисидента О. Солженіцина («Литературная газета», 1971 р., 21 січня), приблизно у лютому того ж року Л. Терехович заходився писати відповідь. Він не поділяв захоплення співака СРСР. Але коли нині читаєш чернетку листа, то вражають два моменти. Терехович вельми переконливо обґрунтував своє право на діалог з Д. Рідом: «Погляди у нас багато в чому протилежні, будемо сперечатися. Ваш козир у суперечці – ваша популярність, а мій – знання теми, відтак і шанси рівні»⁴³. «Знання теми» криється в біографії адресанта. Він схарактеризував себе так: «громадянин СРСР, дрібний радянський службовець, мені 30 років. За своє життя я був учнем і колгоспником, робітником і службовцем, солдатом і в'язнем, тобто побував у всіх соціальних категоріях громадян моєї країни»⁴⁴. До діалога-порівняння якості життя у двох тодішніх наддержавках справа так і не дійшла, але Л. Терехович висловив своє обурення моральною стороною вчинку Ріда: «Сміливий, чесний,

⁴⁰ Там само, арк. 265.

⁴¹ *Сверстюк Є.* На полі честі: Видання у двох книгах. – К.: Кліо, 2015. – Кн. 1: Невже то я? / Упоряд. О. Сінченко. – С. 223.

⁴² Архів Управління Служби безпеки України в Чернігівській області, ф. 1597-П, од. зб. 267, записна книжка, арк. не вказані.

⁴³ Там само, од. зб. 37, арк. 196.

⁴⁴ Там само, од. зб. 37, арк. 195.

мужній ніколи не включиться в добре організоване цькування беззахисного, не буде завдавати ударів зв'язаному. Це доля підлюк. Це ваша доля гр-н Дін Рід, тому, що публікація вашого “Листа” – підлість. Ви включилися в цькування беззахисного, ви вдарили зв'язаного. А Солженіцину на свій захист не дадуть і рота розкрити»⁴⁵. До речі, на допитах Л. Терехович вів себе зовсім не героїчно, визнавав все, що йому інкримінували, але нікого не видавав, тобто розумів, що значно простіше взяти вину на себе, ніж дозволити, щоб слідство заходилося розкручувати справу щодо неіснуючої антирадянської організації. А наміри такі, очевидно, існували. Листи й вірші Управління КДБ по Чернігівській області направило на експертизу до Чернігівського педінституту й отримало очікувану відповідь – антирадянщина, ворожа література. Особливу лють викликав вірш «Задолизи». Цитуємо мовою оригіналу: «стихотворение злобное, вульгарное, напичканное нецензурными выражениями, пропитано духом украинского буржуазного национализма»⁴⁶.

До речі, тут вперше пролунало найпоширеніше звинувачення українським письменникам: щоб вони не мали на увазі, їхні пильні критики скрізь вбачали прояви «українського буржуазного націоналізму». Була проведена і «графічна» (так!) експертиза рукописних текстів. Спеціаліст Київського науково-дослідного інституту судової експертизи підтвердив, що переважна більшість текстів написані рукою підслідного⁴⁷. Слідство завершилося швидко: вже 1 червня 1972 р. судовою колегією з кримінальних справ Чернігівського облсуду Л. Терехович був визнаний винним у «систематичному поширенні відомостей, які паплюжать радянський державний і суспільний лад» і засуджений за ст. 187-1 КК УРСР до 2 років позбавлення волі в колонії суворого режиму⁴⁸. На жаль, ми не маємо якоїсь конкретної інформації про перебіг судового засідання. Певне суто людське уявлення про подібні дії дають спогади про суд над ще одним чернігівським дисидентом – Петром Рубаном (ймовірно, 1976 р.). Молодший брат Левка Лук'яненка залишив опис інтер'єру зали суду та своє враження про хід процесу⁴⁹. Другий термін ув'язнення Л. Терехович відбув повністю, у 1974 р. вийшов на волю. З погляду сьогодення

⁴⁵ Там само, од. зб. 37, арк. 196.

⁴⁶ Там само, од. зб. 37, арк. 226.

⁴⁷ Там само, арк. 82–82 зв.

⁴⁸ Там само, арк. 341.

⁴⁹ Лук'яненко О. Невже це було з нами?: спогади. – Мена: ТОВ «Домінант», 2015. – С. 146–148.

цей процес можна кваліфікувати і як боротьбу проти літератури й зокрема поезії. В. Чорновіл свого часу писав, що це – характерна особливість «демократії по-брежнєвськи», коли «чисто літературними “справами” постачала табори і тюрми майже сама Україна», а талановитому поету Ігореві Калинцю відміряли дев’ять років⁵⁰.

Як повелося після другої «ходки» бунтівливому кучинівському поету, сказати важко. Джерела, подібного до справи про антирадянську діяльність 1972 р., у нашому розпорядженні немає. Брат Л. Тереховича писав у своїх спогадах, що, повернувшись до рідного села після «відсидки», опальний поет зовсім занепав духом – віршів його не друкувала навіть районна газета та й коло людей, котрі насмілювалися спілкуватися з «антирадянщиком», за яким був встановлений негласний нагляд, ймовірно, різко скоротилося⁵¹. У 1975 р. стався ще один конфлікт, який завершився бійкою – вирок Л. Тереховичу був значно суворіший – 5 років ув’язнення. За час, коли син перебував у тюрмі, померла мати. Так минули семидесяті роки, а в 1988 р. на правдолюба чекало нове випробування – лікувально-трудоий профілакторій, куди його відправили на два роки, знову ж таки, як зазначив брат, за спровокованим конфліктом:

*«Опять мне дело замутили,
Сосватали на пару лет...
Опять тюремные мотивы
Размысли песенный куплет...
Былая радость в грусти тонет.
Я песню оборвал свою»⁵².*

Так прокоментував чергове випробування поет у короткому вірші, під яким стоїть дата: 12 грудня 1988 р. І знову ж таки мусимо прокоментувати, що Л. Тереховичу вкотре «не пощастило». Поки його «лікували», в Чернігові, як і по всій Україні в рамках горбачовської «перебудови», розвивалися демократичні перетворення. Першим у нашому місті було засновано клуб «Отечество». Досить швидко у ньому з’явилися українські активісти, палкі прибічники рідної мови й культури. Учасник згадував, що «першими поетами, які прийшли в

⁵⁰ Чорновіл В. Деяко про «демократію по-брежнєвськи» // Український вісник: громадський літературно-художній та суспільно-політичний журнал. Вип. 7, 8, 9-10 1987 р. – Балтимор; Торонто: Укр. Вид-во «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1988. – С. 79–80. – [Передрук: Київ; Львів].

⁵¹ Матюх В. Доля поета. Спомин про брата.

⁵² Промінь Жовтня (м. Щорс). – 1993. – 21 серпня. – С. 4.

“Отечество” і прочитали свої твори, стали Станіслав Хрикін, Світлана Охріменко, Станіслав Рибалкін, Микола Холодний, Петро Пиниця, Майя Богуславська»⁵³. Як бачимо, у цьому переліку імен Л. Тереховича немає. І це пояснюється просто – про нього нічого не знали у цьому найчутливішому й найщирішому натоді у Чернігові середовищі свідомих українців.

Лише через хворобу термін перебування в ЛТП Л. Тереховичу трохі скоротили й дозволили повернутися додому. Було це в 1990 р. Доля досить типова для тих, хто хоча б раз потрапив в поле зору КДБ і відмовився принизливо й прилюдно каятися. Невідомо, чи ми б взагалі дізналися про творчість Л. Тереховича, коли б його життям і поетичним доробком не зацікавився тогочасний голова обласної організації Спілки письменників України Станіслав Реп'ях. Завдяки його клопотанню поету дали роботу – сторожувати в сільській школі, де він колись навчався й подавав великі надії...

Трохи згодом у друкованих виданнях з'явилися деякі вірші, пролунали вони й на радіо, місцева рухівська газета «Громада» готувала до видання збірку поезій Л. Тереховича. Втім, вийшла вона за рік після смерті автора, яка наступила 22 серпня 1992 р. Назва книжки відображає його життєвий шлях – «Той, хто свідомо став на муку».

Що вражає, коли тепер аналізуєш складні колізії життєвого шляху поета, – майже весь свій недовгий вік, за винятком, можливо, останніх років, він намагався протистояти радянській тоталітарній системі самостійно. Якихось явних зв'язків з українським дисидентським рухом не було (втім, й фахового дослідження цієї проблеми теж). Й тепер чи не єдиною згадкою про цей феномен політичного протистояння системі на Чернігівщині залишається розділ із збірки історика й журналіста С. Павленка «Одинаки-правоборники»⁵⁴. Дослідник назвав імена й подав стислі дані про трьох чернігівських художників, колійного обходчика Дмитра Примаченка, вчителя Миколу Бурака, інженера облздороввідділу Миколу Малиновського, майстра народної творчості із Прилук Петра Рубана, Л. Тереховича й Левка Лук'яненка. Останній до цього переліку, мабуть, не дуже підходить, бо ж все своє дисидентське життя успішно творив організований рух.

Стрижем та моральним обґрунтуванням виступів цих одинаків стало загострене відчуття несправедливості дій влади, неприйняття

⁵³ Лук'яненко О. Невже це було з нами? – С. 8–9.

⁵⁴ Павленко С. Опозиція на Чернігівщині 1944–1990. – Чернігів: Ред-вид. відділ Чернігів. обл. управління по пресі, 1995. – С. 47–53.

кривди, особисті образи. Так, родину ув'язненого П. Рубана шантажували здоров'ям хворого сина. Американські лікарі бралися вилікувати хлопчика, а влада не випускала за кордон⁵⁵. У випадку Л. Тереховича йшлося про образу людської гідності, про брехню, з якою абсолютна більшість радянських людей звиклася, а він – не міг і не хотів. За що, фактично, й отримував терміни ув'язнення. На початку свого творчого шляху герой нашого нарису не був противником радянської влади, ідей комунізму. Показовим є зміст вірша, датованого 1967 р. і вилученого під час обшуку:

*«Нет, недаром нам хранитъ завещано
творческий покой родной страны...
Ходят, ходят над землей зловещие
Тучи неразвязанной войны...
Но затмить не смеет непогода
Коммунизма солнечный рассвет:
против гроз стоят громоотводом
острия нацеленных ракет!»⁵⁶.*

Зміст «Баллады о сытости», котра теж фігурувала у справі як «доказ» ворожих її автора поглядів, нічого спільного з традиційною «антирадянською» позицією не мав. Її пафос був спрямований проти «міщан», «обивателів», з якими так затято боролася радянська поезія 1960-х рр.

*«Страсть накопленья в жизни ставит точку,
страшной любых болезней роковых.
Сомненья сытых никогда не точат.
Дух творчества не посещает их.
Они довольны и самодовольны.
И в лучших снах вершинами удач
им грезятся лишь собственные “Волги”
да пышные конуры летних дач»⁵⁷.*

Нічого, як бачимо, нового: хіба що нинішніх «ситих» тепер надихають не віджилі своє «Волги», а модерні «Мерседеси» та «Лексуси», та й свої «хатинки» вони вже не маскують під літні дачі. Однак, пристрасні критики творчості поета побачили в поемі випад проти керів-

⁵⁵ Український вісник: громадський літературно-художній та суспільно-політичний журнал. Вип. 7, 8, 9-10 1987 р. – Балтимор; Торонто: Укр. Вид-во «Смолоסקип» ім. В. Симоненка, 1988. – С. 272–273.

⁵⁶ Архів Управління Служби безпеки України в Чернігівській області, ф. 1597-П, од. зб. 187, арк. 20.

⁵⁷ Там само, од. зб. 234, арк. 1–2.

них осіб і зазначили, що в ній простежується думка: «така порочна мораль радянського суспільства»⁵⁸.

Найменш дослідженим й донині залишається питання щодо переходу Леоніда Тереховича на віршування рідною українською мовою й українські позиції. Гостре відчуття несправедливості, вчиненої проти нього особисто, кучинівський бунтар переніс на Україну в цілому, переконавшись в тому, що його Батьківщину пограбовано, занепащено і поставлено на краю прірви повної денационалізації.

Очевидно, це прозріння було тривалим процесом. У різних поетів воно виявлялося по-різному. У виданій закордоном збірці поезій Миколи Холодного прямо писалося про «заможний» побут українського колгоспника:

*«Стоїть безпашпортний за хлібом хлібороб,
стоїть і задрить він життя собачому».*

Це – останні рядки вірша «Собаки»⁵⁹. У поетів, котрі видавалися в СРСР, подібні настрої виявлялися трохи стриманіше, у завуальованій формі. Дмитро Куровський писав у 1968 р.:

*«З балкону видно зовсім небагато:
Брудний димар та вулицю стару.
З балкону – вбий – ніяк не розберу:
Чернігів це? Чи це Рязань, Саратов...?»⁶⁰.*

На духовне «прозріння» Л. Тереховича, позбавлення від ілюзій щодо Росії та радянського ладу вплинула, ймовірно, доля його діда по батькові Якіма Тереховича. Зазначимо, що онук дуже мало знав про неї. На допиті в 1972 р. Гафія Максимівна повідомила, що дід її сина теж писав вірші, про це їй розповів чоловік, також він сповістив, що в 1930 або 1931 році його «забрали радянські органи», і з тих пір про долю заарештованого нічого не відомо⁶¹. Ймовірно, що вперше про діда Л. Терехович дізнався саме від матері й все життя цікавився цією незвичною для сільського побутування постаттю. Як з'ясувалося нині, його дід Яким Григорович – непересічний представник сільської української інтелігенції, народився у селі Безуглівка, що неподалік від Сновська, а вчителював у селі Великий Щимель, яке на

⁵⁸ Там само, од. зб. 37, арк. 226.

⁵⁹ Крик з могили: Захалавні вірші з України. – С. 44.

⁶⁰ Куровський Д. Далекі музики: Поезії. Вибране / Передм. Л. Куровської. – Чернігів: Десна Поліграф, 2012. – С. 181.

⁶¹ Архів Управління Служби безпеки України в Чернігівській області, ф. 1597-П, од. зб. 37, арк. 90.

початку ХХ ст. було волосним центром Городнянського повіту, працював у волосній управі писарем. Тобто для сільської місцевості він був людиною авторитетною. У роки Першої світової війни вчителя мобілізували до армії, присвоїли офіцерське звання. Яким Терехович – поет. Його україномовні вірші друкувала найкраща на той час із місцевих «Черниговская земская газета», що само по собі виглядало як визнання⁶². Хоча він і захоплювався українською справою, але пішов воювати до загонів Миколи Щорса. Втім, своїм для радянського режиму так і не став – мабуть, тому, що сільська українська інтелігенція становила (значною мірою, стихійно) основу українського руху, української ідентичності. Тож і винищували її нещадно – ще навіть до вбивства українських селян голодом. У 1931 р. Якіма Тереховича розстріляли як нібито причетного до сумнозвісної справи вигаданої чекістами «Спілки визволення України». Як відомо, «основними діями особами на процесі “СВУ” були 45 осіб. Ще 700 заарештували невдовзі у зв’язку з цією справою. А всього, за деякими підрахунками, під час та після процесу “СВУ” було заарештовано, знищено або заслано понад 30 тисяч осіб»⁶³. На жаль, у нас немає достеменних даних, що Я. Тереховича «забрали» саме у зв’язку з цією гучною справою. Є дані, що на Чернігівщині (області тоді не було) теж проходили масові арешти. Уродженець Сосницького району через багато років згадував, що в їхньому районі заарештували 32 особи. Директор Волинківської сільської школи, якого спочатку відпустили, розповідав, що в Конопській тюрмі перебувало близько 3 тисяч – «у камерах і коридорах ув’язнені спали сидячи»⁶⁴. З іншого боку, 1930 р. – це доба масового селянського повстанського руху проти сталінської колективізації. Так, великий «бабський» бунт відбувся у с. Кучинівка, його історія нині непогано відтворена сновськими краєзнавцями⁶⁵. Водночас у цих же краях (на Городнянщині) проходило й масштабне повстання під проводом Якіма Рябченка, воно не могло не зачепити й сновські села⁶⁶. Тезку ватажка могли прихопити як причетного до дій повста-

⁶² *Рен'ях С.* Крок до Леоніда Тереховича // Сіверянський літопис. – 1995. – № 2. – С. 17–18.

⁶³ *Шатовал Ю. І.* Доля як історія. – К.: Генеза, 2006. – С. 33.

⁶⁴ Опера СВУ – музика ППУ (спогади свідків): Збірка / Упоряд. Ю. Хорунжий. – Кам'янськ-Шахтинський: Станіца, 1992. – С. 142.

⁶⁵ Жіночий бунт: Масова волінка у селах Рогізки та Кучинівка: Істор. довідка. – Щорс: Щорська центр. бібліотека ім 40-річчя Перемоги, 2007. – 20 с.

⁶⁶ Ясенчук О. Чернігівщина буремна: збройний виступ Рябченка – одне з наймасовіших повстань селян напередодні Голодомору // Ясенчук О. Сіверщина в боротьбі за волю: Нариси. – Мена: «Домінант», 2015. – С. 71–78.

лих, тим більше, що серед останніх було чимало колишніх червоних партизанів. У будь-якому випадку Я. Терехович був приречений...

Долею діда Леонід Терехович зацікавився ще у 60-х рр. Свідченням цього широкого інтересу є не тільки вірш, присвячений пам'яті діда, але й сюжет із його свідчень слідчому КДБ у 1972 р. Серед вилучених під час обшуку паперів чекісти виявили житомирську адресу викладача місцевого педагогічного інституту Василя Ілліча Півторадні й поцікавилися: звідки взялася? Л. Терехович пояснив, що В. Півторадні надіслав до сільради листа, в якому просив повідомити про сина або інших родичів колишнього щорсівця. Л. Терехович був такий окрилений листом, що спеціально поїхав до Житомира, написав два листи, послав фотографію діда і свій вірш, але відповіді не дочекався⁶⁷. Нині архів В. Півторадні зберігається в фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського й нараховує 2710 одиниць зберігання⁶⁸. Можливо, поміж інших документів будуть виявлені й листи Л. Тереховича.

Інтерес до життя й творчості діда не згасав у онука упродовж багатьох років. Змінювалися лише політичні та ідеологічні орієнтири. У датованій 4 червня 1971 р. поезії «Відгук» з присвятою «Пам'яті діда Якіма, бійця Революції, співця Революції», поет звертається до людини, якої йому не судилося побачити і якій завдячує життям і, можливо, талантом:

*«Хто творить щастя на віки
Не пропаде без сліду...
І навпрямки через роки
Чи чуєш мене, діду?»*

Вірш закінчується запевненням у тому, що принаймні один нащадок «почув» і зрозумів прагнення співця і бійця революції. У цих рядках відчувається потужний вплив романтичної візії героїчного протистояння в душі Булата Окуджави, Євгена Євтушенка тощо.

*«Хоч він і небагато встиг,
Не густо – творчий спадок
Та голос мужності не стих
Його почув нащадок»⁶⁹.*

⁶⁷ Архів Управління Служби безпеки України в Чернігівській області, ф. 1597-П, од. зб. 37, арк. 53.

⁶⁸ Особові архівні фонди Інституту Рукопису. Путівник / Авт.: Боляк О. С., Булатова С. О. та ін. – К., 2002. – С. 417–422.

⁶⁹ Архів Управління Служби безпеки України в Чернігівській області, ф. 1597-П, од. зб. 267, записна книжка, арк. не вказані.

У датованих 6 жовтня 1990 р. поетичних рядках тема революції розкривається зовсім по-іншому:

*«Я. Терехович» – підпис під віршем,
мов залишок за давненого сліду...
А в серці не стиха болючий щем:
за що ж тебе закатували, діду?»*

Цей вірш біографічний у традиційному значенні: автор повідомляє чимало подробиць із життя діда, але закінчення сповнене тим же пафосом спадкоємності, почуття родинного зв'язку, що й 20 років тому, хіба додалося гіркоти в самоцінці:

*«Залишиться лише твоє ім'я
та декілька обпалених поезій,
та доля ще розшарпана моя,
чиє життя також завжди на лезі...
Та пам'ять про тебе я завше збережу
(хоч творчості і не потрібно сховищ),
бо прізвище твоє я по житті ношу,
воно єднає нас: я – Терехович»⁷⁰.*

Переоцінка радянських цінностей у Л. Тереховича відбувалася довго, болісно й нелегко. Паралельно йшов не менш важкий процес переосмислення ролі Росії в історичній долі українського народу, його денационалізації та духовному поневоленні. У поета викристалізовується переконання, що «потатарчена духом Московія» «за сторіччя зросла на кістках, на сльозах», Україну всіляко принижували, «та не вбито народ ні свавіллям Петра, ні сталінськими голодоморами». Наруга Росії – це несправедливість, з якою треба покінчити і стати духовно вільним народом, бути незалежними – справедливо й почесно. Як висновок:

*«Нам рости і зростати до чистих висот
В повний зріст ми вставати покликані.
Ми – народ! Ми – великий народ,
І пора почуватись великими!»⁷¹.*

Згаданий вірш – один з останніх. Датується він 27 липня 1992 р. Йдеться, фактично, про ідейний, вистражданий заповіт Леоніда Тереховича – 22 серпня 1992 р. (тобто в день смерті) газета «Промінь

⁷⁰ Терехович Л. Свідомо став на муку: Вибране. – С. 8–9.

⁷¹ Там само. – С. 7–8.

Жовтня» надрукувала останню статтю поета, що починалася та за-вершувалася цим твердженням.

Поет ніколи не підігрував владі. І оскільки становлення незалежної Української держави розтягнулося на десятиліття, як і процес формування політичної української нації, то, мабуть, і народ, і керівники не почули б від нього схвальних слів й елементів того «оспі-вування», що набило оскому ще за радянських часів. Владу б Леонід Терехович, ймовірно, й далі гостро критикував, бо в останній період творчості домінував у його поезії сатиричний напрямок, водночас наростало відчуття приреченості. Можливо, з появою нового кола спіл-кування, за підтримки чернігівських письменників, журналістів, на-ціоноально орієнтованої інтелігенції хворому поетові й пощастило б подолати кризу й відродитися до життя. Однак доля розпорядилася по-своєму... І тепер ми маємо лише ті твори, що збереглися в різних архівосховищах, на шпальгах газет та в єдиній збірці.

Л. Терехович був практично невизнаним за життя поетом, лю-диною з важкою долею, але в таланті йому важко відмовити, як не можна заперечити і людських якостей, притаманних цій згорьованій самотній людині. Він любив гіркою, але щирою любов'ю, не сподіва-ючись на взаємність, рідний край і народ, свою Батьківщину. Його гнів проти відкритих і прихованих ворогів цих основоположних цін-ностей бував часом шаленим, але завжди праведним. Біль і смуток завжди присутні, особливо у поетичних рядках доби зрілості. Як і інші творчі особистості, він не відділяв власну долю від долі народу і покоління.

Читаймо поетів, вони дарують всім нам надію. І якщо не кожному з них судилося стати вождем нації, то кожний приносив свій талант до скарбниці її культури.

*Володимир Бойко,
Тамара Демченко*

«...АБИ НЕ ПОЗАБУЛИ ШВИДКО»

Ім'я Леоніда Тереховича майже не відоме українському читачеві. І причин цьому чимало. Узавперш, тому, що творчість цього поета тривалий час була під забороною. Удругоряд, через те, що Леонід Терехович, переслідуваний КДБ, не міг набути широкого визнання. Та, очевидно, є ще й третя причина такого «забуття». Це – наше суспільство, яке часто-густо мало цікавиться літературою, а поціновувачі красного письменства мають доступ лише до тих творів, які виходять у світ численними тиражами (і це природно й очевидно).

Поезії Леоніда Тереховича всього один раз побачили світ у збірці «Свідомо став на муку». Книга була видана після смерті автора в 1993 році невеликим накладом. Решта віршів упорядникам збірки, яку ви тримаєте в руках, довелося збирати з багатьох джерел. Якесь дешифрація цих поезій була опублікована на сторінках різних часописів, частина була збережена в архіві поетового небожа, частина – в обласному архіві, щось упорядникам пощастило знайти в архівах СБУ.

Твори, що увійшли до цієї збірки, різні за змістом, формою, ідейним спрямуванням, художнім рівнем. Але її цінність у тому – що упорядники зуміли зібрати під однією обкладинкою твори різних років, що дало змогу простежити шлях зростання автора як поета, побачити зміну його поглядів, відчутти ті настрої, які панували в суспільстві того часу, збагнути для себе реалії радянської та пострадянської доби.

Леонід Терехович – постать неоднозначна і як поет, і як людина. Та про людські риси ми говорити не будемо, оскільки це прерогатива інших фахівців. Скажемо своє слово про творчість поета, у якій відбито ставлення автора до світу, України та людей.

Якщо аналізувати поезію Леоніда Тереховича, то можна виокремити чимало особливостей, що належать творам саме цього автора. У віршах Л. Тереховича відбиті ідейні пошуки поета, його світоглядні позиції і чітко видно зміну поглядів на комуністичний режим, на радянську владу, на фальшиву ідеологію.

У 60-х роках минулого століття Леонід Терехович публікує свої вірші, які наскрізь просякнуті радянською ідеологією. Дуже часто ці вірші мають вигляд радянських агіток, подекуди вони відверто графоманські. Як приклад можна навести такі рядки:

*Не раз в бойових
Переможних походах
Батьки зберігали
Свободу для нас,
А нині на шахтах,
Полях і заводах
В труді їхнє місце
Зайняти нам час.*

Використання вислову «переможним походом» із гімну УРСР, велика кількість нещирих ідеологізованих зворотів, слабкий художній рівень цієї поезії свідчать про те, що молодий поет лише перебував на стадії становлення як свого таланту, так і свого світогляду. А останні два рядки цієї строфи порушують логіку думки, мають подвійне прочитання.

Леонід Терехович майже все своє життя писав російською. Знайомство зі Станіславом Реп'яхом змінило не лише мову Тереховичевих поезій на українську, але й повернуло поета до думок про Україну та її долю. Він почав писати українською. С. Лашенко зауважив, що Леонід Терехович «писав так, що його з упевненістю можна було б назвати чернігівським Стусом». Напевно, можна би й посперечатися з критиком про те, що не може бути другого чи третього Стуса. Стус – один, як і один Терехович. Зі своїм зболеним словом, загостреним почуттям справедливості й щирим поглядом на світ. Та й загалом цих поетів порівнювати не можна. Ні в життєвих шляхах, ні в рівні літературного таланту. Василь Стус прийшов у літературу потужним ураганом образів, особливою стилістикою, ідіостилем, упізнаваністю кожного рядка. Леонід Терехович на початку свого творчого шляху епігонить великим поетам, особливо російським, пише поезії шаблонні й заідеологізовані, часто нещирі, що проглядає з неоригінальності образів та шаблонності фраз. Наприклад:

*Горжусь тобой, страна Советов,
Моя великая страна!..
Советскую мечту-ракету
Впервые встретила Луна.*

Та будучи людиною справедливою, Леонід Терехович не міг довго оспівувати радянське «щастя» і почав писати вірші, які містили справедливу критику тодішнього режиму. А лист на радіо «Свобода» спричинив до арешту поета.

У 70-х роках різко змінюється оцінка дійсності – і вірші стають довершенишими й щирішими («Задолізы», «Л. Брежневу», «Памяти Владимира Высоцкого»).

1972 року Леоніда Тереховича засудили на два роки позбавлення волі за «розповсюдження наклепницьких вигадок, що паплюжать радянський державний і суспільний лад». Вірші цього періоду позначені особливою щирістю й незаангажованістю, іноді навіть загострою відвертістю.

Роки перебування у в'язниці наклали відбиток на подальшу творчість поета: у його віршах усе менше звучать ура-патріотичні мотиви прославляння радянської влади, усе більше – гострого сарказму або теплих ліричних нот.

*Реготалися хмари над стурбованим вітром,
що ганяв їх по небу та під боки штовхав,
тільки мружилось сонце, усміхаючись світло,
мов позаздрило безлічі вітрових справ...*

*А йому усе мало, все треба і треба,
а йому ні на мить відпочинку нема,
сопучи, хазяйнує на просторі неба,
прибирає та зносить,*

бо скоро зима.

У таких поезіях Леонід Терехович розкривається як глибокий лірик із особливим чуттям навколишнього світу, теплотою слова й умінням це слово метафоризувати.

Однією з особливостей Тереховичевої російськомовної поезії є велика кількість українізмів. Це характерна риса багатьох українських авторів, які намагалися писати російською. Але в Леоніда Тереховича українізмами пересиплено дуже ясно, часом він влітає в російськомовні вірші навіть українські діалектизми.

*От вековых корней
вершинами высокими
встают,
растут живые зелена, –
их животворными питают соками
родная украинская земля.*

І навпаки – українськомовна поезія грішить невмотивованим використанням росіянізмів. Огріхи на лексичному, граматичному й фразеологічному рівнях найбільш чисельні. Часом складається враження, що автор недосконало володів українською мовою, що це не була мова його щоденного спілкування.

Деякі поезії грішать відвертим епігонством: скажімо, «Баллада о 18-и» – повне епігонство Тичининого «Пам'яті тридцяти».

У віршах Леоніда Тереховича можна простежити й прорадянські погляди, і переродження свідомості, і проукраїнську позицію. Та все ж не це визначальне у творчості цього талановитого автора. Леонід Терехович увійшов ув українську літературу як майстер слова, тонкий лірик, поет згорьованого й пережитого рядка.

*Як заповіт звучать його слова:
Чи викличу сльозу дівочу,
чи матюкне ровесник гидко, –
по смерті одного лиш хочу:
аби не позабули швидко.*

Ця збірка стане тим пам'ятником, завдяки якому читачі «не позабудуть швидко» талановитого поета.

Ганна Арсенич-Баран

Розділ І.

Тут земля України...

ЦВІТИ, НАША ЮНІСТЬ!

Цвіти, наша юність!
Цвіти, легкокрила!
Вся наша Вітчизна
Розмаєм цвіте.
А в ній – наша слава,
А в ній – наша сила,
А в ній – наша юнь
І життя золоте.

Не раз в бойових
Переможних походах
Батьки зберігали
Свободу для нас,
А нині на шахтах,
Полях і заводах
В труді їхнє місце
Зайняти нам час.

Зростив комсомол нас
На подвиги нові.
Ніде не відступим
В тяжкій боротьбі.
По першому слову
Партійного зову
Ми підемо знову
На труд і на бій.

Нам Леніна вчення
Шляхи освітило,
Нас Партія рідна
До щастя веде.
А в ній – наша слава,
А в ній – наша сила,
А в ній – наша юнь
І життя золоте.

1958

Щорська правда. – 1958. – 25 трав. (№ 62). – С. 3.

ГОРЖУСЬ

Горжусь тобой, страна Советов,
Моя великая страна!..
Советскую мечту-ракету
Впервые встретила Луна.

Сквозь космос, спящий в вечном мраке,
Она победно пронесла,
Как факел славы, мирный факел,
Отечественный славный флаг.

Пусть говорят, что нет здесь чуда;
Но наша явь – не чудеса ль?!
Советские простые люди
Бросают вызов небесам.

Заветное настанет время,
И вглубь космических высот
Людское дерзостное племя
Своих разведчиков пошлет.

И путь далекий им осветит
Наш флаг, горящий над Луной...
Горжусь тобой, страна Советов!
Народ родной, горжусь тобой!

с. Кучиновка, 1959
Щорська правда. – 1959. – 20 верес. (№ 113). – С. 1.

НА СЛУЖБУ УХОДИТ СОЛДАТ

Повестка в кармане и вещи в мешке,
Солдата пожитки простые,
Уже ожидают меня вдалеке
Солдатские дни боевые.

Немало тернистых и трудных дорог
Пройти мне положено в жизни,
Чтоб в сердце своем я навеки сберег
Немеркнувший образ Отчизны.

Пусть буду отсюда я очень далек,
Но в дальних дорогах суровых
Осветит мне пусть золотой огонек,
Горящий под сенью родимого крова.

Чтоб в доме родном не видали беды,
Чтоб лучше жилось востократ,
Чтоб дети росли, зеленели сады,
На службу уходит солдат.

Давайте ж, прощаясь, подыдем стаканы
За счастье в далеком пути!..
Пожитки в мешке и повестка в кармане,
И завтра на службу идти.

с. Кучиновка, 1959

Щорська правда. – 1959. – 18 жовт. (№ 125). – С. 4.

ВЫШИТЫЙ ПЛАТОЧЕК

Давний свой обычай выполняя,
Провожая в армию ребят,
Девушки платочки вышивают
И друзьям на память их дарят.

Выскажут любимые при этом
Самые заветные мечты;
И горят волнующим приветом
На платочках алые цветы.

Ты мне нежных слов не говорила,
Проводив меня в далекий путь,
Вышитый платочек подарила
И сказала тихо: «Не забудь!»

И когда взгляну я на платочек,
Вспомню о девушке своей,
Каждый вышитый на нем цветочек
Кажется дороже и милей.

В них как будто снова оживают
Запахи некошенных лугов,
Украины ночка голубая
И твоя горячая любовь.

Те цветы, горя и не сгорая,
На твоём платочке расцвели,
Как посланцы от родного края
Дорогой украинской земли.

«Неусыпно быть всегда на страже» –
Над твоим платочком клятву дал,
Чтобы враг большое счастье наше
Грязною ногою не растоптал.

1960

Щорська правда. – 1960. – 17 верес. (№ 112). – С. 2.

УРОЖАЙНОЕ

Солнце. Степь. Ни души.
Еду, еду в тиши,
А дорога, пылясь,
Убегает в поля.

Всю межу васильки
Синевой заплели,
А за ней колоски
Тяжелы и спелы.

Ветер волны погнал,
Закачались, шурша...
Эх, волнистая даль,
Как же ты хороша!

Не простой этот звук,
Этот шум колоска,
Это – труд наших рук,
Это – ночи без сна.

Звонко песню труда
Нам поет здесь комбайн,
Выходя, как всегда,
Убирать урожай.

И уж мчатся в тиши
По простору степном
Вереницы машин,
Нагруженных зерном.

В закрома поезжай,
Золотой урожай.
Золотой караван
Нам на стол подавай!

1960

Щорська правда. – 1960. – 30 лип. (№ 91). – С. 2.

ДОРОГИ СОЛДАТА

Дороги солдата...
Дорог тех немало
Прошел я в строю по родной земле.
И каждая в сердце навеки осталась,
Как клятва,
Навеки запомнилась мне.

Нас солнце палило,
Нас жажда томила,
Глаза заливал обжигающий пот,
Но силы солдатской они не сломили, –
Мы твердо шагали вперед и вперед.

Нам вьюжные ветры навстречу летели,
Под наши шинели мороз проскользал,
Но к заданной цели
Мы шли сквозь метели,
Мы знали: назад повернуть нам нельзя.

Суровая жизнь...
Труд солдатский нелегок,
Но воля солдата крепится трудом,
И сколько б невзгод не случилось в дороге, –
Мы их до конца неизбежно пройдем.

Велят нас великого долга уставы
Сломить все преграды,
Любую беду.
Дороги солдата советской державы
К победе,
И только к победе ведут.

1962

Щорська правда. – 1962. – 3 берез. (№ 27). – С. 4.

К СОЛНЦУ ВОСХОДИМ

Время быстро бежит,
Нарастают годов этажи,
оформляясь в единое прочное здание;
наполняет героикой бурную жизнь
творческий пафос труда, созидания.

С каждым годом все выше и выше растет
небоскреб коммунизма, штурмующий небо;
вдохновенный порыв и сверхточный расчет
поднимают его в лучезарную небывль.

Время сказок прошло.
Наши цели ясны.
И заветные дали становятся близкими,
и недалнее солнце грядущей весны
над страную лучится горячими искрами.

Разве можно вместить его в узком оконце?
Прямо к солнцу восходим дорогой крутой...
Сорок пятый этаж коммунизма окончен,
Строим следующий – сорок шестой!

1962

Промінь Жовтня. – 1962. – 22 груд. (№ 86). – С. 4.

НА ПЕРВОМ ПОСТУ

Вокруг тишина,
Только сердца стук –
Четкий,
Чистый,
Частый.
Стою
Часовым на первом посту
У знамени части.

И в памяти всплыли
Священные были,
Я вижу
Знакомые лица героев.
Что в грозные годы
В борьбе не падали
Во имя Отчизны
Ни жизни,
Ни крови.

Идут
Молодые солдаты сюда,
Клянутся
У знамени памятью павших
От вражеских бурь
Защитить навсегда
Свои города
И пашни.

А жизнь расцветает,
Кипит и бурлит,
Стремится вперед
В неумном разгоне,
Как символ
Свободной,
Счастливой земли
Горят над страной знамена.

Им вечно пылать
В лучезарном зените
Сияньем
Немеркнувшей славы.
И молодость наша –
Той славы хранитель,
Наследник героев по праву.

Горжусь,
Дорожу я
Постом своим
У знамени части.
Его охраняя,
Я знаю:
С ним
Храню всенародное счастье.

1962

Промінь Жовтня. – 1962. (№ 72). – С. 4.

ВОЗВРАЩЕНИЕ

Клубясь кудрявыми начёсами,
то посветлей, то потемней,
дым поездов стоит над Щорсом –
над первой станцией моей...
Отсюда в неизвестный поиск,
гудками оглушив вокзал,
отправился мой первый поезд
куда-то в путь...

Куда? – не знал,
не знал я, что на перепутье
в слепом волнении дорожном
свой поезд глупо перепутал
и сел на противоположный...
Меня тот поезд далеко
увёз дорогами ошибок...
И было очень нелегко,
но что свершилось,
то свершилось...

ГЛУБОКИЕ КОРНИ

Взрастает на оновленной земле
цветущий сад
литературы нашей
и с каждым годом
расцветает краше
на радость человеческой семье...
Седые ветераны,
молодая поросль
расцветом буйным украшают жизнь...
Они
как будто вырастают порознь,
но все корнями в глубине сплелись,
где саженец поэзии Тарасовой
возводит к жизни
новые ростки,
и не под силу вечности
растлить
могучий корень тот,
рождающий прекрасное!

От вековых корней
вершинами высокими
встают,
растут живые зеленя́, –
их животворными питает соками
родная украинская земля.

Когда ж поэзии обильные плоды
в саду чудесном
люди собирают,
словами,
полными сердечной теплоты,
Шевченко благодарно вспоминают.

1963

Промінь Жовтня. – 1964. – 28 берез. (№ 38). – С. 4.

ПРИГОВОР ШПИОНУ

Он знал цену
 Своим «заслугам»...
Стоял, потупившись...
Смотрел растерянно...
...В молчании
 Был приговор заслушан,
И в тишине
 Хлестнуло резкое:
 «...к расстрелу»!»

А в зале
 Вспыхнули аплодисменты,
Росла овацья
 Лавиной громовой...
Его,
 Дрожащего от страха смерти,
Увел конвой.

Как жалок стал он,
 До смешного жалок,
Он,
 Подползавший к жизни нашей
Вооруженный смертоносным
 Жалом,
Гадючьим жалом шпионажа.
Он подбирался
 До важнейших жил,
Чтобы впоследствии
 Ужалить позловредней...
Он ел наш хлеб.
Он между нами жил.
И продавал нас
 За бесценок
 В то же время!

И жалости к нему
Испытывать
Никто не мог.
Все понимали суть:
Здесь Родина,
Им в кабаре пропитая,
Вершила свой священный суд.

Пройдут года.
Но никогда
Ни люди.
Ни родина,
Ни жизнь
Измены не простят!
Земля
Извергнет труп иуды,
И вьюги
С отвращеньем засвистят!

1963

Промінь Жовтня. – 1963. – 30 трав. (№ 65). – С. 3.

ПОТОМКИ ПРОМЕТЕЯ

Тысячелетья
ярко пламенеют,
мишурные мерцания затмив,
неугасимый образ Прометея,
вдохнувший жизнь
в прекрасный миф.

И гордый сказ
во все века взошёл,
и среди людей
остался он навеки,
и пламенем
в людских сердцах
зажёг
готовность к подвигу
во имя человека!

Века,
века над миром пролетели;
свергались зевсы,
на корню прогнив,
и заново
рождались Прометеи
и разжигали новые огни.

Я твёрдо верю:
Прометеи были!
Я точно знаю:
Прометеи есть!
Они
свершают сказочные были
и создают обилие чудес.

Их,
зажигающих трудами
неустанными
свет путеводный
на дорогах каменистых,
в Элладе
называли древние
титанами,
а мы сегодня
величаем
коммунистами!

Промінь Жовтня. – 1963. – 30 лип. (№ 91). – С. 3.

В ЗИМНЕМ ПАРКЕ

Падает снег,
 падает снег,
Мелькает вспышками светлыми;
В белом мерцании,
 как в сказочном сне,
Деревья качают ветками.
Проходят пары –
 девчонки и парни, –
И падает снег,
 падает снег...
Звонкое эхо
 Рассыпало парком
Твой серебристый смех.
Падает снег,
 падает снег,
Тихо снежинки кружатся...
Ты вся одета
 в пушистый мех,
Волосы –
 в звездном кружевце...
Я прижимаю к сердцу тесней
Тебя –
 румяную,
 свежую,
 нежную;
И нас,
 не скупясь,
 осыпает снег
Сверкающей радостью
 снежною.

1964

Промінь Жовтня. – 1964. – 27 лют. (№ 25). – С. 3.

В ОСЕННЕМ САДУ

Вот и слышно почти осязаемо
сквозное дыхание холода...
Приходит осень-хозяйка
в убранстве из чистого золота.
Идёт походкой неспешною,
близостью лета согрета,
высоко над землёю развешивает
волокна «бабьего лета» ...
А в саду, где сплошная бессонница
отзвенела любовными песнями,
жаркими слитками солнца
светятся желтые персики;
налитые сочной важностью,
краснеют яблоки пышные, –
под их урожайной тяжестью
ветви упруго колышутся;
виноградные гроздья на лозах, –
как ожерелья нарядные,
глубинным сиянием звёздным
горят изнутри виноградины...
И пускай холодами близкими
грозится идущая осень,
недаром весёлыми бликами
играет осенняя просинь,
деревья ещё не утратили
обильный запас теплоты, –
солнечными концентратами
в саду дозревают плоды.

1964

Промінь Жовтня. – 1991. – 19 верес. (№ 103). – С. 3.

СОВА И СОЛНЦЕ

Сова ужасно Солнца не любила.
В свиной слепоте она была б не прочь,
Чтоб Солнце никогда над миром не всходило,
И продолжалась бесконечно ночь.

...Слепые совы за границей нас порочат,
Погибель скорую нам издавна пророчат.
Но ярким утверждением светлой жизни
Горит неугасимо Солнце коммунизма!

1964

Промінь Жовтня. – 1964. – 22 жовт. (№ 126). – С. 3.

ОТ ИМЕНИ ПОКОЛЕНИЯ

Ленин со мною рядом;
В светлом сияньи рассвета
Он
проницательным взглядом
Глядит на меня
с портрета.
Глядит открыто и прямо:
И требовательно.
И строго.
И полнятся только правдой
Ему посвященные строки.
Солгать невозможно Ленину,
Невозможно
душой покривить, –
Для нашего поколения
Ленин –
уже в крови.
Великой верой нетленной
Наполнены
наши сердца,
Мы клянёмся в верности Ленину
Не для красного словца;

Эта вера
 влечёт на подвиги,
На штурм
 эпохальных дел,
Мы к новым высотам подняли
Знамя бессмертных идей.
...Стараемся
 быть похожими –
Всегда и во всём –
 на Ленина,
И это для нас,
 быть может,
Главное в жизни
 стремление.
У Ленина
 учимся с детства
Жить,
 работать,
 мечтать,
По-ленински верно
 действовать,
По-ленински смело
 дерзать,
Чтобы суметь с годами,
как этот скромный портрет,
Так же
 открыто и прямо
В лица потомков смотреть.

Промінь Жовтня. – 1964. – 7 лип. (№ 80). – С. 3.

ДОРОГА

У края липы выстроив,
спешит дорога быстрая
туда, где небо синее
идет с землею об руку;
туда, где хлопья инея
осыпает облако;
где непроглядный полог
с голубым порогом
раскинулся над полем,
перечеркнул дорогу...

За горизонтом строгим
кончается дорога...
А может, не кончается?
А только начинается
и снова мчится к небу
в неведомую небыль, —
уже к другому небу, —
и даже

дальше

неба...

1965

Промінь Жовтня. — 1965. — 23 жовт. (№ 128). — С. 4.

ПОНЯТИЕ О МАСШТАБАХ

Для мелюзги
акулы грозны,
а против кита
и они — мелкота...

1965

Промінь Жовтня. — 1965. — 18 груд. (№ 151). — С. 4.

ТОЖЕ — ПТИЦА

Увидев, как парит орлица,
и курица собой гордится.

1965

Промінь Жовтня. — 1965. — 18 груд. (№ 151). — С. 4

ТОСТ

По доброму старинному обычаю,
До края
 праздничную чару
 наполняя,
Не будем
 на прожитый год
 обидчивы,
Одним добром
 ушедший
 вспоминая...
Печаль
 за стол
 не явится непрошенной;
Пускай бывало кое-что
 неладно,
Но в жизнь приходит
 новое,
 хорошее,
А старое
 давно скрипит на ладан.
Мы верим
 новому размаху наших планов,
Мы видим:
 на века
 оставив след,
Года идут
 походкой великанов
Дорогами немеркнущих побед.
Мой тост –
 за небывалость нашей жизни,
За счастье новых дней,
 что в жизнь стучатся, –
Сегодня
 он звучит
 по всей Отчизне:
С грядущим годом,
 люди!
С новым счастьем!

1966

Промінь Жовтня. – 1966. – 1 січ. (№ 1). – С. 4.

У рафаэлевой мадонны
под тёмным выгибом бровей
глаза лучисты и бездонны,
как будто матери моей.

Мадонна ходит по планете...
Я узнаю знакомый взгляд,
ведь так все матери на свете
на сыновей своих глядят.

1971

*«Той, хто свідомо став на муку»: добірка віршів. –
Чернігів, 2016. – С. 10.*

Л.Брежневу

Его назвали генеральным,
знать, назовут и «гениальным»,
но все ж, как истый демократ,
он просторечью был бы рад.
Мечтает он о самой малости:
лишь только бы всегда, во всем,
без всяческой официальности
именоваться «Ильичом»!

1972

Громада. – 1992. (№ 10). – С. 4.

”ЗАДОЛИЗЫ”

Москва украинский народ
Надежно держит в шорах.
А в Киеве – не шелеснет.
От Шелеста – ни шороха.
У нас давно в привычку взяли:
Вышестоящему лизать...
Десятилетиями лизали
грузинский волосатый зад.
Уж так вылизывали Йосю,
И так он к этому привык,
что задавал нещадно чосу,
когда шершавился язык!
Для полноценного служенья
До идеального скольженья
отшлифовались языки
об сталинские кизяки.
Полегче стало при Никите, –
задок и мягче, и жирней.
Успей лишь вовремя смикитить
да половчей лизнуть сумей!
И удивляли всю Европу,
показывая простоту.
До блеска зализали ж...у.
А оказалось, что не ту.
Но ожила привычка прежняя:
Никиты – нет. Взялись за Брежнева.
Ведь если попросту сказать
не все ль равно, кому лизать.
От удовольствия мычат,
Что высшей чести удостоились.
Теперь удобнее устроились
у ляжек нео-Ильича.
И толстых ягодиц сервизы
облизывают задолизы.
При этом бредят коммунизмом
и по инерции крестят
страну никчемных задолизов
страной рабочих и крестьян.

1972

Громада. – 1992. (№ 10) – С. 4.

ПАМЯТИ ВЛАДИМИРА ВЫСОЦКОГО

Монолог

Ругайте меня,
если я заслужил,
ругайте за стих, что небрежно сложил,
за слабость идейную, за «мелкотемье»
ругайте, как только появится время!

Ругайте меня –
это просьба – не поза,
из ругани выйдет немалая польза;
похвал мне не надо, –
такие дела:
меня расслабляет чуть-чуть похвала...

Ругайте меня,
я привык, что ругают...
Одно не люблю, когда глупо пугают, –
ведь я не боюсь и не сдамся в бою,
и песню свою все равно допою!

Ругайте открыто и честно,
взаправду, –
коль я ошибусь, то ошибку исправлю...
Ругайте почаще,
я выдюжу кое-как...
Похвалите после,
как буду в покойниках...

1980

Промінь Жовтня. – 1991. – 3 серп. (№ 83). – С. 3.

НА ПОЛЮСЕ ПРАВДЫ

«Плюс» и «минус» –
как символы веры –
полюс правды
и полюс лжи...
Их различие сердцем измерив,
он заполнил правдою жизнь.

И чем больше неправды рядом
он в обыденности встречал,
тем сильнее наполнялся зарядом
и наращивал потенциал.

Весь накал – напряженный, палящий –
в песнях высветил нам певец.
Привлекала его полярность
компас наших сердец.

Громоздились вокруг контрасты
показушных зла и добра.
Он – отзывчивый и контактный –
конденсируя,
их вбирал.

Если б эту контрастность сгладили,
запредельную, видно, уже...
Если б меньше втихую гадили...
Если б дали простор душе...

Но заряд напряженья высокого
напрямую замкнуло судьбой,
и – взрывается сердце Высоцкого,
черной молнией
бьет пробой!..

Отболит.
Перетерпится.
Минется.
Жизнь означила полюсный код:
смерть поэта застыла на «минусе»,
а на «плюсе» –
бессмертье растет!

7.01.88

Промień Жовтня. – 1991. – 3 серп. (№ 83). – С. 3.

ПЛАНЕТА ВЛАДВЫСОЦКИЙ

Далеко-далеко есть планета,
названная именем поэта,
унесла в космическую даль
нашу радость, счастье и печаль...
Годы, словно звездные метели,
прошумели мимо, отлетели,
но, как прежде, полнятся сердца
голосом народного певца.

Не тоскуйте о нем, не скорбите...
Снова слышно: Высоцкий поет!..
И планетой на дальней орбите
продолжает высокий полет!

1988

Промінь Жовтня. – 1991. – 3 серп. (№ 83). – С. 3.

ПРАВИЛО КВАДРАТА

Для подавления бюрократа
словесных прений маловато,
пусть и в масштабе всей страны...
А нужно, чтобы все чины
на деле выполняли свято
простое правило квадрата,
в котором стороны –
равны.

3.08.86

Промінь Жовтня. – 1991. – 2 листоп. (№ 122). – С. 4.

ДЖИГИТ НА ХВОРОСТИНЕ

Я от всякой беды остыну,
чем-то милым в душе зазнобит...
Вижу,
 как оседлав хворостину,
проскакал пятилетний джигит.
Есть и «велики»,
 есть и ролики,
но не надо ни этих, ни тех,
а нужна только
 малая толика
из доступных детству утех.
С хворостиною –
 нет обойденного,
лишь бы крепко стоял на ногах...
Мы когда-то играли «в Буденного»
на условных своих скакунах,
Вечно были и шишки, и ссадины,
но чихали мы сверху на боль.
Малолетние «красные всадники»
порывались в отчаянный бой.
Как сражались мы
 в «конной Буденного»!
Как старались бойцами расти!
И от нас «беляки» побежденные
убегали
 без хворостин...

Не веками ль подобная «конница»
собирала ватаги детей?
Дорога мне забава исконная
тем, что в ней –
 без заумных затей.

Нынче это увидится редко...
Современные пацаны
позабыли обычаи предков,
хоть и нет в том большой вины,

Но когда,
 оседлав хворостину,
тихой улицей скачет джигит,
я от всякой беды остыну,
чем-то милым в душе зазнобит. **12.02.87**

Промień Жовтня. – 1991. – 2 листоп. (№ 122). – С. 4.

ВСТРЕЧА С МОРЕМ

Встречаюсь, как со старым другом,
и радостно спешу к нему,
и, широко раскинув руки,
его сердечно обниму,

Ты помнишь, море, нашу дружбу
в те сокровенные года,
как были мы на флотской службе
друзьями — неразлей вода?

Пусть я отсутствовал немало,
но в этом не моя вина...
... Меня тепло расцеловала
прильнувшая ко мне волна...

Так здравствуй, море,
здравствуй, Черное!
Как видишь, я еще живу...
В волну — и — не учи ученого! —
породистым «кролем» плыву.

Морской энергией заряженный,
стремлюсь в волнующую даль,
размашисто швыряю «саженки»,
и ничего уже не жаль.

А море делает погоду,
пьянит могуществом своим;
и я плыву, смывая годы,
и возвращаюсь молодым!

13.02.87

Промінь Жовтня. — 1991. — 19 верес. (№ 103). — С. 3.

ПЕСЕНКА ПРО ОБЕЗЬЯН

Лезут обезьяны за бананами,
чем повыше, тем послаще плод...
Так уж повелось меж обезьянами:
кто прорвётся выше,
тот урвёт.

Обезьянам не к лицу приличия,
страхи и сомненья нипочём,
лишь друг дружку б –
дело так привычное –
оттереть локтями и плечом.

Не беда, что сверху листья ломкие...
Не беда, что голоден другой...
Как вкусны банановые ломтики,
вверх за ними – и ни в зуб ногой!

Ссорятся, бананами влекомые,
обезьяны там – на высоте...
Только жаль, что многие знакомые
схожи с ними в жадной простоте.

Ведь недаром есть ученье Дарвина
(нет в науке новых перемен):
нам сквозь эволюцию подарено
ожерелье обезьяньих ген.

Может, гены выпали не зря нам,
может, в воспитании изъян,
только мы подобны обезьянам,
подцепив повадки обезьян.

Потому уж не к лицу приличия,
страхи и сомненья нипочем,
лишь друг дружку б –
дело так привычное –
оттереть локтями и плечом.

И пока в запас еще не вышел,
и пока азарт ещё живет,
нажимайся – выше, выше, выше!
Кто прорвётся выше,
тот урвёт!

18.04.87

Промінь Жовтня. – 1991. – 31 серп. (№ 95). – С. 3.

СОЛНЕЧНЫЙ ЭТЮД

Аквамарин для маринистов
сюда завозят из Москвы...

... Художник трудится неистово,
кладет широкие мазки.

Но краска застывает тускло,
по-северному холодна;
и море яркое потухло
на ровной глади полотна.

А он работает сердито,
не понимая, в чем секрет.
Вконец испачкана палитра,
успеха нет —
потерян цвет.

Усталый взгляд из-под берета,
и вывод крут:

напрасный труд...
И он шагнул из-за мольберта, —
не получается этюд.

Уже сложил этюдник бережно,
в сердцах собрал защитный зонт
и хмуρο зашагал вдоль берега...
Сегодня что-то не везет.

... Но с высоты необозримой
как будто вняв его мольбе,
неистовое солнце Крыма
неслышно встало за мольберт.

НОМЕНКЛАТУРНЫЙ ФЛЮГЕР

Он – на виду. Успешно трудится.
На всяком месте бойко крутится,
определяя без труда:
откуда веет и куда.

Он выбирает направления,
где минимум сопротивления,
где главное – в поток втереться...
Коль хочешь жить –
умей вертеться!..

И каждый раз,
сменив позицию,
привык уверенно позировать,
как будто им указан путь –
куда какому ветру дуть.

В любую бурю –
лишь проветрится,
скользящим ветром не застуженный...
И есть надежда, что провертится
до пенсии –
почти заслуженной.

4.12.87

Промінь Жовтня. – 1991. – 2 листоп. (№ 122). – С. 4.

МОТОЦИКЛИСТЫ

У мотоциклистов
упрямая вера в жизнь
и презренье ко всякой случайности...
Кровью
окрашены
виражи
на перегонах отчаянных.

А потом выясняют горестно:
в чём причина да чья вина?..
Ах, превышение скорости!..
Ах, последний стакан вина!..

Но как быстро у них забываются
уроки чужой судьбы...
Снова с грохотом разбиваются
и тихонько ложатся в гробы..

И моторы
взывают неистово,
километры слетают, как пена..
Только встречный ветер
подсвистывает
похоронным маршем Шопена...

18.04.88

Промінь Жовтня. – 1991. – 31 серп. (№ 95). – С. 3.

НЕИЗВЕСТНЫЙ СОЛДАТ

Там, где будничный поиск
вели следопыты
на пожарищах огненных лет,
отыскался, зарытый
в окопе забытом,
отбеленный за годы скелет...
Голый череп, застывший
трагической маской,
да истлевшие клочья «хэбэ»,
да дырявая каска
с облешеею краской, –
вот и память о чьей-то судьбе.
Он победно не шел по Европе,
не сверкал позолотой наград,
Просто сгнил в позабытом окопе
неизвестный солдат.

Но спасенья себе в том аду
оголтелом
не просил он у смерти взаймы,
только воинским делом
и собственным телом
влился в силы родимой земли.
И над ним,
безымянным солдатом победы,
навсегда растворившимся тут,
до сих пор по весне молодые побеги
с удивительной силой растут.

И березы стоят в карауле,
и поникшие ивы скорбят,
где упал под фашистскую пулей
неизвестный солдат...

8.10.88

Промінь Жовтня. – 1991. – 3 жовт. (№ 109). – С. 4.

Меня укусили.
Предательски.
Больно.
Что ж удивляться -
закон бытия.
Стал я доверчив.
Забылся невольно.
Поверил собаке:
она же – своя!
...Еще моя кровь
У нее на зубах,
А смотрит невинно,
хвостом виляет...
Остерегайтесь своих собак!
Больно,
когда чересчур доверяют.

12.12.88

Промінь Жовтня. – 1993. – 21 серп. (№ 67). – С. 4.

Опять мне дело замутили,
сосватали на пару лет...
Опять тюремные мотивы
размыли песенный куплет...
Былая радость в грусти тонет.
Я песню оборвал свою...
Мычу от боли –
не пою, –
и все нутро
утробно стонет.

12.12.88

Промінь Жовтня. – 1993. – 21 серп. (№ 67). – С. 4.

Жизнь бьет ключом,
и нипочем
не предсказать ее ударов,
хоть весь поток и заключен
в глухой бетон резервуаров.
Несет меня круговорот
по угловатым стенам камер...
Пытаюсь вырваться вперед
и снова головой об камень!
Кручусь с поверхностной лузгой...
А жизнь долбит, забыв усталость,
до сотрясения мозгов,
коль что-нибудь от них осталось.
И не могу, осоловев,
надеяться и возмущаться...
Жизнь бьет ключом...
(по голове!)
...ключом от запертого счастья...

13.12.88

*Промінь Жовтня. – 1993. – 21 серп. (№ 67). – С. 4;
“Той, хто свідомо став на муку”: добірка віршів. –
Чернігів, 2016. – С. 10.*

БАЛЛАДА О 18-ТИ

*/По мотивам кинофильма
«Аты-баты шли солдаты»/
Памяти Леонида Быкова*

Аты-баты, шли солдаты
На последний бой,
беленькие хаты
заслонив собой...
А в хатах –
наши раненые,-
на волосочке жизнь.
А к хатам
в утро раннее
фашисты прорвались...
Очень скоро, аты-баты,
быть весне...
Но по мерзлону лопаты
роют снег.
Не успели окопаться,
залегли в снегу...
Пусть их только восемнадцать,-
не пройти врагу!

По дороге, аты-баты,
танки гремят.
Приготовили солдаты
связки гранат.
После посчитают сказкой,
но ведь было так:
что ни связка,
что ни связка,
то подбитый танк!
Над речушкой тихой-
узкий мост...
Размалеванные «тигры»
поджимают хвост.
Бьют солдатские гранаты
«тигров», как котят,
но вернуться, аты-баты,
немцы не хотят,
лезут (некуда деваться!),
не боясь потерь...
Было наших восемнадцать.
Было...
А теперь?..

КОЛЬОРИ СВИТОГЛЯДУ

Червоний прапор майорить вгорі,
здійнявшись гордо на високій вежі...
на ньому — кров...

То кров людська горить!
То плом`яніють сполохи пожежі!

Вогонь і кров — немає їм кінця.
Вогонь і кров — без міри та без ліку.
Невже цей прапор справді до лиця
та до вподоби збуреному віку?

Невже й надалі будемо нести
жорстокий символ смерті та руїни?
О ні, червоний прапоре, не ти
символізуєш славу України!

І мимоволі серце защемить...
Куди б мене не закидала доля,
в синівським серці бережу щомить
жовтогарячу золотавість поля
та неба українського блакить...

Земля і небо.

Жовте і блакитне.

Кого ж лякають чисті кольори,
В яких національна єдність квітне
Крізь прапори далекої пори?

Уже настійно кличе майбуття
звільняти душі, догмами покуті
й червоний сором нашого життя
знебарвлювати щирістю покути!

Лиш об одним і мрію, і молю,
щоб жить щасливим та проміж щасливих
під чистим небом, при квітучих нивах
без покоління крові та вогню!

12.12.89

*Громада. – 1992. – № 9. – С. 4; Терехович Л. Н. Свідомо став
на муку: вибране. – Чернігів, 1993. – С. 12-13.*

ОДА ЗНОШЕНИМ КАЛЬСОНАМ

Затихли голосні стодзвони,
лиш тихо рвуться не по шву
до ран заношені кальсони,
щоб нагадать біду живу.
І щось підспудно є тут спільне
без каяття та забуття:
розлазиться на клапті спідне,
неначе зношене життя.
І в час, коли кальсони рвуться,
та їм заміни не знайти,
молюсь на велич революцій,
відкривши зоряні світи!

6.10.90.

*Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 35; Деснянська правда. – 2013. – 10 жовт. (№ 41). – С. 5;
Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. – Чернігів, 1993. – С. 26-27.*

СЛОВО НА СПОМИН

«Я, Терехович» — підпис під віршем,
мов залишок задавненого сліду..
А в серці не стиха болючий щем:
За що ж тебе закатували, діду?..
«Буремний п`ятий рік.

Революційний злет,
що завершився в сутині в`язниці..
Три місяці тюрми —

звичайно, то не мед,
та як з майбутнім не вбачать різниці?..
Чверть віку промине.

Прийде тридцятий рік.
Знов проковтне тебе тюремна брама,
тепер востанне,
бо уже навік:
в трагедію зросла життєва драма.

Уміли це у нас:
в відвазі записній
уявних «ворогів» і вбити,
і помучить...
Що ж перед тим було?
То писар волосний,
то — в першу світову —
армійський «пан поручик»...
Коли ж революційний шал
порозкидав «панів»;
то на вітрах часу,
від котрих долі гнуться,
пройшов через війну,
народний біль та гнів,
щоб громадянську закінчить
в «богунцях».
Увільнення «із лав»,
та знов в своє село,
та в школу, до дітей —
учить великій мрії...
Раптова смерть дружини...
Мов і не було...
Лише ростуть сини, неначе дві надії.
Та інколи було:
ще брав до рук перо,
в карбовані рядки лягли дзеркальні рими...
Було та загуло,
та в небуття сплигло,
бо час уже приймав
нові, залізні, ритми.
Затихли назавжди віршовані дзвони.
Ти, діду, «бив та бив»,
але чого добився?..
Щоб ти не калатав,
без всякої вини
тебе на страту повели убивці.
Спочатку вб`ють тебе.

Через дванадцять літ
/які ж роки залякані та ниці!/
весь творчий твій загал
ясним вогнем згорить —
у брата Василя, —
бо хату спалять німці...
Залишиться лише твоє ім`я.
та декілька обпалених поезій,
та доля ще розшарпана моя,
чиє життя також завжди на лезі...
Та пам`ять про тебе
я завше збережу
/хоч творчості і не потрібно сховищ/,
бо прізвище твоє я по житті ношу,
воно єднає нас:
Я – Терехович.

6.10.90

*Промінь Жовтня. – 1992. – 3 жовт. (№ 80). – С. 2;
Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. –
Чернігів, 1993. – С. 8-9.*

За раду влади, за радянський лад,
за партію та за її догмати
уже давно — літ сімдесят назад —
ми навчені не жити, а вмирати.

7.10.90

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 35.

ПИТАННЯ

Міазмами хули та похвали
наповнені уже по самі вінця ми...
Між українців — вирости «хохли»...
Коли ж то знову стануть українцями?

7.10.90

Чернігів. -1993. – № 1. – С. 35.

В ЧЕКАННІ ГРОЗИ

Зопалу грюкнуло чимось навмисно
та й причаїлося; може, не треба?..
Збляклого сонця червона намистина
тихо висіла на просторі неба...
вітер квапливо гуляв поміж хмарами,
кидав на землю розлаписті руки...
Злякані далі розпачливо марили,
і затихали стривожені звуки...
В лісі дерева хиталися вражено
та намагались сказати позабуте...
Тільки земля ще лежала розважливо,
мов не тривожилась:
буде?.. не буде?..

12.10.90

Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. – 1993. – С. 24.

Відсвітили сонячній мрії,
лиш мороз зненацька продере...
Опадає листя, мов надії
холодом прихвачених дерев...

Сам не знаю, чом не бачив досі,
загубивши календарний лік,
що в життя нестримно входить осінь,
заверша не рік,

а цілий вік...

12.10.90

(Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 36; Деснянська правда. – 2013. – 10 жовт. (№ 41). – С. 5.

Завіяло, закружляло
в небі сіро-синьому,
набирало хмар немало,
та все по-осінньому...

То бурмоситься похмуро,
то сипнеться мжичкою,
безнадією погнуло
верболоз над річкою...
Де була травнева врода
чи достаток серпня,
пробирає непогода
до самого серця...

12.10.90

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 36.

ЩО Ж ЗОСТАВЛЯЄМ?..

Не доведи, Господь, до нашої біди,
з якою ми в майбутнє прем наосліп!..
Ми вірили, що на землі залишимо сліди..
Та звірилися:

зостався тільки слід.

12.10.90

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 35.

Скінчиться все в обшарпанім хліві,
де ще стоїть моє стареньке ліжко,
і виявиться, що були праві
всі ті, кого не підпускав я й близько.

Хай був колись і молодий, і здібний —
минулому немає вороття...
Якщо життю я зовсім не потрібний,
то чи ж потрібне і мені життя?

23.10.90

Деснянська правда. — 2013. — № 41 (10 жовт.). — С. 5; Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. — Чернігів, 1993. — С. 30.

Чому життя, мов закручена вісімка,
перехлябилось на порив?..
Ніхто не скаже, що я повісився,
що самогубство втворив...

А лиш поговорять — багато чи мало —
коли новина обліта,
що, видно, хвороба мене доконала,
та знову ж таки — літа...

Хай тільки докорів не буде в помині...
Над тим же, що нишком зробив,
я посміюся в своїй домовині
з глузливим ошкіром зубів.

25.10.90

Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. — Чернігів, 1993. — С. 23-24.

AVE, MARIA!

Долаючи всі перешкоди та межі,
злітає мелодія — мрія,
і серце німіє від щирої меси
«Аве, Марія!»
Аве, Марія!.. І чесною жінкою,
і чистою матір`ю Божою
життя на землі розправляєш обжинками
над нашими болями.

Бо час промине, і за щемними муками
зросте колискова надія,
проллється над світом мелодія музики
«Аве, Марія!»

Над нашими болями, нашими долями
встає твоє ім`я ласкаве,
щоб душу зігріти надіями добрими...
Аве, Марія!
Аве!

28.10.90

*Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 37; Деснянська правда. – 2013.
– 10 жовт. (№ 41). – С. 5; Терехович Л. Н. Свідомо став на
муку: вибране. – Чернігів, 1993. – С. 26.*

Доля – вельми іронічна дама,
так і підбива людей на сміх,
Знов мене знічев`я пригадала
і на кпини підняла при всіх.
Тільки я уже міняю ролі,
насміху людського не боюсь
і тепер над глупотою долі,
доки не заплаче, посміюсь...

29.10.90

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 38.

Що ж, напевно, ще не згуба,
не прийшла пора кінця,
і йоршистість мого чуба
вимагає гребінця.
Причешусь, немов на свято,
щоб безглуздо не закис:
може, й зможуть пересватать
з кізяків та в козаки?..

29.10.90

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 37-38.

ПЕРЕКОТИПОЛЕ

Покотились полем мої родичи,
не шукати почесті чи здобичі,
не ховатись ні від кого, не тікать, —
просто доля випала така.

Перекоти поле,
де стерня коле,
де сльота в очі,
де сліди вовчі...
Вітер вдаль зносить,
а душа просить
податися в світи —
перекоти, перекоти...

Покотились полем мої родичі,
котяться, притулку не знаходячи...
чи ж по правді буде дорікати,
якщо доля випала така?..

Перекоти поле,
до весни голе,
холоди з ночі
засльозять очі...
Вітер вдаль зносить,
Не сказати: досить...
Можливо, до мети
перекоти, перекоти...

11.11.90

*Промінь Жовтня. – 1992. – 29 серп. (№ 70). – С. 4;
Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. –
Чернігів, 1993. – С. 10-11.*

Догоряє знесилено ватра,
оппадає розбурханий жар...
Моя доля... Чогось же ти варта?
Чи минеш, викликаючи жаль?
Попід світлими мріями,
попід
чистим небом, де сяють зірки,
розсипаючи спалений попід,
відійшли темним димом роки.
І пустив я по вітру надію, —
все здавалося: потім здійсно...
А тепер мимоволі радію,
що присів до чужого вогню.
Тільки сосни стоять, ніби варта,
тільки темрява збуджує жах...
І життя догоряє, як ватра,
оппадає знесилено жар...

17.11.90

Чернігів. — 1993. — № 1. — С. 38.

Крок направо — скеля прямовисна,
Крок наліво — там бездонна падь.
Що позаду — вже, здається, звісно.
Що попереду — ще треба взнать.

А зневіра обійма бентежно,
нагадало серце про біду,
бо куди веде ця грізна стежка,
я не знаю, хоч по ній іду.

18.11.90

Чернігів. — 1993. — № 1. — С. 42.

В цю поруху, від розпачу чорну,
як біда затоптала поріг,
присягнуся, хоч Богу, хоч чорту, —
Лиш би вижити він допоміг.

Та проходить життя поза боком,
тільки вгадую по голосам:
«Чорт з тобою, живи собі з Богом, —
проживеш, як захочеш, і сам»....

19.11.90

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 38-39.

Ще немає снігу,
вже немає грому,
Неохоче сиплються дощі...
Лиш приходить вітер,
мов зайшов додому –
обтрусить дерева та кущі...
Як пора настане віхольному лиху,
будем осінь тиху
згадувати ми...
Вже немає грому,
ще немає снігу:
осінь дожидається зими.

19.11.90

*Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. –
Чернігів, 1993. – С. 24-25..*

Побили багатих, зробили всіх бідними,
повихвалялись стомовно,
вогнем та водою, та сурмами мідними
хрещені всі поголовно...

Тепер зажурились: Як бути? Як жити?
Бо злидні настали негадані...
З багатого – бідного легко зробити.
Як бідних зробити багатими?

29.11.90

*Нова просвіта. – 2003. – 31 трав. (№ 21). – С. 4;
Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. –
Чернігів, 1993. – С. 22.*

«ТРИРЕМА ДУХУ»

ПРОМЕТЕЙ – ДІОГЕН – ІУДА

І. Прометей

Коли вогонь через лани й оселі
шляхи жорстокі світом промете,
лиш дивиться з насупленої скелі
до каменю прикутий Прометей.

Течуть роки, зливаючись віками,
а в серці — лиш зацькованість тупа...
Розбити б дурну голову об камінь,
та камінь від удару відступа...

І біль, і розпач злиті воєдино.
Хто про безсмертя казочку наплів?
Він тільки напівбог-напівлюдина,
не бог і не людина — все «напів»...

Чи ж думав він, коли вогонь у бога
по-злодійські підступно відібрав,
що всі прокляття упадуть на нього,
бо людям він не дарував добра?

Він зло приніс — нещадне, величезне, —
підступно замасковане теплом,
Та в слушний час воно зненацька скресне,
Щоб розлетітись всеосяжним злом.

Хай сам титан без мрій про порятунок
і зникне десь в палаючий імлі,
його страшний безбожний подарунок
залишиться на проклятій землі.

Й тисячолітні сили негасимі
через віки затоплять наші дні,
щоб виплеснутись в горі Хіросіми,
в чорнобильським пекельному вогні.

А світ хитається на гострій грані
З цебром біди, наповненим ущерть,
і ходять — бродять відблиски багряні,
чигає над землею люта смерть...

І Прометей через безжалну кару,
яку в ім`я людей собі обрав,
волатиме немов з глибин Тартару:
«Простіть мене!

Я вам бажав добра»...

3.02.91

*Сіверянський літопис. – 1995. – № 2. – С. 21;
Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. –
Чернігів, 1993. – С. 13-14.*

II. Діоген

«Шукаю людину!» —
запалена свічка
в руці Діогена пече...
Бентежна тривога — загальна та вічна —
ложиться йому на плече...

«Шукаю людину»...
А люди сховались

в насмішках, тривогах, вбранні...
Трагічні прологи й комічні фінали
наповнили фарсові дні...

Блукає по місту в подертім хітоні —
мудрець?
чи кумедний дивак?
Як можна напитися прямо з долоні,
навіщо носити черпак?

Навіщо розкішні палаци постійно
здіймають в піднебесну блакить, —
коли й перевернута діжка надійно
від сонця й дощу захистить?

Як мало потрібно людині, щоб жити!...
Чому ж без якоїсь вини
з себе чи з підлеглих витягують жили,
аби прихопить зайвини?

Людська загребущість роз`ятрює душі,
І бачимо часто, на жаль,
Як виростають хоробрі та дужі
рабами нікчемних бажань...

І тягнуться руки — зухвалі й недобрі —
схопити далеке й близьке...
І світ захлинається в лютій жадобі,
вбиваючи в людях людське...

Чи не тому остоорога незвична
не відпуска ні на мить:
«Шукаю людину!» —
запалена свічка
в руці Діогена горить...

15.12.90

*Сіверянський літопис. — 1995. — № 2. — С. 21-22;
Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. —
Чернівці, 1993. — С. 25-26.*

III. Іуда

Тридцять срібних — це, звичайно, мало,
хоч би вже підкинули до ста...
Всі ж бо розрахунки поламало
отаке знецінення Христа.

Все ж таки — один з найбільших в світі!
Чи не знають, що ведуть торги?
Почитали б хоч в Новім Завіті...
А мені ж пора сплатить борги.

Та й залишить дещо на прожиток,
щоб спочатку хоч не бідувать,
бо дивився я в таємний зшиток:
нікого, здається, продавать.

Інші?.. То величина не стала.
Можна різні твердження почути,
та, коли заллють під шкіру сала,
чортові молитися почнуть!

Ну, апостоли... Одинадцять без, мене.
Як один, здорові мужики!..
Водяться зі мною достеменно, —
продавати ніби не з руки.

З ними ж я ходжу людей смішити...
Але треба не ловити гав,
бо такі примусять поспішити,
щоб, диви, хтось інший не продав!

А Ісус — той здатний щохвилини
і в танок, і в бійку, і в шинок...
Знов, мабуть, ночує в Магдаліні...
Божий син, а ласий до жінок!

Чи ж насправді це наслідник божий?
Треба сумніватись та гадать,
бо часом він на гульвісу схожий,
а такого ж і не гріх продать!

І не зрозуміть – з якої статі
в тридцять три усе іще в синках?
Вже б і сам повинен богом стати,
Щоб його носили на руках...

А його по світу тільки носить,
не по-божому якась ведеться гра,
навіть не подумає, що досить,
що давно спинитися пора...

Ні, він ще одержить в повній мірі,
щоб не проповідував ніде...
Хай мороз піде в людей по шкірі!
Хай прокляття на мене впаде!

Як він бог – його не зупинити!..
Як пройдисвіт – матиме сповна!..
Та летять слова його по світу,
і серця бентежить їх луна,

і немало ж похватних та здібних
мутять цю Христову каламуть...
А, чорт з ним!

Візьму хоч тридцять срібних,
бо, як видно, більше не дадуть...

17.02.91

*Сіверянський літопис. – 1995. – № 2. – С. 22-23;
Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. –
Чернівці, 1993. – С. 19-20.*

ТОМУ, ХТО НА ДВОХ СТІЛЬЦЯХ...

Що з осудом судити та рядити,
чи співчутливо думать та гадать?..
На двох стільцях немисливо сидіти,
як тим не становитись,
чим сидять.

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 39.

2.01.91

ДАЙОШ КОНСОЛІДАЦІЮ!

Не забувайте про консолідацію,
Щоб суперечки й розбрату не знати!
Сьогодні гідно порятує націю
лише єднання вовка і ягняти!

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 39.

3.01.91

ПРО МАТИ

Як уміла ніжним серцем мати
припадати до свого дитяти,
щоб здоров`я і краса, і сила
не минали поза боком сина,
щоб малий на білим світі ріс,
не пізнавши розпачу та сліз.

А коли пісні співала мати,
то й собі хотілось заспівати,
і летіло по широкім полю
про журбу та про жіночу долю,
дні ясні та бурі навісні
плакали й сміялися пісні.

Як вона старалась працювати,
готувати. Шити та латати,
на роботу йшла, неначе в гості,
пропадала цілі дні в колгоспі,
навіть не гадала ні на мить,
що всього повік не поробить!..

А коли померла моя мати,
то не зміг я навіть поховати,
був далеко, за сьома замками,
і востаннє не проводив мами;
лиш тепер згорьовану сльозу
на могилу дорогу несучу..

8.01.91

*Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. –
Чернігів, 1993. – С. 11-12; Сіверянський літопис. –
1995. – № 2. – С. 23.*

НА УБІЙ

Сумний ветеринар, розвів руками:
Стара, мовляв, — не варто й лікувать...
Знесилену хворобами й роками
лиш залигали й повели вбивать...

Пішла в знеможі по краю дороги
в чеканні неминучої біди,
хиталися маслакуваті ноги,
востаннє залишаючи сліди...

Погонич кидав знехотя погрози,
хоч батого і не знімав з плечей;
лише текли й текли великі сльози
з розширених коров`ячих очей.

12.01.91

Чернігів. — 1993. — № 1. — С. 39; Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. — Чернігів, 1993. — С. 23.

Це ще не кров...

Це лиш таке чорнило
скривавило сторінку з-під руки...
Але чому ж так серце защеміло,
й червоний біль пронизує рядки?

Я посміхаюсь в глянцевість потерту,
Я недолугий острах поборов...
І рятівнича хвиля йде по серцю:
це лиш чорнило...

Це іще не кров.

4.03.91

Чернігів. 1993. — № 1. — С. 39-40.

ПОСТАВЛЕНА КРАПКА ОСТАННЯ

Пора.

До яких тільки пір
римоване белькотання
буде паплюжить папір?
Не біль — непотрібна гримаса.
Не крик — я в поезії мім.
Ламався мій голос, ламався...
... Чи я й народився німим?

6.03.91

Чернігів. — 1993. — № 1. — С. 40; Десятиська правда. — 2013. — 10 жовт. (№ 41). — С. 5.

Я народився в сорок першій році
та випередив нищівну війну...
Вона ж здогнала,
і на кожнім кроці
моє життя сприймалось за вину.

В страшні часи ворожої навали
крикливим і нестримним я зростав,
як навкруги залякано мовчали,
я все кричав — і плакав, і кричав.

... Давно пережили ми грізну кризу,
але, якщо в минуле загляну,
не переносу ні плачу, ні крику —
дитячий крик нагадує війну.

7.05.91

Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. — Чернігів, 1993. — С. 10.

Тут земля України,
що пізнала і радість, і тугу,
споконвіку й донині
батьківщина козацького духу.

Над землею розмаяні,
оселедцями віються хмари...
Знизу тьма підіймається,
мов ідуть, наступають татари...

Далі шуляться злякано,
розімлівши чуттями поганими...
Лиш дерева махають гілляками,
ніби бавляться ятаганамми...

Буде січа жорстокою.
Блискавиці підуть з громовицями.
Небеса, потемнілі з неспокою,
розридаються удовицями.

Та за грізною зливою
стане сонце сміятися весело,
і повиснуть веселки вродливими
різнобарвними перевеслами...

Виш'ють ниви грозу до краплини,
тільки трави умиються росами...
Тут – земля України,
що лише розквітає під грозами.

9.05.91

Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. – Чернігів, 1993. – С. 7; Промінь Жовтня. – 1992. – № 70 (29 серп.). – С. 4; Сіверщина. – 2013. – № 12 (24 берез.). – С. 13; “Той, хто свідомо став на муку”: добірка віршів. – Чернігів, 2016. – С. 3-4.

Іду на побачення з богом,
хоч і не хочу, іду..
Зневірою, розпачем, бодем
свою заповняю біду.

Минуле услід пособачить,
майбутнє привітно стріча
й прощає мою необачність
у діях різких та речах.

Як мало по-моєму вийшло!..
І відчай повзе, як змія...
Чи то була воля всевишня,
чи лиш безталанність моя?..

Ніколи й нікому не вірив,
не був я в полоні «ідей»,
і звірів сприймав я за звірів,
і трохи цурався людей...

Тому і бреду самотнім
кудись в незнайомі світи...
Іду на побачення з богом,
хоч і не хочу іти.

14.05.91

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 40.

Не підбиваю «в ногу» крок,
знаменом не розмахую,
із повсякденних помилок
складаю біографію.

Я не рівняв ходи нічуть
та думав – маю право...
А мене все життя женуть
наліво чи направо.

Послали вже під три чорти
ті, хто вгадать уміє,
в якому напрямку іти,
та звідки вітер віє...

Піду собі до «трьох чортів»:
стрічайте в пеклі брата!
... Нічого тільки не схотів
туди «на пам'ять» брати.

14.05.91

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 40-41.

ЗЕМЛЯКАМ

Мы на одной земле живём
и пьём её живые соки,
под этим лесом и жнивьём
таятся общие истоки.

И жизнь течёт по временам,
чтоб нам родиться и родиться,
и есть уже что вспомнить нам, –
чего стыдиться,
чем гордиться...

В грядущее из старины
идём, взрослея год от года,
навечно объединены
родством великого народа.

16.05.91

Промінь Жовтня. – 1991. – 16 лют. (№ 75). – С. 3.

Я зацікавивсь словниками:
як треба – зівжди чи завжді?
Бо пам'ять, мов коса на камінь,
наткнулась на старі сліди.

Можливо, й не сліди, а послід,
зоставшийся від тих часів,
коли і діти, і дорослі
шархалися рідних слів,

і звично всі привчались «штокать»,
та мовний «суржик» берегли,
і мову нищили жорстоко,
хоч погубити й не змогли...

На царині живої мови
нехай росте старе й нове;
скалічене, та рідне слово
усі часи переживе!

Оптимістично так сказавши,
від безсловесної нужди
йдемо до мови завжди й завше,
і повсякчасно, і завжди!

21.05.91

“Той, хто свідомо став на муку”: добірка віршів. –
Чернігів, 2016. – С. 6-7.

РЕКВІЄМ

Чорний біль заливає
українські ліси та степи...
Я в сумні небеса закликаю:
Господи,
заступи!

Від страшної біди заступи,
заступи від пекельної сили,
бо важкі заступи
знов копають могили!

Світ затисло могильними обріями.
Гинуть люди у нас без війни,
і ложаться в землю вони
органічними добривами...

Що ж зростає? Яке зело
на останках людських зійшло?
І жива соковитість вража,
бо могили готують врожай!

Полетить звідси сім'я в світи,
щоб чорнобильський біль рознести,
і зростатиме в інших краях
чорний гнів,
чорний сум,
чорний жах...

22.05.91

Промінь Жовтня. – 1991. – 28 груд. (№ 145). – С. 4.

НАД МОГИЛОЮ ДРУГА

Пам'яті Івана Чулінди

Грізне слово «Чорнобиль»
прозвучало зненацька,
зовсім недовподоби,
зовсім ніби «не наше»...
І спочатку не діяли:
спокій наш берегли...
По святковому Києву
демонстрації йшли.
Транспаранти та гасла.
Сяйво світлих ідей...
А тривога не гасла,
хвилювала людей.
І на збори швидкії –
просто для інтересу, –
визволяючи Київ,
штурмували Одесу...
Покотились під шквалом
людської вали...
Та не всі повтікали,
бо не всі ж так могли.
Не терпіли огуди,
не чекали щедрот,
зоставалися люди...
Залишився – народ!
Ті ж, хто знав, ті мовчали
по гарячим слідам,
або ж звично повчали:
мов, біда – не біда,
мов, аварія просто,
мов, чого не бува,
пошуміли і доста,
вже пора й забувать...
Ось ми – дезактивуєм
та візьмем в саркофаг,
та бійців преміюєм
та підкинемо благ!..
Що там збуджений Київ
чи народна юрба...

Сором очі не виїв
не спалила ганьба!
В результаті аварії
працювали – аж весело –
відділи, канцелярії,
виконкоми та сесії...
На казенні «бумаги» –
і з печатками, й без –
крізь дірки саркофагу
реготнула АЕС.
Реготнула зі свистом,
ще й приплюнула вгору, –
полетіло над містом
зуклеїджене горе
до Чернігова, Києва,
далі, далі – в світи!
Мов навала Батієва, –
нишком не обійти...
Йшли «з запасу» солдати
в ті стривожені дні
через военкомати,
мов на справжній війні.
І ставали до бою,
не чекали чудес,
закривали собою
амбразури АЕС.
Їх терпіли безжально –
порошиною в оці...
Правду людям сказали
на четвертому році...
Ой, Іване, Іване!..
Хочу вірити просто,
що колись іще встане
велетенського зросту
над могилою тихою,
щоб пройти по віках,
встане, в бронзі застиглою,
постать Рятівника!

Хоч, напевно, не личить
возвеличувать зло,
щоб убивців звеличить,
стільки бронзи пішло!
Чи ж зосталось хоч трохи
вшанувати своїх
рятівничих епохи,
бо зійшлися на них
наші болі та рани,
що на себе взяли
безіменні івани
без хули чи хвали?..
Їх могили доглянем?
Пам'ять їх збережем?
Защеміло, Іване,
мов по серцю ножем...
Простір тихо заплакав,
від жалю потемнів,
розсвіається мряка,
ніби думи сумні...
На могили, на трави
опадає імла,
одягається в траур
українська земля...
Ой, Іване, уклінно
застигаю в журбі
і стаю на коліна
сповідатись тобі...
Нахилить би знамена
над могилами свіжими!..
Пам'ятать поіменно
наших, котрі не вижили!..

12.06.91

Промінь Жовтня. – 1991. – 28 груд. (№ 145). – С. 4.

КОМУНІСТИЧНИЙ РОЗПАЧ

Лиха біда іде на Україну,
про що й не думалося навіть рік назад...
Країна ж перетвориться в руїну,
як комуністів поженуть з посад!

Ой, боже! Так же діється негоже.
Ой, людоньки! Не треба забувати,
що працювати кожен дурень зможе,
а наші члени мають керувати!

Бо довели вони священне право
десятиріччями крикливої хвали,
і нині може бачить вся держава,
що все це правда, дійсно: довели!

Хоч кидає людей то в жар, то в холод
в страшні оці, нужденні місяці,
візьміть усе!

Візьміть і серп, і молот,
А нам зоставте авто... олівці!

12.10.91

*Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. –
Чернігів, 1993. – С. 21.*

ЧИТАЮ ТИЧИНУ

Читаю Тичину – нового, незвіданого,
іще з двадцять першого року не виданого;
розумники ж всюди у нас керували, –
не видавали, не друкували...

А вірші встають без тичини-притичини
такими високими та поетичними,
що душу нікчемну на щастя підперли,
а в душу заперли словеснії перли.

Читаю Тичину.

Він збуджено марить,
як мати дитину вбиває та варить,
вбиває та варить, щоб здуру не вмерти
вбиває та варить, бо хочеться жерти.

А люди в своїх забобонах не каються,
таких кулінарних рецептів лякаються,
хоч ті й напідхваті були б до пори:
харчі ж під руками – бери та жери!

Хай сяють народам рядки негасимі,
нехай дітлахами наповняться сім'ї!
О, люди! Готуйтеся до подвигів змолоду,
читайте Тичину й не бійтеся голоду!

30.10.91

*Деснянська правда. – 2013. – 10 жовт. (№ 41). – С. 5;
Промінь Жовтня. – 1991. – 10 груд. (№ 137). – С. 4;
Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. –
Чернівці, 1993. – С. 20-21.*

БАТЬКІВЩИНА ЧИ БАТЬКІВЩИНА?

Від Чукотки та аж до Прибалтики —
Батьківщиною все це було...
А тепер починаю балакати
й на кордони нарвусь, як на зло.

Тільки ненька одна — Україна —
ще по-рідному з`єднує нас,
та, до речі, й вона ж не єдина:
тут і Захід, і Крим, і Донбас...

Як послухаю заклики дужі,
то гадаю і сам: а чому ж?..
Якби море розлить на калюжі,
от би вийшло багато калюж!
Проживаю в постійній кручині весь
і нікого не слухаю я,
по народженню — щирій кучинівець...
Батьківщина ж — то хата моя!

12.11.91

*"Той, хто свідомо став на муку": добірка віршів. —
Чернігів, 2016. — С. 6.*

На недолю свою чи невміння
не заскиглю в світі від жалю...
Я із тих, хто збирає каміння,
не збираючи врожаю.

Олені Семененко

Не ховав каменюки за пазухою,
щоб лежала до слухних часів,
не терзався жагою запасливою
мріяв лиш про майбутній посів...

І ніколи не кликав на прю життя,
і, здається, життю не кінець, —
ще я зможу, гадаю, напружитися
та відкинуть якийсь камінець.

9.12.91

*Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. —
Чернігів, 1993. — С. 22.*

ТА ГЕЙ, БИКИ!..

(До підписання
союзного договору)

Та гей, бики!
Та гей, чого ж ви стали?
Невже не бачите знайомого ярма?
Погоничі в дорогу засвистали
і батогом лаштують недарма...

Та гей, бики!
Доволі огинатися!
Відвикли вже тягати на горбу?
Було п'ятнадцять,
буде одинадцять, –
але ж потягнете ще вікову гарбу...

Як і раніш, підем в ясну дорогу,
поклигаєм в майбутнє навпрошки,
лиш підпряжемо й доленьку-небогу...
Чого ж ви стали?
Ну-мо, гей, бики!

25.12.91

*Сівєричнина. – 2013. – 24 берез. (№ 12). – С. 13; “Той, хто
свідомо став на муку”: добірка віршів. – Чернігів, 2016. – С. 5.*

«ШАНУЙМОСЯ, БО МИ ТОГО ВАРТІ»

(із радіопередачі)

Шануймося, люди, бо ми того варті,
щоб душі зігріла повага незла,
щоб совість незрадно стояла на варті,
і щемна надія розраду несла.

Нам треба свідомо ставати на муку,
порвать по живому, щоб вийти з п'їтьми...
Лише б не забути святої науки, –
в нелюдських умовах зостатись людьми.

31.12.91

*Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 41; Деснянська правда. – 2013.
– 10 жовт. (№ 41). – С. 5; “Той, хто свідомо став на муку”:
добірка віршів. – Чернігів, 2016. – С. 4-5; Терехович Л. Н.
Свідомо став на муку: вибране. – Чернігів, 1993. – С. 31.*

У СЛОВЕСАХ

Тепер, напевно, дуже смішно збоку
дивитися на нас...
Бо кланятись дияволу і богу
не можна водночас.
Не можна говорити по-новому
і захищати старе,
лиш мимрячи, неначе аксіому:
воно саме умре.
Старе все прокляло вже навіть небо,
було вже панахид...
Тож, певно, більш пісочити не треба
і “ставити на вид”.
Так ні... Балакунам – доба щаслива:
десь ще в ціні слова...
Слова, слова... Катастрофічна злива
країну залива
І гаснуть під навалою негоди
засвічені вогні...
І борсаються голодно народи
в словесному багні...

1991

Сіверянський літопис. – 1995. – № 2. – С. 24

Мое життя – не крок в німій колоні,
або думки в “ідейному” полоні,
хай тільки лінія – та власної долоні,
хай кров і сльози – та які солоні!

08.01.1992

*“Той, хто свідомо став на муку”: добірка віршів. – Чернігів,
2016. – С. 7.*

НІЧНИЙ ВІЗИТ

За зчорнілим вікном
рвучкий вітер неспокій судомив,
вибивався із сил,
мов виконував смертний зарок,
над землею припишклою
ніч злягла непритомно,
лиш залякано блимали
очі тремтячих зірок.

І заплакали двері,
в нічній самоті настраждавшись,
тай замовкли нараз,
обірвавши тужливий пролог,
весь окутаний тьмою,
ввійшов Мікаель Нострадамус, –
через далі й віки
добирався великий пророк.

Я відразу впізнав,
хоч, здається, ніколи й не бачив,
як не бачив і зараз
закляклого десь в чорноті,
тільки заспаний спомин
неясне видіння означив,
та стривожений розум
про щось нагадати хотів.

Я підвівся на лікоть,
вдивляючись в дивного гостя,
кинув руку навстріч
розпанахавши темінь тугу,
і крізь тугу сторічч
пронизала стурбованість гостра,
пролунав древній голос,
простеливши тривогу глуху...

«Слухай мене, людино!
Не по злому прийшов я до тебе.
Ти зі мною вві сні
зустрічався іще навесні,
ми вже майже знайомі,
отож хвилюватись не треба
та вигадувать жахи
чи інші дива навісні.

Зараз люта зима
красуватися має в обновах,
а я бачив, як люди
телюпали завзято багном:
палить землю невпинно
жорстока зоря полинова,
як її ні назви, –
хоч чорнобилем, хоч полином.

І склепіння небесне
землі вже під захист не візьме,
бо і небо розбили,
хоч поїздили в космос зате,
і в нещадних нещастях
забуто далеко, первісне,
а на древній землі
трагедійна сучасність росте.

Це лише квіточки,
та уже зав'язалися ягоди,
дуже скоро – ой, скоро –
криваво дозріють вони,
і тоді від землі,
що не знає ні миру, ні злагоди,
страшно вдарить до неба
вогненне безладдя війни.

Не вважай, що ця річ –
просто вигадка, абракадабра, –
залякати лишень
та нагнати дурного страху,
бо зробить розрахунок
міг би навіть нікчемний нездара,
тільки б він захотів
розгадати таємницю лиху.

Сім – священне число.
Це вже знали в прадавнім Єгипті.
Сім – основа буття,
як і ваше усталене три.
Сперечатися з цим,
все одно, що кусати за лікті,
а невігластво можна
плекати лише до пори.

Три загальних війни,
котрі ви речете «світовими»,
вам жахливе сторіччя,
закривавивши світ, принесе;
дві уже відбулись,
та душа має скніти, ранима,
бо на тім не скінчилось,
іще відгрімало не все.

Ще одна має бути –
кривава, зловісна, остання,
ще одна – найстрашніша,
найжорстокіша, найнищівна...
Від світання до ночі,
а там від смерку до світання,
день у день, мить у мить
наближається грізно вона.

За морями на Сході,
там, де надра просякнуті маслом,
звідки ллється по світу
всепалюча олія земна,
світле сонце надії
уже, почорнівши, погасло,
і жорстокий Люципер
м'язи збуджено вже розмина.

От-не-от розпочнеться,
і зіткнуться в шаленім двобої
дві надії, дві віри,
два непримиренні світи,
кожен з них буде мати
свої небеса над собою,
кожен з них буде знати
свої постулати святі.

Я не знаю про те,
хто з них буде правим, а хто винним,
та проте добре знаю,
як відбудеться все і коли,
і мій розум померлий
гуде переляком стодзвінним,
а душа все блукає
та жагучі сторіччя болить.

Я б тобі дарував –
не бентежну тривогу-надію,
ту веселу надію,
що від серця раз-по-раз тіка,
але ти зрозумій:
я нічого –нічого не вдію...
Я ні в чому не винен,
бо доля всесвітня така.

Слухай мене, людино!
Не розвіюй в просторах уваги.
Все так просто. Так просто,
що інколи смішно стає...
Я давно уже знаю,
як долі світів рахувати,
лиш не знаю, як людям
розрахувувать щастя своє.

Зможу лиш поділитись
своім розрахунком зловісним
про безмежне зло,
що над світом удар занесло...
Ось пів-формули:
два плюс чотири плюс вісім.
Одиниця – за сімку,
знайоме священне число.

Тут – початок,
середина,
знову початок, –
для трьохсот мільйонів
він стане початком кінця...
Мені важко мовчати,
але ж я не можу повчати,
бо не мене, а вас
спопелить беспорядність оця.

То ж самі погадайте,
чи можна уникнути жертви?
Чи знайдеться можливість
якось відвернути біду?
А на мене чекають
мої зобов'язання мертві.
Все, що міг, я сказав.
І прощай.
А я далі в безсмертя піду».

... І хихикнули двері,
зачинившись услід за марою,
тільки десь у безмежність
квапливо відлунював крок,
і земля за стіною
здавалась такою малою,
і здивовано блимали
очі цікавих зірок.

Обіпершись на лікоть,
я вдивлявся в скуйовджену темінь,
неприродно зависла
протягнута в далеч рука...
Щось було під рукою, –
я ніби дотронувся теми,
та невчасно спинившись,
якоїсь розв'язки шукав...

Невблаганна тривога
над світом вставала найвище,
і слова Нострадамуса
долітали крізь тьму таїни...
Ти ж бо дурень, мудрець!
Ну, навіщо, скажи ти, навіщо
ти пророчиш нещастя?..
Навіщо роз'ятрюєш сни?

8.01.92

*Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. –
Чернігів, 1993. – С. 14-19.*

М. Шпекторову

Як Україна швидко йде в розруху,
патріотично спереду біжу
й пригадую для вознесіння духу
славетну Діогенову діжу.

Біжу та ще й кажу друзкам:
«Війна – палацам, мир – діжкам!»

А навкруги живуть ще слава богу,
в майбутнє щось не поспіша ніхто,
коли прийде пора порядну тогу
змінити на обшарпаний хітон.

Тоді згадають в чорний день:
не одяг прикраша людей.

Є древня мудрість, дякувати генам...
Хай нині не зношу чи недоїм,
як кожен другий стане Діогеном,
то мене всі вважатимуть «своїм»

Отак за скудні дні оці
ще попаду і в мудреці!

10.02.92

*Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. –
Чернігів, 1993. – С. 22-23.*

«НАШ ПАРОВОЗ, ВПЕРЕД ЛЕТИ!..»

Й погнали, й полетіли
до сонцесяйної мети
крізь грізні заметілі...

І чорним мороком курить,
і диким вітром свище,
димиться прахом без жури
червоне попелище.

Плекали до пори порив,
парів лиш піддавали,
з'їзджались до концтаборів,
в тюремнії підвали...

Хто не дрижав, не падав ниць,
ті підіймались вище:
їх з переповнених в'язниць
звезли на кладовище.

І так збулось, як повелось, –
не схибивши нітрохи...
Ой, як летів наш паровоз
вперед – до катастрофи!

12.02.92

*Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 41-42; Громада. – 1993.
– № 2. – С. 1; Терехович Л. Н. Свідомо став на муку:
вибране. – Чернігів, 1993. – С. 27.*

ГЕНЕАЛОГІЧНЕ

Тікав із Польщі мій далекий предок,
удвох із братом не жаліли підошов,
аж доки хутірець по всіх прикметам
в густих лісах братам не підійшов.

Десь «піддавали жару» Бонапарту,
воєнне лихо по землі гуло...
Брати удвох тікали, бо «на пару»
при всіх незгодах веселіш було.

І, непокірні, в показній покуті
до земляків тодішніх забрели...
Сміялися безуглівці на кутні:
«Ану ж, побачим, що ви за орли!..»

«Не суйся в воду, як не знаєш броду» –
тихенька мудрість «ставила на вид»...
Але брати дали початок роду,
і за роки не зблід втікацький рід.

Нащадки їх розсіялись по світу,
розсіялося сім'я родове...
і власну долю, бурями сповиту,
жбурляв я, куди серце позове.

Від розгалужень генеалогічних
давно відпала і моя гілля,
що зляже по метанням нелогічним
серед сухих уламків та гнилля...

08.01.91

*Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. –
Чернівці, 1993. – С. 9-10.*

Ветеринар по духу і диплому
тепленьке місце в школі підшукав, –
роботу і непильну, і відому...
була ж «рука», звичайно...

І «рукав»!

І цоб-цабе, рідненькі, до подоби
з усіх сторін загейканих волів, –
святої безсловесності худоби
навчатися, як видно, Бог велів!

Укажуть діткам і ясні дороги,
і по команді навчать їх іти...
Ідуть ветеринари в педагоги...
Чи ж дивуватись, що ростуть скоти?

26.03.92

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 42.

Я ПОТОПАВ В ЖИТЕЙСЬКОМУ БАГНІ...

С. Реп'яху

Мій рятівник подав дрючок мені,
і я схопив, і з розпачу стогнав,
але поволі вилізав з багна.
Іще стою, вклоняючись багну,
іще свою поразку не збагну,
іще не можу випустити з рук
той самий, що рятує мене, дрюк...
Не можу ще оговтатись ніяк
та втримуюсь від радісних подяк,
бо не проймає душу забуття:
цим дрючком били мене все життя.

22.06.1992

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 43; Промінь Жовтня. – 1992. – 29 серп. (№ 70). – С. 4; Громада. – 1992. – № 9. – С. 4; Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. – Чернігів, 1993. – С. 29.

Зависла в небі чорнота
на знак трагічності сліпої...
Відходять хлопці в небуття:
кого – ножем, кого – під поїзд...
І хмари падають зім'яті,
заплакавши сльозливо в тузі...
Розпачливо зламалась матір,
Зчорніло поглядають друзі.
А в серці застигає черство
передчуття біди нової...
За ким тепер наступна черга?
Кого – ножем?
Кого – під поїзд?

04.07.92

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 43-44; Промінь Жовтня. – 1992. – 29 серп. (№ 70). – С. 4; “Той, хто свідомо став на мусу”: добірка віршів. – Чернігів, 2016. – С. 7.

”Червоне – то любов...” –
лунає з репродуктора...
Та час переосмислення наспів,
історія – страшна і непридумана –
відгукується болісно на спів.
Мелодія розширюється в просторі,
відлунюючи від небесних дуг...
Червоне – то любов пожеж і розстрілів,
що вбили тіло, спалюючи дух.
Запалено печуть червоні тропіки, –
не вийшли ми з розжарених Сахар,
і в душах все не заживають опіки,
а думка – і потрошена, й суха...
Нам ще брести духовною пустелею,
нам подаянь відродження жебрать,
над нами висить давлячею стелею
червоне – наша чорная журба...

8.07.92

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 44.

Ніч блискавкою пощербатить
від грому в вухах заболить,
немов небесний замполіт,
загримавши, кінча дебати.
В обліскавиченій імлі
крізь переламане мовчання
кудись покотиться тачанка
святого їздока Іллі.
Уже він десь далеко грима,
уже стиха навал грози,
в руках – первинної сльози
розплескана печаль незрима.
В душі стихає млосний щем,
і тьма – спасіння, а не зрада,
й бездонна ніч на землю пада
умиротвореним дощем.

9.07.92

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 44-45; Промінь Жовтня. – 1992. – 29 серп. (№ 70). – С. 4.

ЗА ГРИБАМИ

Під себе будні загібали,
та древній потяг напосів, –
я вириваюсь за грибами
в святкову музику лісів.
Мені назустріч мелодійно
іде-гуде зелений шум,
і я душею молодію,
звільнившись від буденних дум.
Уже, напевно, не одвикну,
до лісу всім єством присох:
тут зачаїлося одвіку
переосмислення епох.
Щоб вічність уловить антенно,
й незгасний запал ще горів,
веде стежина сьогоденна
ген до первісних чагарів.
Перед красою лісовою
на дух прапращурів молюсь
і ви лупатою совою
в людську минувшину дивлюсь...

19.07.92

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 45-46; Промінь Жовтня. – 1992. – 29 серп. (№ 70). – С. 4; Громада. – 1992. – № 8. – С. 4; Терехович Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. – Чернігів, 1993. – С. 28-29.

ТАРАСУ МЕЛЬНИЧУКУ

*„Будь проклята держава, де поети
за чесні вірші зеками стають!”*

(Ніна Гнатюк)

Чую, брате Тарасе, прочифірений голос,
прохрипілий на спомин спалюжених літ,
і обдерта душа підіймається голо,
щоб буремно продовжить підбитий політ.
Та спадають безсило поламані крила,
запікається в серці задавлений крик,
і не пломінь бентежний,

а табірна крига
розлетілась довкола від помаху крил.
Це знайомо: я теж не улесливий покруч,
світ жорстоких страждань

добре знаю і сам,
в ті ганебні роки ми були майже поруч,
бо від Вінниці так недалеко до Сарн.
Дуже легко було нам заграти за ґрати,
дуже важко хоч трохи відвикнуть від них,
дуже весело світяться мрійні заґрави,
дуже сумно морозиться після відлиг.
Хоч проймає зневіра, бо так настраждався,
хоч палючії спогади душу печуть,
чуєш, брате Тарасе,

ти уже постарайся –
людям треба твій голос зміцнілий почуть!

22.06.92

*Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 42-43; Громада. – 1993. – № 5. –
С. 4; Деснянська правда. – 2013. – 10 жовт. (№ 41). – С. 5.*

Якісь солодкі спогади
минуло з серця вийняло
і натяки, і погляди
десь в забутті розвіяло...
Недоброю недолею
реве суха метелиця,
а доля – і недоєна,
й не мукає, й не телиться...

24.07.92

Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 46.

Коли помру – це буде скоро, –
хай пам'ять в забуття не лине...
Можливо, хтось нап'ється з горя,
а хтось, можливо, смачно спілюне...
Чи пам'ятку якусь поставлять,
Чи потанцюють на могилі, –
нехай знеславлять чи ославлять
ненависні мої та милі...
Чи викличу сльозу дівочу,
чи матюкне ровесник гидко, –
по смерті одного лиш хочу:
аби не позабули швидко.

27.07.92

*Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 46; Громада. – 1992. – № 8. –
С. 4; Деснянська правда. – 2013. – 10 жовт. (№ 41). –
С. 5; Сіверщина. – 2013. – 18 лип. (№ 29). – С. 14;
Терехович Л. Свідомо став на муку: вибране. – Чернігів,
1993. – С. 30.*

За сторіччя зросла на кістках,
на сльозах
потатарчена духом Московія,
вільна думка згиналася, ніби лоза,
чи здихала, в кайдани закована.
І покірно змирялися ледь не усі,
ще й ідейка була призвичаєна, -
Україну вважати додатком Русі:
“Україна?..То ж наша окраїна!”
Та не вбито народ ні свавіллям
Петра,
ані сталінськими голодоморами,
бо народ – невмирущий!
Настала пора
в гордїй величі стать неозорими!
Нам рости і зростати
до чистих висот,
В повний зріст ми вставати
покликані.
Ми – народ! Ми – великий народ,
І пора почуватись великими!

29.07.92

*Сіверщина. – 2011. – № 12 (24 берез.). – С.13; Терехович
Л. Н. Свідомо став на муку: вибране. – Чернігів, 1993. –
С. 7-8; “Той, хто свідомо став на муку”: добірка віршів. –
Чернігів, 2016. – С. 4.*

ПОХВАЛА ВУЖУ

Добре бути вужем –
до мети доповзти,
Обіймати уже
відповідні пости,
щоб і сито, і тепло,
і спокійно жилось,
міркувалось дотепно,
ще й хотілось чогось...
Взнати щастя оце,
щоб звернутись кільцем
і замкнути в кільці
всі початки й кінці!
І не вчить, не вража
кругла мудрість вужа:
він же сам не схотів
мати гострих кутів!
Форма звична і вічна
зляже в сутністність нову:
мов тарілка космічна,
заокруглений вуж!
Нерозгадана поза –
вища мудрість життя:
будуть соколи повзать,
а вужі – полетять!

1992

Промінь Жовтня. – 1992 . – № 68 (19 серп.). – С. 4.

Як від краю до краю,
що ні край-то вже кінець!..
І Кравчук нам серце крає
і дурдинить Дурдинець.
Вся Борзнянина заплаче,
як згадає про Плюща,
чом же дорогий земляче,
не підкинеш хоч ляща?
В нас же нерви, не канати...
Ще й Лук'яненка нема:
відіслали до Канади, –
хай тут галас не здійма!
Ми й сьогодні ж не умієм
зоставатися ні з чим, –
скоро з горя згоринієм
й чорновольно подраним!
Тільки стежечка вузенька,
тихо треба рухатись...
Ой, Морозов-Морозенько,
будем тебе слухатись!
Ми ж від серця будем раді,
якщо хтось команду дасть,
підем всі як на параді,
за свою советську владсть!

1992

Громада. – 1992. – № 10. – С. 4.

Я двічі зі смертю був око за око,
ще двічі вона мене біла жорстоко,
ще двічі від мене негідно тікала,
боялась, бо знала, що смерть – то не кара.

Я знаю, що мене вона не забуде,
і відступу третього разу не буде,
та знаю також, що лякатись не стану,
і в очі нахабні нескорено гляну.

1992

*“Той, хто свідомо став на муку”: добірка віршів. –
Чернівці, 2016. – С. 7.*

В КАРТИННІЙ ГАЛЕРЕЇ

Кричить на палі бунтівний козак,
випльовує скривавлені прокльони,
а поряд – гурт нікчемних посіпак,
що б'ють гнобителям низькі

поклони...

Через віки видовище сумне
вразливої душі не обмине...
Застиг довкола спохмурнілий люд...
І береже хвилина та остання –
не крик жалю, ані бурхливу лють –
лише важке задалене мовчання...
Знедолена покірливість німа
Людей застиглих сумно обніма...

В картинній галереї – сум століть
Гнітюще нависа, і ніби знову бачу
(страшна картина в пам'яті

стоїть)

і смерть козачу, й відданість собачу:
стікає кров'ю бунтівний козак,
регоче згряя ситих посіпак...

Сіверщина. – 2011. – 24 берез. (№ 12). – С. 13.

Взошла луна над рощею,
Берёза к вязу клонится...
Меня любовь замучила...
Замучила бессонница.

А я стою, как видите,
Стою, пою страдания...
Ах, почему любовь моя
Не вышла на свидание.

Ко мне моя любимая
Прохладно так относится.
Наверное, свидание
На завтра переносится.

Сіверщина. – 2013. – 27 черв. (№ 26). – С. 13.

Затихла ніч, і вітерець не
схлипне,
недремний місяць світло
розлива,
гаряче літо, розігріте
липнем,
від ночі захища свої права.
Духмяний спокій забиває
баки,
та звично, хоч якось не до
ладу,
з пропагандистським
запалом собаки
брехливу агітацію ведуть.

Промінь Жовтня. – 1992. – 29 серп. (№ 70). – С. 4.

“ЛЮБИТЕЛЬ”

Он любит бокс
из-за того,
Что бьют других,
а не его.

Промінь Жовтня. – 1965. – 18 груд. (№ 151). – С. 4.

Моя невизначеність рання
блукань і зараз не проща
мені,
юнацькі мрії та дерзання
давним – давно життям
розчавлені.
Ростки добра здіймались
прямо,
та не зросли – побило градами...
Роки життя – то темні плями,
розквецяні по біографії.

Промінь Жовтня. – 1992. – 29 серп. (№ 70). – С. 4.

Покотилося серце, мов
з гори каменюка,
десь упало в багно...
Промовчу і не видам
ні слова, ні звука, –
помирать все одно.
Промовчу, тільки губи
кромсаю зубами –
не зайтись би плачем...
Чи роки усі біди на мене
зібрали. –
аж судомить плече?..

Промінь Жовтня. – 1993. – 21 серп. (№ 67). – С. 4.

После затхлости и духоты,
Вырываясь на свежий
воздух,
импульсивно делаешь
роздых
до предела, до полноты...
Поначалу трудно
покажется,
и встревоженно слышишь
сперва,
как закружится голова,
сердце быстрое
взбудоражится...
Но проходит первая
встряска
и восторгом звенит душа:
удивительно жизнь
прекрасна,
если полной грудью дышать!

Промінь Жовтня. – 1993. – 21 серп. (№ 67). – С. 4.

ХРИПЫ ЗАГНАННЫХ ЛОШАДЕЙ

(подражание В. Высоцкому)

До предела натянуты вожжи,
губы рвёт нам стальная узда...
до чего ж мы, лошадки,

дожили!..

Подвела нас лихая езда...
Лучше было б – спокойно и медленно...
Лучше б тихо –

с рысцы на шаг...

Нам пока мука не намелена,
и овса подсыпать не спешат...
Но зато подгонять научились
виртуозы кнута и хлыста,
чтобы мы порезвей горячились
исхлестали весь круп от хвоста...

“Поднажмите,
родные да милые!” –

вот и гоним лихую ездю,
тяжко дышим боками мыльными,
исступлённо грызём узду...

*“Той, хто свідомо став на муку”: добірка віршів. –
Чернігів, 2016. – С. 11-12.*

Розділ II.

*І мимоволі серце
защемить*

ЧТО-ТО ГРУСТНО ВЕТРИТ...

Что-то холодно стало...
Что-то сердце
сгустилось в холодный комок...
Отчего в твоём сердце
судьба не сыскала,
Чтобы мне уделить,
потайной уголок?
Впрочем, этого мало...
Так мизерно мало...
Если сердце дарить,
отдавай его полностью!
А иначе –
любовь
из большого романа
Сразу станет
пустою,
пошленькой повестью.
Эта серая повесть
не о нас ли с тобою?..
Или это
тебя не волнует ничуть?..
Что ж, прощай.
Я в дорогу иду,
за любовью.
Извини.
Я любви настоящей хочу.
И пускай,
спотыкаясь
в любовном бреду,
Порывается сердце
к безумному бунту;
Если ты позовешь,
я, возможно, приду,
Но, скорее всего,
погрущу и забуду.
...Все пройдет.
И уймутся
сердечные спазмы,
И развеют года
мою горькую грусть...
Новым чувством пленен,
я с жестоким сарказмом,
Может быть,
над своею тоской
посмеюсь...

1958

ВЫПУСКНИКИ

Ночь развесила кудри туманные,
Их начесы легли на луга...
Мы бродили веселой компанией,
Выбирая тропу наугад.
Ветер нес соловьиные песни,
Запах клевера и ольхи...
И о жизни, большой и чудесной,
Кто-то тихо читал стихи...
В эту ночь пред разлукой недалней.
Выходя за школьный порог,
Мы прощались без слов банальных, —
Каждый в сердце дружбу берег...
Мы уже все возможности взвесили,
Каждый выбрал свой будущий путь,
Оттого и шутили так весело,
Но в душе все грустили чуть-чуть...
Эта ночь нам надолго запомнится,
Как прощание с детством своим:
В ароматах цветенья околица
И тумана сиреневый дым...
Говорили о «дальних дорогах»,
Говорили о «прозе села»...
Лишь Мария печальной и строгой,
Молчаливой меж нами была
И сказала уже на прощанье,
Голос выдал обиду и грусть:
«В добрый путь вам, друзья,..
До свидания.
Ну, а я...
Я в селе остаюсь.»

Лучше всех была эта дорога!
Только время еще не пришло,
Как назад «неудачников» многих
Принимало родное село;
А тогда
Наполняли нам головы
Посвист ветра и зовы гудков...
Ой ты, молодость,
Глупая молодость!..
Я тебя возвратить готов.

1959

НОЧИ НАД СНОВЬЮ

Виснут над лугом ночные туманы,
чутко в полночной тиши,
Тропка знакомая на берег манит,
Тихо шуршат камыши.
 Майскою ночью в весеннем расцвете
 Только бы петь и любить!
 Тихие ночи,
 хмельные рассветы
Мне никогда не забыть...

Мы проходили над сонной рекою,
Песни нам пел соловей,
Нас породнило навеки с тобою
Счастье весенних ночей.
 Ночи, согретые жаркой любовью,
 Встреч на крутом берегу,
 Ночи над Сновью,
 задумчивой Сновью
В сердце своем берегу.

1959

СРЕДИ ВОКЗАЛЬНОЙ СУЕТЫ

Дорогой
 Жизнь
 Расколота...
У нас багаж –
 Одни мечты,
У нас кондуктор –
 Молодость!
Ревут гудки,
 Зовут гудки,
И стуки стыков стелются...
И так дороги далеки,
 что в эту даль
 не верится!..
Ровесник!

Нам вперед идти,
В грядущее отчалив...
Нам эти светлые пути
Завещаны отцами.
Плывет над нами солнца круг,
Как огненное знамя...
А погляди вокруг,
Мой друг, –
Весь мир спешит за нами,
Смещаются материки,
Планета
лихо вертится...
И так дороги далеки,
Что в их конец
Не верится!

1959

ЛЬЮТ ДОЖДИ...

Неуютные ветры
разгулялись на пару недель,
да под ветром
кленовые ветви
осыпают густую капель...

Сеет сквозь решето непогода
моросенья бесцветной тоски...
Месим грязь
в строевых переходах
и надраиваем сапоги...

Тамбов, 1962

ШТОРМ

Над морем –
Тучи свинцовой шторой,
Беснуется ветер,
Порывистый,
Жгучий;
Море
В объятиях свирепого шторма
Бьется о берег
В размахе могучем.

Вот таким
Я люблю тебя,
Черное море!
Ты предо мной оживаешь как будто
В своем вековом
Неумолчном споре,
В яростном буйстве
Стихийного бунта.

Не сдавайся!
Я верю в твою победу, –
Уляжется буря
За кромкой припая
И солнце
Лучей золотые побеги
Протянет к тебе,
Теплом осыпая...

Феодосия, 1962

НАЧАЛО

Горят костры
на площадях Берлина,
на празднике коричневой чумы...
В огонь!
В огонь –
и книги,
и картины,
что создавали светлые умы...
Забыты
правда,
человечность,
разум;
зловеще
пламя на ветру шумит,
и растекаясь,
ширится зараза
всплеснувшейся коричневой чумы...
Уже Германия тесна для эпидемии,
ей нужен новый
«жизненный простор»...
Кровавый Гитлер
мрачным привидением
над миром
руку жадную
простёр...
И тяжестью
стальной армейской каски
придавлены солдатские мозги,
и лезут генеральские указки
через границы –
к звёздочке Москвы...
Горят костры –
предвестники пожара...
И всю Европу
смердный дым застлал...
Кулак фашизма
сжался для удара.
Взорвался мир.
...И день войны настал.

1963

НИЩИЙ НА БРОДВЕЕ!

Ходит в Нью-Йорке ослепший негр,
нищий,
 ходит роскошным Бродвеем...
Осыпает нагую голову снег,
колючий ветер навстречу веет...
Он одинок.
 С неразлучным товарищем –
псом – провожатым –
 ходит по городу,
мимо витрин,
 забитых товарами,
мимо дворцов,
 вознёсшихся гордо.
В тёмных очках
 всё темно впереди,
с каждым годом темней и темней;
плачет плакат
 на впалой груди:
“Я слепой. Помогите мне.”
...Он помощи ждёт.
 Но кому он нужен.
в бездушном мире всеобщего торга?
Кому нужны
 его “мелкие” нужды,
Выставленные напоказ
 в центре Нью-Йорка?..
Всегда оживлённо
 в маклерском центре,
Бегают люди,
 потая до мыла,
Быть может, бросят
 несколько центов,
Но чаще,
 спеша,
 пробегают мимо...
И нету надежд.
 Всё темно впереди,
С каждым годом темней и темней...

Ты рок-н-ролл
“ломал” на танцах,
Пел
 песни
 Пресли
 по ресторанам,
Старался
 перед Западом
 во всём преклоняться,
Но только, кажется,
 перестарался...
С кем ты,
 “бунтующий”,
 шагаешь в будущее?
Не наши ль враги
 тебе товарищи?
Какую
 псевдо-поэтическую
 бурду ещё
По их рецептам
 завтра
 заваришь ты?
– С кем ты пойдёшь,
 учуяв беду?
Вернее всего,
 расстанешься с нами...
Но уйдёшь ты один.
 Я с народом пойду,
Высоко подымая
 красное знамя!
...И ещё одним
 ты противен мне
Мне,
 русскому,
 дорого имя Есенина;
Святая любовь к родимой земле,
Несомненно,
 отчасти
 поэтом посеяна.
А ты не Есенин,
 Есенин – Вольпин,
Напрасно
 имя поэта берёшь...

На всё прекрасное
ты воешь волком,
В твой бред,
В твою ложь
не поверим –
Врёшь!
И гнупо
трясти перед нами петлёй, –
В стране,
где все дали
открыты юным,
Мы верим:
нам
зажигать над землёй
На века
негасимое солнце коммуны!
А тебя
ещё сегодня
забудут,
как тень,
на день набежавшую
ясный;
И будут
любить и множить
прекрасное,
И никто
матерей
убивать
не будет!
...Упивайся
своим “громогласным” успехом,
Сумасшедших
утешив
злобным угаром...
На волчий вой
мы
ответим смехом,
Но за укус –
по зубам ударим!

1963

МАРШ ПО ТРЕВОГЕ

Мы шли...
Мы бежали...
Дорог километры
растягивались,
как каучуковые...
А небо горело; -
ни тучки,
ни ветра,
только солнце,
злое,
нечуткое...
В душной степи
задышался каждый,
казалось,
шагу не в силах ступить...
Сердце
стучало с безумной жаждой:
«пить... пить... пить...»

Мы страшно устали
И так хотелось
прервать утомительно трудный путь.
бросить на землю
гудящее тело,
хотя бы минутку,
а все ж отдохнуть...

Но кто бы
отстать от колонны смог,
остановиться на пол-пути?..
На трудных дорогах
учебных тревог
учились мы
только к победе
идти!

Одесса, 1964

МОЛОДОМУ СОЛДАТУ

Когда знакомишься со службой,
чтобы потом не сплеховать,
ты сердцем искренне прослушай
присяги

четкие слова;
и строки
строгие

уставов
со всем вниманием прочти, —
они всегда солдату станут
путеводителем в пути;
прочувствуй

все величье долга:
служить за совесть,
не за страх,
ведь ты

отныне и надолго
Отечества родного страж;
науку наших трудных будней
постигнуть до конца стремись,
тогда тебе понятны будут
и наша цель
и наша жизнь!

1964

НА АЭРОДРОМЕ

Небо как будто в огнях
фейерверка, —
огромные звезды
горят

и искрятся...
Такие звезды
ночами, наверно,
отдыхающим космонавтам снятся...

А с земли,
 разрезая со свистом
 воздух.
Огненные автографы
 вычертив лихо,
Уносятся
 прямо навстречу звездам
Могучие «ЯКи» –
 и юркие «МИГи»
Уходят все выше
 светлые курсы,
Самолеты проходят
 со звездами рядом...
Высокий парнишка
 в штурманской
 куртке
Следит за ними
 восторженным взглядом.
Этот парнишка
 девчонкам не снится
И с виду, пожалуй,
 покажется хлипким,
Лишь
 отблески звезд
 заблудились в ресницах,
Да что-то гагаринское
 есть в улыбке...
Здесь для него
 все прекрасные судьбы,
Аэродрому
 он предан весь;
Ведь дороги к звездам
 идут отсюда,
Космические биографии
 начинаются здесь...

Судак, 1964

НА РАССВЕТЕ

Выйду в поле – раздолье
С рассветной зарницей,
Где вдали утопает в
 хлеба неба край,
Где бескрайняя синь
Золотится пшеницей.
А разливы полей –
Как сплошной каравай.
Где простор ветровой
Пахнет морем и солью,
Ароматом созревших
 посевов и трав;
Где особенно жаркое
 южное солнце,
Зажигая восток,
 пламенеет с утра...
Слышу: в красках
 бушующих,
В запахах буйных,
В озорном ветерке и
 горячих лучах
Гимном радости бурной,
Гимном творческих
 будней
Наши крымские степи
 привольно звучат...
Нарастает рассвет,
Нарастает мелодия.
Новый день трудовой над
 полями встаёт.
Урожайною песней
 земля плодородная
Славу людям труда
 вдохновенно поёт.

1964

СТИХИ О СОДЕРЖАНИИ ФОРМЫ

На мне солдатская форма,
В ней не покажешь форса,
Как воинский труд беззаветный,
Она скромна, незаметна.
Но если иду я по городу,
На форму мою глядят
С уважением.
С тайной гордостью:
Идет советский солдат!

На мне сапоги кирз^овые,
Не новые, полу-пудовые;
Скажут – кого ни спросите, –
Что модные туфли красивей...
А мне вот
Они дороже.
Я знаю:
В лихую беду
Кирзовые по бездорожью
Куда угодно дойдут!

Совсем не для блеска создан
Обыденный мой наряд,
Одни пятикрылые звезды
На нем негасимо горят.
Горжусь я доверьем народным,
Высокой солдатской судьбой,
И свет этих звезд путеводных
Несу я достойно с собой!

1964

Получен приказ министра,
скоро уходим в запас.
Но путь солдатский тернистый
ещё не окончен для нас.
И мы остаёмся, как прежде,
в единых армейских рядах,
лишь будет другая одежда
да мирный характер труда,
да вместо «служебки» – паспорт,
и дня распорядок другой,
да к званию «рядовой»
добавится только
«запаса».

1964

КУПАЛЬСКИЕ КОСТРЫ

Юность моя отгуляла...
Но помнятся с той поры
костры на Ивана Купала, –
сказочные костры.
И были певучие ночи
с гуляньями до утра,
светились любимые очи
отблесками костра...
Туман серебристым паром
падал в ночи на луга,
в тумане бродили пары,
искали тропу наугад...
И счастье казалось недалгим –
стоило лишь пойти
и папороти – по преданью –
волшебный цветок найти...
И верилось давним поверьям
в ночь на Ивана Купала.
Пламя летело за ветром.
Искры в реке купались.
Костры на Ивана Купала!..
Их свет,
их огненный след
в сердце моём остались
на столько прожитых лет!..
И нынче думаю часто,
что в юности, видно, не смог
найти приносящий счастье
этот волшебный цветок,
но снова спешу, как бывало,
где молодость новой поры
в ночь на Ивана Купала
свои зажигает костры...

1965

РОМАНТИКА

Расплескалась заря румяная,
словно алые паруса...
Нас в дорогу манила романтика,
семафоры глядели в глаза,
и звучали гудки паровозные,
как призыв конармейской трубы,
нас манили пути невозможные
на раздолье великой судьбы...
Не поверив героям Ремарковым,
по-корчагински меряя жизнь,
мы хотели особой романтики –
в передрягах таких, что держись!..
Но встречали повсюду обыденность
в тихом быте, нормальном труде
и нередко грустили с обидой мы,
что романтики нету нигде...
А вокруг вырастали к Солнцу
нами выстроенные корпуса,
поднимая флаги весёлые,
словно алые паруса!
Лишь потом, оглядевшись внимательно,
понимали мы через года,
что свою молодую романтику
не теряли мы никогда,
но была она, в общем-то, будничной,
незаметной и тихой была,
открывая дорогу будущим
новым планам и новым делам...

1965

50 000 000

Статистика не обманывает.
Цифрам
 не верить трудно.
В них отражаются зримо
 потери каждой страны.
50 миллионов погибших.
50 миллионов трупов, –
Жертва людскому безумию,
 память минувшей войны.

Когда на планете
 снова
 огонь войны занимается,
И толпы неофашистов
 во-всю о реванше галдят,
50 миллионов убитых
 из братских могил поднимаются,
50 миллионов убитых
 Эпохе
в лицо
 глядят.

Какой ты станешь,
 планета,
 в конце двадцатого века?
какие подарки народам
 атомный век принес?
Неужели
 Земля запыляет
 в пушечных фейерверках,
И будут плавиться
 камни
 в огне
 материнских слез?..
И снова
 сольются рати
 в сплошном человечьем месиве,
И оживут в минутах,
 рождающих смерть и зло.

И трудные годы России,
И черный день Хиросимы,
И новые миллионы
умножат
это число?!

Нет, не напрасно
в сердце
тревога за судьбы планеты,
Для нашего поколения
война
не угасший миф...
Смотрят на нас
живущих,
пустые глазницы скелетов,
50 миллионов
взывают:
«Люди,
спасите мир!»

Чернигов, 65

ВОПРОС ИЗ ЛЕГЕНДЫ

Если гром гремит,
если буря ревет,
и дорога становится всё трудней
и пугаются люди
идти вперед, –
“Что я сделаю для людей?”

Если мрачная пропасть
бед и страданья
ждёт впереди,
загорится ль
бессмертное сердце Данко
в моей груди?
...Я не знаю,
смогу ли на это ответить
когда-нибудь...

Я не знаю,
моё ли сердце осветит
трудный путь...
Но если
трусость осилит меня,
и я отрекусь от подвига, –
вырву сердце,
в котором не будет огня,
и брошу его
людям под ноги!..

г. Темир – Тау 5. XII. 67

ДОРОГИ, ДОРОГИ...

Вокзалы...
Причалы...
Разлука сердца берedit.
Немало дорог залегло за плечами,
а сколько еще впереди!

Видать, непутевое счастье такое
найти себе в жизни я смог:
не надо довольства,
не надо покоя, –
побольше
далеких дорог!

Коноша, 67

Нет, недаром
нам хранить завещано
творческий покой родной страны...
Ходят, ходят над землёй зловещие
тучи неразвязанной войны...

Но затмить не смеет непогода
коммунизма солнечный рассвет:
против гроз
стоят громоотводами
острия нацеленных ракет.

1967

СКАЗКА О РАБОТНИКЕ БАЛДЕ

Через долгие года
в коммунизм идёт Балда,
хоть движенья у Балды —
и ни туды, и ни сюды...

Нагрузили на Балду
лом, лопату, кувалду, —
ведь Балде без кувалды
и ни туды, и ни сюды...

И в жару, и в холода
он построит города,
много дела у Балды:
он — и туды, он — и сюды.

Шиш получит — не беда:
он — сознательный Балда,
хоть без денег для Балды —
и ни туды, и ни сюды...

Не обидели Балду:
он повсюду на виду,
не балда же наш Балда:
он у нас — герой труда!

1967

Черёмуха празднует радость расцвета,
лучится
 потоками белого света,
и запах пьянящий
 повсюду рассеян, —
пахнет весной,
 пахнет Россией.

1967

ПО ШИЛЛЕРУ

Младенец лежит в колыбели.
Ему ничего не надо.
Не нужен ему в этот миг
огромный неведомый мир.
Ему в колыбели – раздолье,
и он улыбается радо:
Ведь этот малюсенький мир
пока что просторен и мил.

А вырастет он с годами
и мужем отважным станет,
И выйдет на поиски счастья,
в душе забушует весна,
Томим неземною жаждой,
он звездам в глаза заглянет, –
Земля – колыбель родная –
будет ему тесна!

Когда уходит юноша,
из детства –
тихой гавани –
Уходит гордо в жизнь,
за славою идет,
Уводит он с собою
в длительное плаванье
Своих больших надежд
несокрушимый флот.

Когда ж в конце пути
уже к могильной пристани
Седой старик
с тоской
подходит на покой,
Едва ль узнает кто,
вглядевшись даже пристально,
Чей это
утлый челн
плывет в дали морской?

11. 01. 68

«НА ТЕМУ ПОПУТНОЙ ЛЮБВИ»

Хоть я как будто ни при чем,
да, видно, бес меня попутал,
Когда в твоём письме прочел:
«Я не хочу любви попутной...»
«Я не хочу...»

А ведь любовь
не стоит отвергать напрасно:
она – в явлении любом –
всегда желанна и прекрасна.
И, господи, благослови
любить – и явно, и подспудно;
хвала любви, хвала любви
хвала – попутной

и беспутной !

Я не из влюбчивых ослов
и не был никогда зависим
от кабалы случайных слов,
случайных встреч,
случайных писем.

Но память – тоже кабала...
И кто бы объяснил на милость:
«попутная любовь» – была
иль только сказочно приснилась?..
Мы встретились и разошлись,
чтоб никогда не повстречаться,
но остаются на всю жизнь
короткие мгновенья счастья.
Их память мы должны беречь, –
да не развеется с годами!
Пускай уже не будет встреч,
зато разлука – вечно с нами!

Тайшет-Магдагача, 6.06.68

Мы встретились и разошлись,
нам никогда не повстречаться;
но остаются на всю жизнь
короткие мгновенья счастья.
Все забывается легко,
Лишь красота и человечность
хранятся в сердце глубоко
и утверждаются навечно.
Их память мы должны сберечь,
чтоб не развеялась с годами...
Пускай уже не будет встреч,
зато разлука – вечно с нами.

Тайшет-Магдагача, 6.06.68

ВІДГУК

*Пам'яті діда Якіма –
бійця Революції, співця Революції.*

Хто творить щастя
на віки –
Не пропада без сліду...
У напрямки через роки
Чи чуєш мене, діду?..
Донині видиться мені
(бо спомин не убити),
Мов на гарячому коні
Він мчить звитяжно
в битви.
Гримить розбурхана пора,
Дві сили грізно б'ються,
В єднанні шаблі і пера
Лягає шлях богунця.
Кружля шалений буревій
У битві повсякчасній
За світ незвіданий,
новий,
Але такий прекрасний.
Летить назустріч силам
зла
Червонокрила лава

Світ гноблення і тьми –
на злам!
Свободі й Праці – слава!
То Правда з Кривдою
двобій
До перемоги чинить:
“За владу Рад!”
“За світ новий!”
Хто натиск бурі спинить!
Не спинить, ні!
Щасливі дні
Народжуються в горі
Перемогли – і всій землі
Жовтневі сяють зорі.
Давно відгримали бої
Довіку незабутні
Лише луна – в усі краї
З минулого в майбутнє
Поезія тих славних днів
Тепер для нас розквітла.
Живе в ній
заповіт дідів
І сьогодення світле.
Писали вірші вояки
В перервах між боями...
Був серед них
мій дід Яким –
нема його між нами!
Хоч він і небагато встиг,
Не густо –
творчий спадок
Та голос мужності не
стих,
його почув нащадок.
І навпаки –
через роки.
Чи чуєш мене, діду?..
..Хто творить щастя на віки
Не пропада без сліду.

4.06.71

Жизнь состоит не только из удач,
и нас учили бешеные годы
всегда лицом к лицу встречать невзгоды
и отвечать ударом на удар.

Любимцами судьбы нас не назвать,
бывало трудно – до седьмого пота,
но помогала жаркая работа
увереннее на земле стоять.

Быть может, в ком-то
скрыты до поры
глубинные запасы силы буйной, –
сумей открыть
и выплеснуть их буйно
в неукротимый творческий порыв.

Не просто жить –
неистово творить,
чтоб жизнь была красивей и богаче,
и как тогда красавице-удаче
настойчивых и верных не любить!

9. 09. 71

Закону тяготенья внемлю
и с каждым годом все сильней
собой притягиваю Землю,
и сам притягиваюсь к ней.

Земля

в объятьях цепко держит,
и гибнут в гаме суеты
и молодых порывов дерзость,
и сокровенные мечты.
Уже к покою тяготею.

Романтику сменил расчет.

Я лишь грустнею,

лишь грузнею.

Да груз минувшего растет.

Но иногда

в земных заботах

мне жалко – чуть ли не до слез –

несостоявшихся полетов

и неосуществленных грез.

Тогда больней скорблю о тех я,

кто был умней,

сильней,

смелей,

кто рвал оковы тяготенья,

но все же –

возвращен земле.

13. 09. 71

Уходит женщина...
 Единственная.
 Та,
которую назвал
 «подругой жизни»
И в сердце возникает пустота,
и кровь
 тоскливо цепенеет в жилах.
Уходит женщина...
 Поспешно, нервно, зло
в раскрытый чемодан
 бросает вещи.
Ей тоже муторно и тяжело,
но властвует над ней
 слушок зловещий.
Ах, если б в мире
 не осалось лжи,
ах, если б жить
 без мелких дрызг и сплетен;
какой красивой
 стала б наша жизнь,
и мир семьи
 был радостен и светел!..
Покуда ж
 обывательская грязь
в чужое сердце
 вход себе находит,
не следует искать
 каких-то фраз,
чтоб оправдаться, –
 женщина уходит...

19. 10. 71

Даже снежная улица
ожидает тайком:
где ж та милая умница,
что пройдётся пешком,
чтобы ветер навстречу,
обнимая за плечи,
чтоб в немом преклонены
падал снег на колени,
чтоб в обыденных лицах
узнавались черты
долгожданного принца
из прекрасной мечты?..
...Я не принц –

бери выше!

Я рабочий,

я свой.

За тобой бы я вышел
и сказал бы:

« Я – твой! »

И под парусом алым
через жизнь до конца
светлым катамараном
плыли б наши сердца...
Только с грустью я вижу
чистый снег на тропе,
вижу:

волосы рыжие
исчезают в толпе.

И троллейбус уходит,
утомлённо скрипя...

И любовь не находит
парусов для себя.

23.11.1971

Летописцы Чернигова
Не сидят они в темных кельях
над пергаментными листами, –
с резаками они
и с кельмами
над упорством
бетона и стали...
Их сказания –
не чернильные...
Словно в сказке, на долгие годы
новой летописью Чернигова
вырастают дворцы,
заводы.
В необъятном размахе стройки
вдохновение –
над равнодушием!
И ложатся улицы – строки,
как открытые письма в грядущее.
Чтоб потомки далекие видели
наших будней историю гордую,
славьте время своё,
строители!
Это вы –
летописцы города!

30.11.1971

ЗДРАВСТВУЙ!

Когда двенадцать скоро –
в году последний час –
с какой-то тихой скорбью
для нас часы стучат.
Мы к сердцу принимаем,
что время так бежит;
яснее понимаем:
им надо дорожить!
Мы стали на год старше –
моложе нам не стать, –
а время – дальше, дальше,
и важно не отстать...
Заглядываем в прошлое,
а время – наш судья –
подсказывает: прожили
и этот год не зря!
Пусть что-то проглядели,
чего-то не учли...
Победы и пробелы
теперь уже вдали...
Нас жизнь упорно учит
в потоке наших дней
жить радостней и лучше,
красивей и умней.
И мы смещаем центры
волнений и забот,
мы намечаем цели
на следующий год
и строго силы мерим,
но всё ж сомнений нет, –
мы в будущее верим
на рубеже двух лет...
И вот – светло и радостно, –
как зов иных времён,
доносится по радио
курантов дальний звон.
И праздничные рюмки
возвышенно звенят,
и ласковые руки
касаются меня...

Вскипает шум торжественно.
Горит звезда в окне.
А рядом тихо, женственно
желают счастья мне...
И в счастье верить хочется,
быть может, старый год
пустое одиночество
с собою унесёт...
Какой хороший праздник!
Какие здесь друзья!
Зачем грустить напрасно, –
ведь жизнь ещё не вся!..
Пусть тоска уходит,
души не бередит;
пусть уходят годы, –
их столько вперёд!..
Пройдём их, не согнувшись, –
вперёд и лишь вперёд!..
Прощай же, год минувший,
и – здравствуй, Новый год!

29.12.71

О «БОРЬБЕ С ИДЕОЛОГИЧЕСКИМИ ДИВЕРСИЯМИ»

Что «Свободу» глушат,
мы к этому привычны,
не вернее было бы очистить кавычки...

1971

РАССЛОЕНИЕ

Вверху ЦК,
внизу З/К,
а посередке масса –
ни рыба, ни мясо...

1971

ЧЕРЕЗ БОРЬБУ – К ПОБЕДЕ!

Бетховен умирал...
Сгущалась тень
предсмертной синевою
под глазами,
и даже мартовский весенний день
темнел встревоженными небесами...
В бездонной тишине –
ритмичный стук...
Стук сердца?
Иль судьба стучится в двери?...
Глухой,
он явственно услышал этот звук,
но грозной неизбежности не верил...
С младенчества,
как памятный урок,
простую истину усвоил Людвиг:
суров,
жесток
неумолимый рок,
но всё ж, борясь,
сильнее рока
люди!
Пусть силы гнева,
ненависти,
зла,
ещё повсюду властвуют от века,
бессмертен человек в своих делах,
что утверждают волю Человека!
Сквозь наслаенья тысяч тёмных лет
шумит грядущее
грозой ревущей,
в багровых вспышках первых революций
уже далёкий видится рассвет.

Гремят «фанфары ужаса...»
Гремят,
зовут к победе
через все преграды, –
пусть на местах снесённых баррикад
опять растут крутые баррикады!
Борьба и жизнь –
понятия равны.
Так лучше смерть,
чем смиреннькое рабство!
К оружию,
вчерашие рабы,
объединяйтесь в боевое братство!
«Объединяйтесь!» –
свой бесстрашный зов
Бетховен обращает к черни голой,
до глубины отверженных низов
доходит этот неподкупный голос...
«Объединяйтесь!» –
в памяти осев,
призыв волнует и влечет сражаться;
пусть за оружие ещё взялись не все,
но каждый осознал,
что можно взяться!
... Теперь он умирал...
Пред ним неслись
обрывки прошлого...
В скупых виденьях
возобновлялась прожитая жизнь
в труде,
в победах,
в славе и лишениях...
Темнели угасавшие глаза...
И вдруг, как чудо,
над притихшим домом
нежданно –
в марте! –
грянула гроза
со снежной бурей, молниями, громом...

Шепчась о чём-то лепестками,
Толпой нахлынули цветы
И рассказали – расшептали
свои душистые мечты...
Ещё терялись в гулком гаме
их радостные голоса,
но в цветовой чудесной гамме
играла дивная краса,
и исчезали грязь и копоть
из повседневной суеты,
и возрождал неслышный шепот
высокий образ красоты...

Вхожу я в половодье радуг,
в ликующий разлив весны,
и расцветающая радость
увядшую печать теснит.
Я расстаюсь с гнетущей грустью, –
сомненья больше не страшны –
брожу в цветах и полной грудью
вдыхаю запахи весны,
Цветам открыто улыбаюсь
И солнцу, плавящему высь,
и удивляюсь, удивляюсь:
как всё-таки прекрасна жизнь!

А ведь совсем ещё недавно, –
уже, казалось, навсегда,
когда негаданно-нежданно
ко мне нагрянула беда,
надломленный житейской бурей,
утратив юношеский пыл,
в бесцветном безразличье будней
я всё живое разлюбил...
Казалось, жизнь пошла на запад,
пора бы «пистолет к виску»,
и пробивался трупный запах
сквозь ледяющую тоску...

Громоздились мертво и странно
обломки юности в душе,
казалась память гнойной раной,
и стыли чувства, и уже
щемяще сердце онемело,
и холодом знобило грудь
растерянно и неумело
я продолжал привычный путь;
и разуверясь, и отчаясь,
мечты о будущем сложив,
сквозь внутреннюю одичалость
тихонько возвращался в жизнь.

Святое чудо воскресенья
С моей душой произошло,
И расцвело моё спасенье
душисто, ярко и светло...
... Цветы! Люблю я вашу ясность,
как отблеск праведной судьбы,
вы так беспомощно-прекрасны,
так беззащитны и слабы,
но всё равно непобедимы:
среди бесцветной пустоты
вы жизненно необходимы
для утвержденья красоты!...

Мы часто мерим по-житейски
свои поступки и мечты.
Пускай ведут нас суд третейский
незагрязнённые цветы, –
и наши выводы и темы,
и душу, что огнём горит,
и наши отблески и тени
сливая в общий колорит, –
пускай оценят безучастно,
где мы правы, где неправы,
но без попыток восхищаться,
без осуждающей молвы!

А в сердце – памяти укол...
Я вспоминаю синий вечер,
твои опущенные плечи,
глаза таящие укор...
Меня звала, влекла дорога,
постыл мне измельчённый быт,
и ты – гордячка, недотрога, –
прощаясь, плакала навзрыд...
Разлука наша затянулась
уже, наверно, навсегда,
и всё ж утраченную юность
ты вспоминай хоть иногда...

Насобирай цветов с любовью,
тоску разлуки заглуши
и положи их к изголовью
моей израненной души.
Над воспалённой лихорадкой
дыханьем светлой тишины
пусть навевают мне украдкой
незабываемые сны,
пусть над обыденностью серой,
как незакатная заря,
горячим воспалённым сердцем
цветы твоей любви горят!..

О, полыхающие маки!
О, яркость огнецветных роз!
Вы силами могучих магий
меня пронзаете насквозь...
В лучах весеннего рассвета
уже родился новый день,
всеобщей радостью расцвета
покрыв тоску и дребедень...
Под небом обожженной синью –
багрово стелется простор,
и, очарованный, бессильно
я падаю в живой костер...

Лежу и молча улыбаюсь
/к чему невнятный лепет слов/,
губами жаркими касаюсь
огня горячих лепестков...
Напористо, неотразимо
из ясных далей и высот
струится в грудь живая сила,
и вдохновение растет,
упруго набухают жилы,
и сердце поднято стучит,
и гулкая кантата жизни
во мне торжественно звучит!

Цветы! Не в том ли ваши чары,
что вы прекрасны и горды,
что вы не знаете печали,
смятенья, робости, беды?..
Зачем вам мудрость пошлых истин
и мелочность житейской лжи?
В неведеньи кристально-чистом
вам украшать и славить жизнь!..
звените вдохновенной песней,
цветите, украшая мир,
привычности пустой и пресной
не уступая ни на миг!

В слепящей жажде завершения,
законченности красоты
на празднике самосожженья
сгорают медленно цветы.
Придёт пора – они завянут,
но нынче властвует расцвет,
весь мир их радостью обманут,
их жертвенным огнем согрет.
В ответах этого огня
былое видится иначе,
и оживает счастье наше,
нахлынувшее на меня.

И память цепкой павиликой
меня опутала опять...
Любви былой, любви великой
у нас до смерти не отнять!
С течением лет и расстояний
её забыть я не могу,
священный культ воспоминаний
я от кощунства берегу.
Чужой молвой пренебрегая,
не измельчив, не разменяв,
храню твой образ, дорогая,
что вдохновлял не раз меня...

Немало жизни впереди,
и песня счастья недопета,
и сердце расцвело в груди
цветком из яркого букета.
Оно скрывает до поры
любовь и гнев, восторг и зависть,
как будто серенькая завязь
скрывает красочный порыв...
Но из-под серой оболочки
в житейские ветра и стынь
растут дела, заботы, строчки...
И снова верю:
нам – цвести!

1971

ДЕВЧАТА

Девчата в клуб торопятся,
и голоса девчат
то нежностью, то робостью,
то озорством звучат.
Сегодня будут танцы!
Девчата начеку,
зазорные румянцы
горят во всю щеку...
У зеркала повертятся,
чтоб покрасивей быть;
Ещё в любовь не верится,
а хочется любить...
И, на виду счастливые,
они, как день весны,
по пустякам смешливые,
по пустякам грустны, –
волнуются...

А матери
в сторонке помолчат,
со стороны внимательно
посмотрят на девчат,
от сердца не нарадуясь
кровиночке своей,
любуются нарядами,
весельем дочерей...
Ведь помнят постаревшие
про молодость свою,
про заживо сгоревшую
в отчаянном бою...
И в памяти – не танцы,
а злую боль хранят,
как шли порой на танки
со связками гранат,
как падали под пулями
и поднимались вновь,
как увозили «пульманы»
девчоночью любовь...

Ох, время ненадёжное,
военные года, –
холодная одежина,
голодная нужда!
Им столько горя страшного
на души налегло,
что не пристало спрашивать,
как вынесли его...
Но выпадет когда-то
свободный вечерок,
и празднуют девчата
среди фронтовых дорог.
И в крохотной землянке
на глиняном полу
плясали под тальянку,
совсем как на балу.
Не надо им наряда,
паркета и зеркал,
лишь не было б наряда,
да враг не наступал.
Не туфельки модельные, –
армейская кирза...
Не песенки модерные, –
звучащая слеза...
Тесно – да не в обиде!
война, – так что ж – война!
Пляшите и любите,
ведь молодость одна!
Хоть праздники военные
бывали так редки,
как проблески мгновенные
до боли коротки,
хоть – никуда не денешься –
беда в земле родной,
но расцветали девушки
горячей красотой
и, как ни трудно пожили,
бывали в этот миг
на нынешних похожими,
на дочерей своих.

...У дочерей иная,
счастливая судьба!
Всерьёз не принимая
поспешного суда,
пускай немного ветренно,
но радостно живут,
настойчиво, уверенно
в большую жизнь идут.
У них свои заботы...
И нечего сказать,
умеют и работать
не хуже, чем плясать!
Нежны, – но разве неженки?
Они росли в труде
и не отступят, ежели
в нагрянувшей беде
крутая жизнь построже,
быть может, спросит с них:
они во всём похожи
на матерей своих!

22.02.72

УБИТЫЙ

Солдат бежал вперёд прыжками,
но вдруг споткнулся на бегу
и с распостёртыми руками
застыл в подтаявшем снегу.

Он и остался так лежать,
недвижимо раскинув руки,
как будто землю в час разлуки
хотел к груди своей прижать.

24.02.72

БАЛЛАДА О ПЕРВОМ СЛОВЕ

Малыш учился говорить...
Нахмутив лобик свой упрямо,
пытался связно повторить
два кратких слога «ма-ма... мама»...
Когда же удалось ему
впервые в жизни молвить слово,
счастливый смех звенел в доме,
и слово повторялось снова.
Потом он вырос.

В чёрный год
чужая сила к нам ломилась...
И сын-солдат ушел в поход,
и мать его благословила.
Шептал он:

«Мама, я вернусь...
Не плачь, родная...
Слышишь, мама?..»
...Тяжелая сухая грусть
клубилась пылью за полками...
Он по-пластунски полз вперёд...
Свистели пули – мимо, мимо...
Не знал солдат, что молча ждёт
В земле таящаяся мина...
И дождалась.

И взорвалась.
Вмиг помертвелыми губами
солдат успел в последний раз
шепнуть святое слово «мама»...
И мать услышала его...
И с той поры, забыть не в силах,
в глубинах сердца своего
хранит прощальный голос сына.
Призывно голос тот звучит,
с постели поднимает в полночь,
а мать по-прежнему молчит:
ей некого позвать на помощь...

25.02.72

ПОБЕГ

В. Филоненко

Который год свободы не видать!..
А лагерь дремлет по соседству с бором,
и ночь темна,
и за глухим забором
свобода – вот она –
рукой подать!..
Бежать! –
мечта прокуренных ночей..
И не напрасно с башенного крана
изучены ограда и охрана
до самых незаметных мелочей!..

Обдуман план. И на подхвате – ЗИЛ.
Настил набросан поперек канавы.
И – в лобовую, сколько будет сил!
И попытайтесь удержать, каналы!..

Не подвели бы лишь мостки настила,
да пуля-дура сдуру не настигла,
да лес помог укрыться от собак,
иначе дело беглеца – табак!..

Вперед – за неизведанной судьбой,
врываясь в будущее на предельной
скорости
все прежние и промахи, и горести
небрежно оставляя за зобой!..

Отважный риск не пропадает даром.
И разомкнулся строй бетонных плит;
гремит бетон, ломаясь под ударом,
и на свободу дерзкий путь открыт!..

Теперь – стрелой!
Беглец уже на воле,
свершились потаенные мечты...
Как крысы, в зоне мечутся менты...
Ищи-свищи,
ловите ветра в поле!

Не подвели его мостки настила,
и пуля-дура сдуру не настигла,
и от погони лес помог уйти...
И будь здоров!
Счастливого пути!

15.09.72

«ГЛУХАРИ»

В лагере на лавочках
дрыхнут «глухари»,
им режим – «до лампочки»,
что ни говори,
срок тянуть приходится
полный – от и до –,
не мечтать, как водится,
о святом УДО.

От утра до вечера,
каждый день подряд,
строго, недоверчиво
их менты глядят,
жучат их отрядные,
и внушает «кум»,
что пора бы, надо бы
взяться им за ум...

Только им, разболтанным,
нелегко внушать, –
не спеша работают,
сачконуть спешат...
Так судьба заверчена!...
Потому, смотри,
от утра до вечера
дрыхнут «глухари»...

1972

Как распознать добро и зло,
как отличить их друг от друга?..
Где разделяющий излом
в единстве замкнутого круга?

Я слышу, как вокруг меня
гудит разноголосый хаос,
то величая, то браня,
то радуясь, то насмехаясь...

И в сонме этих голосов,
о правде жизни беспокоясь,
отвергнув разность полюсов,
я не увидел нужный полюс...

Уже раздвоенность страшит,
уже пора бы ясно видеть:
с каким добром на свете жить,
какое зло возненавидеть?

Растет сомнениям число,
а мысль напряжена упруго
как распознать добро и зло
в единстве замкнутого круга?

1972

Наш мир –
лишь узенький загон
внутри щетинистых заборов,
стальной жестокостью заповор
над нами властвует закон.
Неразличимы, как один,
мы – в монотонных черных робах,
и в темной массе бритолобых
звучит насмешкой –
«гражданин».

1972

Опять зима, опять морозы, –
они как будто ни к чему...
Хватает нам своей мороки,
так черт несет еще зиму!

Как долго тянется проверка!..
Тасуют вдоль и поперек:
возьми левой, возьми правой-ка...
Ну, кто б тут нервы поберег?..

Зима выводит из терпенья,
ужесточая наш режим...
Замерзшие до отупенья,
мы сквернословим и дрожим...

1972

Ребята пишут «заочницам»,
клянутся в любви, невестятся...
А мне почему-то не хочется...
Мне в фото-знакомства не верится...

О, эта заочная наглость!..
В любви сокровенно лишь то,
что сказано с глазу на глаз,
что видно лицо в лицо...

И если тебе «за компанию»
и я написал невзначай,
прочти и оставь без внимания,
и лучше – не отвечай.

1972

*Г. Серому –
в ответ на поздравительную открытку
к Новому году*

Нет, мой друг, погоди
в распрекрасные дали заглядывать...
Что у нас впереди,
лучше было б о том не загадывать...

Ожидаешь добра,
а оно, обозленное, прячется.
И такая пора –
и не пляшется,
и не плачется...

Гулкий времени ход
растиктакали быстрые часики;
что мне твой новый год!..
Мы в деаньях его лишь участники...

Мы – статисты..
Не те,
от кого что-нибудь бы зависело...
Мы живем в пустоте,
лишь растут животы да залысины.

Разучился давно
я на что-нибудь в жизни надеяться, –
чему быть суждено,
никуда уж, наверно, не денется...

И прошу извинить
за брюзжание это постылое,
только жизнь изменить?..
Это – дело пока непосильное.

1973

ЛИВЕНЬ

В жаркий полдень,
в жгучий зной,
в духоту июньскую
вдруг повеяло весной,
свежестью

и юностью...

И неожиданно
долгожданный
летний ливень налетел,
в крыши бодро барабанил,
шустро в листьях шелестел...
Ливень

улицы ласкал
и стучался в окна,
брызгами вокруг плескал
весело и звонко;
развевался,

завиваясь
под упругим ветерком,
тараторил, завираясь,
искромётным говорком...

Порезвился во всю мочь
И опять умчался прочь.
А умытый город —
и красив,

и молод,
весь — как намалёванный,
солнцем расцелованный,
зеленеет гордо,
окунувшись радостно
в светлые аккорды
семиструнной радуги ...

21.05.74

Напрасно правды не ищи, –
она упрятана надежно,
и откровенья не найдешь ты,
лишь попадешь, как кур во щи.

И ничего нельзя исправить,
не высказать на чистоту:
у нас научены из правды
искусно делать «клевету».

Всепоглощающий содом,
что силой держится неправой,
грозит жестокою расправой,
грозит неправедным судом...

Как страшен перечень потерь!
Но ты, хранящий искру божью,
не убаюкивайся ложью
и злобным выпадам не верь!

1979

Слишком долго
 бедой и печалью
 было сердце моё заморожено,
и студеной тоской,
 словно льдина,
 сверкало из глаз,
лишь недавно,
 встречаясь с тобой,
 вдруг почувствовал я заморожено,
как щемящая искра надежды
 трепетно в нём зажглась...

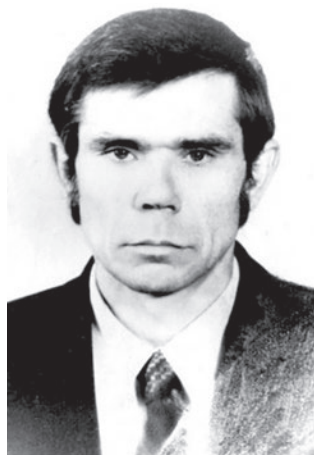
Чтоб она не погасла,
 а всеильным огнём разгорелась,
призываю на помощь
 тебя,
 и откликнись,
 не времени, –
дай мне жгучие ласки,
 дай мне горячее тепло,
припадая губами к губам,
 снова душу вдохни в меня!

У костра твоей жаркой любви
 дай мне душой отогреться,
дай насытиться пламенем
 из твоих зацелованных губ!..

И прости
 за былую жестокость холодного сердца
и за то, что порою
 бывал я надменен и груб.

Пересуды людские и сплетни, –
 как всё это чуждо!..
Позабудем про них.
 Я о людях сужу наяву.
Воскреси ты меня для любви, –
 соверши это чудо,
и я стану молиться тебе,
 чудотворной тебя назову!

27.01.82

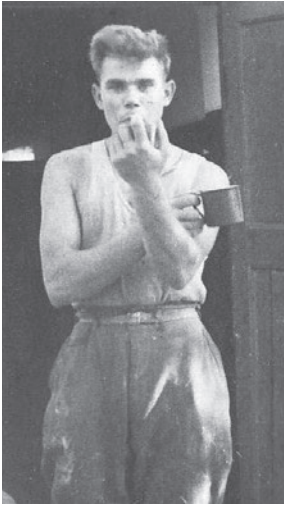
Леонід Терехович

*Разом з матір'ю Агафією та братом
Володимиром, 1945 р.*

9-й клас Кучинівської середньої школи, 1956–1957 навчальний рік

*Леонід Терехович в армії,
1961 – 1964 рр.*

*Володимир Науменко
– редактор газети
«Промінь Жовтня»,
1967 р.*

25772

**ПРОМІНЬ
ЖОВТНЯ**

Орган Щорського району КП України та районної Ради
депутатів трудящих
м. Щорс, вулиця Леніна, 15.

_____ 1967 р. При відповіді послатьте на наш № _____

Характеристика
на члена ВЛКСМ, робкора газети "Промінь Жовтня"
г.тереховича Леоніда Никифоровича.

Гос. Терехович на протяженні 10 лет активно сотрудничал
районной газете "Промінь Жовтня" в качестве рабочего
корреспондента. Его стихотворения часто печатались в газете.
Он начинающий поэт показал одаренность в поэзии.

Редакция газеты рекомендует г.Тереховича для поступле-
ния на факультет журналистики.

Редактор *В. Науменко* /В. Науменко./

№ 1123 Т. 5000 203-1965 р.

*Характеристика, видана Леоніду Тереховичу
для вступу на факультет журналістики
ВНЗ, за підписом редактора газети
«Промінь Жовтня» Володимира Науменка*

Уважаемый Дин Рид !

"Наряды мира должны знать правду..."

Броткий " Когда вагоновожатый ищет новых путей, трамвай
сходит с рельсов".

Авдусенко: "Средства должны быть достойнее величия цели".

"Покуда наследники Сталина есть на земле,
Мне будет казаться, что Сталин еще в Млвзолее".

Мини: "Сталин, сделавшись генсеком, сосредоточит в своих
руках неограниченную власть, и я не уверен, что он
всегда сумеет правильно ею воспользоваться".

" Партия - это авангард рабочего класса в борьбе
против классовых врагов".

Неограниченная власть - абсолютизм.

"Верно, что в Советском Союзе есть свои несправедливос-
ти и недостатки, но ведь все в мире относительно".

"Именно ваша страна стремится делать прогрессивные
шаги во имя человечества, и если в чем-то она несовершенная и
иногда спотыкается

Свобода слова, печати и т.д. и "табу" дикарей-людоедов
"вето" современных политиков в этом случае имеют совершенно
однозначный смысл: запрещаю и точка. Есть готовые верования
догмы, и пожалуйста следовать им, иначе говоря: зачем думать
если думают вожди. Но в том и отличие человеческого общества от
стада баранов, что человек не всегда претя вслепую за вожаком.

Для Дина Рида, как и для всех благоверных коммунистов,
слово Ленина должно быть священным, слово Ленина - непогрешимой
истиной. Даже китайцы, невзирая на идиотское преклонение перед
Мао-дуне-дунем, кричат: "Да здравствует ленинизм!" Попробуем с
помощью этого неоспоримого для коммунистов авторитета разобраться
в сущности советской демократии и связанных с ней конституцион-
ных свобод.

Цитата. Подчеркиваю эти слова: " неограниченная власть"
корне заменяется термином -"диктатура". Этот термин часто
используется в нашей политической литературе, но всегда в
искаженном значении: диктатура пролетариата. Следовательно, про-
летариат, как руководящий класс, осуществляет всю полноту власти.

*Перша сторінка копії листа Леоніда Тереховича до Діна Ріда,
архів Управління СБ України в Чернігівській області*

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

ОБВИНЯЕМОГО

3 апреля 1972 года

гор.Чернигов.

Ст.следователь следгруппы УНКГБ при СМ УССР по Черниговской области майор АЛЕШИН с соблюдением требований ст.ст.143 и 145 УПК УССР допросил обвиняемого-

ТЕРЕХОВИЧ Леонида Никифоровича, 1941 года рождения, уроженца села Кучиновки, Щорского района, Черниговской области. Другие биографические данные в деле имеются.

Допрос начал в II часов 00 минут.
допрос окончен в 16 часов 00 минут.

ВОПРОС: На каком языке вы желаете давать показания?

ОТВЕТ: Я желаю давать показания только на русском языке.

ВОПРОС: При обыске у вас в квартире 14 марта 1972 года изъято стихотворение начинающееся словами: "Мы привычны к версиям о всяческих "диверсиях"... и оканчивающее словами: "Но вернее было бы опустить кавычки". Скажите, это стихотворение написано лично вами?

ОТВЕТ: Да, стихотворение под названием о борьбе с "идеологическими диверсиями", которое у меня было изъято при обыске в квартире 14 марта 1972 года, написано лично мной.

ВОПРОС: С какой целью вы написали данное стихотворение и что вас побудило к написанию этого стихотворения?

ОТВЕТ: Никакой цели в написании данного стихотворения я не преследовал. Я систематически слушал передачи зарубежных радиостанций "Немецкая Волна", "Голос Америки", в том числе и передачи радиостанции "Свобода". В передачах этих радиостанций указывалось, что их передачи глушатся радиостанциями Советского Союза и они не доходят до радиослушателей. Кроме того, в нашей печати указывалось, что империалистические государства через эти радиостанции проводят идеологические диверсии. Наслушавшись антисоветских передач из-за границы и в частности о том, что у нас в стране нет свободы слова, печати, нет других партий кроме КПСС, как это говорилось в этих передачах, а поэтому я поверил этим передачам и написал такого содержания стихотворение, т.е. допустил клевету на Коммунистическую партию Советского Союза и советскую действительность и мышления порочащие советский государственный и общественный строй.

ВОПРОС: При обыске у вас в квартире 14 марта 1972 года обнаружено и изъято стихотворение под названием "кое что о рекламах", которое начинается словами: "Как будто бы идет облава", и оканчивается

Л. Терехович

216

ВИРОК

ІМ'ЯМ УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ РЕСПУБЛІКИ

19 78 року лютий 1-го дня Судова колегія в кримінальних справах

Чернігівська

ОБЛАСНОГО СУДУ, в складі:

Головуючого Т. Тереховича Т. А.

Народних засідателів: Александров В. С.
Терехович Т. С.

При секретарі Дрозд В.

З участю прокурора Тереховича Т. А.

адвоката Александров А. С.

винувала у вигнанні судовому засіданні в місті Чернігові
аву про обвинувачення Тереховича Александров Тереховича
Александров, зв'язаних 1941 року народження,
Александров і Александров Александров,
Александров і Александров Александров
Александров і Александров Александров
в федеральній освітній установі, Александров
судити в 1972 році по Александров
з Александров Александров, що Александров
Александров на Александров Александров
Александров Александров " Александров " - по
ст. 127 Укр. Уставу,

Александров Александров
Александров і Александров проживав в селі
Александров, Александров р. н. н.
Александров 1941 - 1942 років Александров
Александров Александров Александров
Александров Александров Александров
Александров Александров Александров
Александров Александров Александров
Александров Александров Александров
Александров Александров Александров
заведено Александров

Перша сторінка вироку Чернігівського обласного суду Леоніду Тереховичу, 1972 р., архів Управління СБ України в Чернігівській області

25

могилою
Над смертю друга.

Пам'яті Вана Турінди.

Грізне слово "Чорнобиль"
прозвучало з нещастя,
зовсім недовгодоби,
зовсім ніби "не наше"
у спогадку не діяли;
сталий нам берегли...
То свідковому Києву
делонспирації йшли,
трансперанти та гасла,
Світло світило ідей...
А тривога не гасла,
хвилювала людей,
у на збори квітучі —
просило для інтересу,

Чернетка вірша «Чорнобиль»

Зошити з рукописами віршів Леоніда Тереховича

Написано
листо в 1967 році
у чернігівській області

Ней, караюм
нам хранимь завещано
творческий падеи
речной сиротам
...Ходит, ходит над землей
лучи зриває
лучи неразвіданой вайны...
Но займиш
не смейт некогода
Коммунизма
світлий расвет:
прыйть проз
світлий зрозуміваєши
острий
нацеленный
радей!

Рукопис вірша
Леоніда Тереховича та
його автограф зі справи
архіву Управління СБ
України в Чернігівській
області

Людмила Матюх, дружина брата
Леоніда Тереховича – Володимира

Леонід Терехович
в останні роки життя

ГРОМАДА
НЕЗАЛЕЖНА ГАЗЕТА
ЧЕРНІГІВЩИНИ

№5 1993 р.

ЧЕРНІГІВЩИНА

☐ Здається, що комуністична «прогресивна» завод «Прогрес», що в Ніжині, вкочив з іржаві. Підприємство зупило парити на випуск товарів широкого вжитку, зокрема об'єктива для фотоматриці «Юлія», розпочав випуск нових фотокамер «Київ-35 АМ».

☐ Відбулось засідання обласного комітету Союзу журналістів Чернігівщини, на якому розглянули підсумки роботи чергового (саме так!) Пленуму ЦК Компартії України.

☐ Сестя Новоградської райради не дала «добро» на арешт депутата директора Чернігівської ТЕЦ В. Кисарова, який заарештується, що за 1200 доларів кабаря передав замірний шахрай з підпорядкованого йому підприємства 22 тонн міді, які були переплавлені в Бєлтіно.

☐ Відбулась нарада представників Рууу, УРЛ, Дем.ПУ, Кошарського товариства, «Прогрес», асоціації «Зелений світ» з приводу майбутнього референдуму. Співголова спілки членів...

ХТО ВБИВ?

На могилі вченого земляка (с. Кучинівка) поета Л. Тереховича вкочили останню чашу формаль хрест-пам'ятник. З'явився він завдяки особистим зусиллям поета, а також демократів П. СЕМЕНЕНКА і С. ПА СІЛЕЧКА. Це вони підтримали і втілили в життя пропозицію редакції «Громада» убити пам'ятку поета. А допомогли за вирішити справу бригада сюжетівців під керівництвом бригадира В. РОГОВЕНКА; підприємства Шорського району елекропромерс. Більше слівачі чим людям.

На жаль, на освячення пам'ятника приїхали тільки двоє представників з крайнього проводу Рууу та ще двоє журналістів. Хоча збиралося сюди прийти чимало людей, і транспорт області держадміністрація забезпечила. Але слова, каміри у які часто розходяться з ділами. Прибули разом з родичами та односельцями і пам'ятку освяченого поета за християнськими звичаями.

Згадували Леоніда Нікшифоровича «вельми, тихим словом». І треба «задати» до вісто з одрастачем і влітти в смерт'я в е... і терять і стертиж м... і до лова була вказівка... Треба сказати, що... міста: ан дед. івах суджень с...

**ЛЕОНІД
ТЕРЕХОВИЧ
ПОЕТ
941 - 1993**

Освячення могили
Л. Тереховича.

Перша сторінка
газети «Громада»
зі статтею про
загибель Леоніда
Тереховича

Черниговская областная психоневрологическая больница

В соответствии с приказом МЗ
СССР № 1333 от 29.12.79 г. снимать
копии, пересылать в другие учре-
ждения, выкладывать на руки, рас-
пространять сведения запрещается.

ЭПИКРИЗ — выписка

Ф. И. О. ТЯГАНОВИЧ ЛЕОНИД НИКИФОРОВИЧ
 • 26 • марта 1941 г. род. 19 г. рождения
 житель с. Кушчиловка Борозького р-на
 Образование 10 классов и ПТУ социальное положение рабочий
 Состоит на Д учете с 1988 г.
 Поступил в ЧПНБ 4 июля 1990 г. 19 г. 1-й раз в 19 90 1-й раз
 Цель поступления лечение
 Выписан 5 сентября 19 90 куда домой
 Состояние при выписке ремиссия "В" легкий психоорганический синдром
 Трудоспособность сохранена Трудовые рекомендации

Инвалид _____ группы, срок переосвидетельствования _____
 Лечение и социально-бытовые рекомендации наблюдение у невропатолога, контроль о
помощники в дом-интернат, вести в разоблаче по месту жительства

Диагноз основной Последствия перенесенного острого нарушения мозгового
кровообращения/март 1990 г./ в форме легкого психоорганического синдрома

шифр 310.15

Диагноз сопутствующий и соматический _____

АНАМНЕЗ: наследственность не отягощена. Окончил 10 классов и ПТУ, работал
 киномехаником, сварщиком, слесарем. Служил в армии с 1961-67 г. г. Холост, про-
 живает один, родственников нет. Перенесенные заболевания: пневмония, травма
 головы с потерей сознания в 1967 г., тогда же — перелом левой ключицы, 2-х
 ребер.

Алкоголем зло потребляет более 17-ти лет, в 1988 г. лечился в нарко-
 диспансере, в декабре того же года помещен в ЛТП, где находился по март
 1990 г. — комиссован в связи с перенесенным острым нарушением мозгового
 кровообращения, лечился в ЛТП и в Борской ЦРБ с 5.04. по 12.06.90 г., затем
 лечился в Роговской участковой больнице. В ЧПНБ направлен в связи с часты
 походкой, снижением памяти, для решения вопроса инвалидизации.

Психический статус: при поступлении и на протяжении всего времени
 пребывания в отделении продуктивной психотической симптоматики нет.

*Довідка Чернігівської обласної неврологічної лікарні про те,
 що він був виписаний 9 вересня 1990 р.*

Память снижена на текущие события—забывает имена персонала, текущее число, что ел утром и т. п. Иногда лисфоричен, раздражителен, вмешивается в работу медперсонала, пытается комментировать назначения врача во время обхода, на критическое замечание в этом плане что-то недовольно "субнит", не терпит возражений и замечаний в свой адрес. В беседе с больными бравирует тем, что ранее злоупотреблял алкоголем, врачу же заявляет, что он не "алкоголик", что его незаслуженно поместили в ЛПН и к тому же неправильно лечили там—"вот и получил..."
Низкообразован, страдает интеллект, высшие морально-этические чувства и волевые качества снижены. Имеет твердые установки на инвалидизацию.

После комиссионного осмотра, на сообщение о том, что инвалидизации по психическому состоянию не подлежит, дел реакцию—зlobен, раздражителен, перебивает собеседника, дерзит, сквернословит, угрожает жалобами в различные правовые инстанции: "пойду к прокурору, пусть ответит тот, кто упрятал меня сюда..." Затем успокоился, попросил о выписке.

Заключение невропатолога от 6.08.90г.: у больного цереброваскулярная болезнь при обшем атеросклерозе, ИМК III, последствия ОНМК в форме легкого правостороннего гемисиндром, мнестических расстройств.

Заключение окулиста от 6.07.90г.: глаза спокойные, среды прозрачные. На глазном дне диски зрительных нервов розовые, границы четкие, артерии, вены нормального калибра, вены несколько полнокровны.

Заключение психолога от 16.07.90г.: нечетко выраженное психоорганическое снижение у больного с алкогольными изменениями личности.

Анализ крови, мочи, кала, ФГ от 6.07.90г.—без особенностей.
Проведено лечение: легидратационное, витамины, спазмолитики, ноотропы, седативно-транквилизирующее, рассасывающее, симити-алитическое.

Осмотрен комиссионно с участием начмеха Косенко А. И., заключение: инвалидизация по психическому состоянию не подлежит. Вопрос об оформлении в дом-интернат решать в райсобесе, по инициативе жителя.

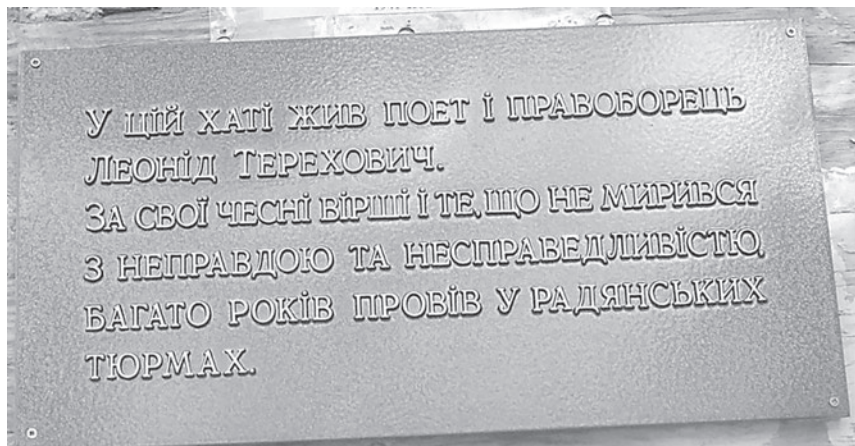
Выписан самостоятельно.

Леч. врач и и.о. зав. отделением:

ГРИГОРА У. В.

Хата Леоніда Тереховича та будинок середньої школи

Меморіальна дошка на хаті, де жив Леонід Терехович

*Титульний аркуш збірника поезій
«Свідомо став на муку», 1993 р.*

*Пам'ятний знак на могилі
Леоніда Тереховича*

Освячення могили Леоніда Тереховича

Заслужений артист України Іван Круш у ролі Якіма Тереховича

*Заслужений артист України Олексій Биш у ролі Леоніда Тереховича
(приміщення Кучинівської сільської ради)*

КАРАГАНДА

Ну вот, прощай, Караганда!
Пришла пора с тобой проститься.
Я уезжаю навсегда,
и мне назад не воротиться.

Забыв беспечно о былом –
и о плохом, и о хорошем, –
невозмутим в краю любом,
куда бы ни был я заброшен,

и только переменам рад,
владея высшей тайной счастья:
вовек не знать путей назад
и в прошлое не возвращаться!

ДЖЕЗКАЗГАН

I.

Джезказган –
так звучит чугунно
как пустой казан
современных гуннов.

Выжженная степь
без следов жнивья,
груды голых стен –
островок жилья.

Джезказган –
снизу и в выси
сумрачный туман
над землёй висит.

Ветер всех иссёк.
О тепле грустим.
На зубах – песок
тяжело хрустит.

На сквозном ветру
сердцем не остынь,
кто попал в дыру
в глубине пустынь!

II.

Джезказган –
городок, который
в голубой экран
втиснул «крематорий».

Видится сурово
среди дымящих труб
Лёшки Чемракова
почерневший труп.

Он садистской сворой
искорёжен подло.
Бесноваться с горя
и жалеть уж поздно.

И дознаться глухо,
кто оплатит счёт:
Бандерша Валуха
или кто ещё?

Гнусная история...
Что же тут сказать?..
Трубы «крематория».
Джезказган.

28.12.84

Воздержаться с Танею
помогите, йоги!
Ах, какая талия!..
Ах, какие ноги!..

Ах, мечтами сладкими
снил под одеялом,
будто с Таней сладили –
с милым идеалом...

Правда, идеала
в Тане явно мало.
Вовсе не до сладкого –
Таня с недостатками.

Маловато бюста,
в голове не густо...
впрочем, ерунда, –
это не беда.
Вся беда в другом,
самом дорогом...

Не секрет, что полностью,
с головы до пояса,
с пяток и по таз она
вся давно потаскана...

Это не тоска ли!..
Ведь сомнений нет:
прочно затаскали
Таню с давних лет.

И никто не станет –
кто с любви не чахнет –
отрицать,
что с Таней
откровенно пахнет
(но не идеалом
и не милой феей)
потным сексуалом
пьяной малофеей...

7.01.85

Девчонка из города
в модной беретке
красиво и гордо
дымит сигареткой.

Она необидчива,
в деле прилежная...
Она необычна
тем, что приезжая.

Вертится в клубе
вокруг да около...
Темные губы,
черные локоны.

Светятся матово
глазища – как блюдца.
А рядом ребята
роются, выются...

И липнут к ней парни,
как мухи на мед.
Для бабок запарка,
ведь сплетня идет!

Пускай их судачат
да моют косточки...
Немногое значат
заветы косности.

Девчонке нетрудно
на это плевать,
но жвачку будней
противно жевать.

И скучно, и горько
в угрюмом селе.
И хочется в город –
там веселей.

7.01.85

Эта девушка в синем беретике,
неподвластная сельской этике,
среди прочих, пустых и чужих,
так близка по настрою души...

Но, теплом ее глаз облучаясь,
как я зол, что простая случайность
развела нас на лестнице лет,
где обратно ступенек нет!

Не вернуться и не дотянуться,
наши судьбы никак не сойдутся;
принимаю всей тяжестью я
непреложный закон бытия...

И не надо, не надо, не надо –
между нами жестокой преградой
встали разные наши года
навсегда

навсегда,

навсегда!

7.01.85

Я иду походкой неспешною,
освежаюсь ночною прохладой...
на меня с холодной насмешкою
луна свысока поглядывает...

Вон она – круглолицей красавицей
хороводы звездные водит,
и ее ничуть не касается,
что любовь от меня уходит.

Да, пожалуй, любви-то и не было...
Иль ее мы придумать должны?..
До любви – далеко, как до неба,
как до этой холодной луны...

Я иду походкой неспешною,
под ногами хрустит пороша,
и луна с холодной усмешкою
на тебя до жути похожа...

8.01.85

Пускай завидуют кругом:
у нас на танцах глянуть любо –
какие б**ди в нашем клубе!
у нас не клуб –
 публичный дом!

Видна умелая рука
директора и худрука.
они – не новость для людей –
почище за любых б**дей!

11.01.85

НЕ УХОДИ...

Не уходи... Ещё не слишком поздно.
Нет никого, лишь рядом тишина...
А ты темно глядишь с улыбкой постной,
не представляя, как ты мне нужна...

Не уходи, побудь еще немного,
ведь нам же было хорошо вдвоем...
Но ты уходишь – медленно и строго, –
жестокая в решении своём.

И сразу в сердце ощущаю муку,
которую терпеть неволю...
Вослед тебе протягиваю руку, –
она летит куда-то в пустоту.

Лишь пустота встаёт передо мною...
Кричит душа:

«верни... останови!..»

Глаза мне застилают пеленою
безмолвное безумие любви...

Но я молчу. Держусь, насколько мочи...

А ты уходишь. Что же впереди?..

Лишь всем нутром отчаянно и молча
кричу, зову, молю:

не уходи!

14.01.85

Когда напьюсь до чертиков,
влюбляюсь я по-черному
в одну девчонку классную,
пусть не совсем прекрасную,
но в общем-то – нештяк..
И это – не пустяк.

Да только эта девушка
меня уж кличет дедушкой.
Ценю я правду дорого
и возмущаюсь здорово,
а что «в отцы гожусь», –
за это не сержусь.
Я много старше мамонта, –
ровесник ее маменьки,
но все же с энтой доченькой
провел бы мило ноченьку,
а дочь уходит прочь, –
не хочет мне помочь.

И я хожу балбесиной,
по-пьяне сердце бесится,
опять напьюсь до чертиков,
опять влюблюсь по-черному,
и это не пустяк:
ведь девочка – нештяк!

15.01.85

Ты смотришь так открыто и наивно,
как будто воплощенная невинность
сгустилась глубоко в твоих глазах,
срываясь в искусственных слезах...

Приглушенно-темны твои зрачки...
Но что же скрыто этой темнотою:
Невинность, неразгаданная мною,
иль повседневность будничной тоски?

Есть девушки, что с виду так скромны,
возвышенны, чисты, –
а в самом деле
давно и честь, и гордость пробалдели...
Мы долго их разгадывать должны.

Ты остаешься для меня загадкой,
ведь с той поры, когда тебя узнал,
то представляю низменной и гадкой,
то нахожу высокий идеал...

Я снова все детально вспоминаю,
но – искренне –
что о тебе сказать?..

Мне кажется:
тебя я понимаю.
...И не могу смотреть в твои глаза.

16.01.85

А я стою – куда пойти?
Кому теперь сказать «прости»?
Куда пойти,
 кому сказать? –
прощальный взмах горит в глазах...
Хочу кричать, но я молчу...
Хочу молчать – душой кричу,
вослед тебе в ночи пустой
кричу:
 «Не уезжай! Постой!»
кричу:
 «Не надо! Погоди!»
...Лишь стук колес гудит в груди.

А над землею, надо мной,
над непроглядной пустотой
тревожно вспыхивает вдруг
Прощальный взмах летящих рук.
Жестоким символом разлук –
печальный взмах летящих рук...

Возможно, было так всегда:
текли года и города,
в чаду вокзальной суеты
мелькали лица и цветы...
И виделось: издалека
к руке протянута рука,
рука любви, рука мечты –
сквозь злую зыбкость пустоты...

Ты муку вечную пойми,
ты руку верную пожми,
чтоб над жестокостью разлук
торжествовать
 пожатью рук!

А я стою – куда пойти?
Кому сказать свое «прости?»
Прощальный взмах горит в глазах,
прощальный взмах,
 печальный взмах.
Хочу кричать, но я молчу,
хочу молчать – душой кричу,
вослед тебе в ночи пустой
Кричу:
 не уезжай! постой!»
Зачем же уезжаешь ты?
Зачем же убегаешь ты?
...И на щеке – росинки слез,
и в сердце стынет стук колес...

4.03.85

Когда сменяются вожди
в известном доме престарелых,
не строй иллюзий скороспелых,
по-прежнему добра не жди.

Во что-то верить не с руки
и сомневаться не придется:
меняются временщики,
но суть системы остается.

Все – и моложе, и старей –
лишь исполняют без утайки
роль недоучек – слесарей:
покрепче зажимают гайки.

11.03.85

ЧЕРТОВЩИНА

Что никак мы не сладим с тобой,
не пойму я: какая причина?..
Но выходит у нас не любовь,
а полнейшая чертовщина...

Ты стремишься, чтоб вышло по-твоему..
Получается – все не то..
Мои чувства к тебе раздвоены,
словно чертово копыто...

То готов возносить до небес,
то готов обливать помоями;
гложет сердце задиристый бес,
чтобы все-таки было по-моему!

Иногда прорывается крик:
да катись же ты к чертовой матери!
...Чтоб найти нам общий язык, –
нету в мире такой грамматики!..

15.03.85

ПРАВОУЧЕНИЕ

Не сомневаясь, не страдая
и не заботясь ни о ком,
красивая и молодая,
летишь по жизни мотыльком.
Но вспомнить иногда не вредно,
что крылышки у мотылей,
превращая их в червей,
так быстро обрывает время.
Не научившись делать пользы
и сердце людям отдавать,
ты будешь не летать, а ползать
и отвращенье вызывать!

15.03.85

*Кинофильм «Низами»
глазами кучинонца*

И неправдиво, и непонимаемо...
Две серии любуйся, черт возьми,
эстрадно-бородатым Магомаевым
в оправе из газелей Низами.

Мы на экран по-честному глазели,
но каждый понять лишь одно успел:
чем эти допотопные газели,
так лучше б что-нибудь
Высоцкий спел!

27.03.85

Закончился «великий пост»
родной земли,
родной природы,
и в почве, порываясь в рост,
томятся будущие всходы.
Шумят разбуженные воды,
Могуче полнится Десна,
весенней силою играя...
Приходит к нам весна-красна,
и так пронзительно – ясна
вся ширь, от края и до края...

Чернеют на полях пригорки,
над ними чуть дымится пар;
и черноземный дух прогорклый
по всей округе вновь запал.

Апрель торопит к посевной,
продолжив эстафету марта, –
и у колхозной мастерской
сельхозмашины, сдвинув строй,
застыли в ожиданье старта,
...Апрель торопит к посевной...

2.04.85

ЧЕГО ТЕБЕ ХОЧЕТСЯ?..

Что ж тебе снится?
От одиночества
не затаиться...

Даже в компании
ты одинока,
словно в капкане, –
в грусти жестокой...

Дни неуклонно
проносятся мимо...
Много поклонников,
нету любимого...

Чем виновато
щедрое сердце, –
жить скучновато,
хмуρο и серо?

Разве ль ночами,
смежив ресницы,
райскими снами
счастье наснится...

Тёплую радугой,
светлым видением
сердце обрадуют
хоть на мгновение...

Сны налетают
яркие, жаркие,
но исчезают,
как мыльные шарики...

И ты не успеешь
ответы разглядывать;
и ты не сумеешь
приметы разгадывать.

Шаричком мыльным
счастье пророчится...
...Милая, милая,
чего ж тебе хочется?

1985

ЧТО СЛЫШИТСЯ В ИМЕНИ «ОЛЯ»?..

Оно так напевно звенит,
как ветер с поля,
где вольная воля,
раздольная доля
и чистый зенит...

А грозное, строгое «Ольга»
Напомнит и древнюю Русь
и матушку – Волгу,
и чувство долга,
и тихую русскую грусть...

А легкое, звонкое «Олечка»
(Улыбки сдержат не могу)
звучит, как задорная полечка
в девичьем веселом кругу...

Ловлю эти звуки таинственные,
они наполняют меня...
А ты –
и одна-единственная,
и разная, как имена...

1985

О ВЕЛИКИХ И НЕ ОЧЕНЬ

На память Н. В. Ш.

Привычно для «шефа»
с чиновным презрением
Назвать подчиненного
«великим»
иль «гением»...
«Шеф» юморит,
сверхдовольный собой,
ведь среди великих
он в доску свой.
Примет гениальности
разве не много ль:
по имени-отчеству
вылитый Гоголь,
фамилией –
точный Тарас Григорьевич!
Но все-таки
гложет досадная горечь
и возноситься вконец
не велит:
великое имя,
да сам не велик!
Ему не в историю,
не в хрестоматию,
а по-простому –
к едреной матери!

3.09.86

ПОЛЕЗНЫЙ ОБМЕН

(МОНОЛОГ МЕНЯЛЫ)

Я поменял
часы на трусы,
Могут меня
о пользе спросить...
Чтоб уяснить,
чем обмен полезен,
давайте
поглубже в логику влезем...

Часы – поценней.
Но они ж заводные!
Какой бы им ни устраивал втык,
вечно тиктакают,
как неродные,
и ладно бы «так»,
так по-своему ж –
«тик»!

Кому понравится
такая разболтанность?
Не могут исправиться, -
пускай не работают!

Трусы – дешевка.
Но есть и плюс,
Как не заметить существенной разницы
Когда я бодрствую,
когда я сплю,
трусы, как положено,
мне – до задницы.
Они не тикают,
они не стучат,
даже обо*ранные –
помолчат.

Мой лозунг:
работай с предельной пользой, –
часы не считай,
а под задницей ползай!
Согласно логике этой железной
часы на трусы поменять
полезно!

10.09.86

«Я ПРИШЁЛ К ТЕБЕ С ПРИВЕТОМ»

(Ф. Тютчев)

Я – «с приветом».

Ты – «с приветом».

А приветы без примет.

Так и видится при этом,
как один сплошной «привет».

Ни малейшего просвета,
Ровный матовый отсвет.
И для каждого «привета»
подходящий есть ответ.

Мало света.

Мало цвета.

Всё затмил собой «привет».
...До чего же тьма «привета»
может нас ещё привести?..

15.09.86

«БОРЕЦ»

С укором пялятся:
зачем ты пьешь?
Ай, горький пьяница!
Ай, нехорош!

А я не боюсь,
еще похвалят:
Я с пьянством борюсь, –
кто кого свалит!

03.10.86

В ПУТИ

Октябрьские даты – как яркие вехи
на нашем большом пути...
Сегодня мы учимся –
в кои-то веки! –
дорогою правды идти.

Мы долгие годы вперед пробивались –
на будущие рубежи...
С пути нас сбивали
крутые завалы
привычно-добротной лжи.

Пусть многое внове неясно и сложно:
в пути мы –
не на параде!..
Но верится твердо,
что справимся с ложью
и выйдем к великой правде!

26.10.86

ЗИМНИЙ ДУБ

Есть «зимний» дуб.

Он поздно зеленеет,
но лютою зимой средь голой белизны
упрямо держит лист,

победно бронзовеет
наперекор ветрам
до радостной весны.

Упрямо держит лист,
когда мороз трещит,
когда обледененье ломит ветки,
и каждый лист,

как богатырский щит
перед напором холода и ветра!

В упорной неподатливости есть
проверенный в годах завет бывальца, –
весною – бережно:

не торопись расцвести,
зимою – стойко:
не спеши сдаваться!

31.10.86

Осенний ветер раздевает иву.
Она в ответ лишь машет обалдело.
А рядом старый клен глядит ревниво,
шумит, кряхтит...

А что он может сделать?
Задира – ветер бьет его по веткам,
и не под силу клену спорить с ветром ...
А ива шепчет:

“Ведь еще не вечер,
зачем же торопиться, глупый ветер?”
До поздней ночи

клен боролся с ветром.
Устал старик.

И задремал лениво.
Не видел он, как под луною светлой
Нахальный ветер раздевает иву...

31.10.1986

КОРОЛЕВА МАРГО

Будто бы в кошмарном сне
видится так часто мне,
что упитана, здорова
ходит по селу корова.

На людей, как на врага,
злобно целятся рога,
а рога у той коровы –
наподобие короны.

Сена доброго не ищет,
травки свеженькой не ждет.

У нее другая пища:

людям головы жует.

Набивает себе книжку,
забывая про отрыжку,
только вспоминать придется, –
ведь когда-то отрыгнется!

4.12.86

Чтоб на незнание мира не пенять,
есть истина, которую понять
должны мы – каждый –

поздно или рано:

земля имеет форму чемодана.

Пусть утверждают, что она – кругла,
но коль поставить во главу угла
не только лишь –

ненужные по сути –

пустые утверждения наук,
а собственные скомканные судьбы
в изломах неудач и бед, и мук,
где жизнь упорно загоняет в угол,
где перспектива – чёрная, как уголь,
где человек на торжестве вещей
затолканный, ненужный и ничей,
и выхода подспудно не дано,
тогда и убеждаемся нежданно,
что в нашей жизни верно лишь одно:
земля имеет форму чемодана.

4.12.1986

«СЫНКУ», УХОДЯЩЕМУ В АРМИЮ...

Родительский дом –
«начало начал»,
где ты от судьбы все сполна получал.
Сегодня «не светит» родительский дом,
былые «заслуги» останутся в нем.

За мамочку с папой уже не держись, –
другая совсем начинается жизнь;
на службе не главное – чей ты сынок,
а главное –
все ли ты сделал, что мог?

И вне ореола «престижных» семей
ты сам по себе утвердиться сумей,
своими делами, умом и трудом,
прославь, если сможешь, родительский дом!

14.12.1986

СКАЗКА ОБ ИВАНЕ ВАСИЛЬЕВИЧЕ

Ой ты гой еси,
наш Иван Васильевич!
Про тебя эту сказку сложили мы.
Так простых работяг
понасиловал ты,
что людишки трещат сухожильями.

Но не все еще сказки молвлены,
будет сказка другая сказана,
что не все же тобой переловлены,
да не все же тобою повязаны.

И когда-нибудь темной ноченькой,
темной ноченькой да нечаянно
поломают тебе борзые ноженьки,
не признавши в тебе начальника.

Уж тебе, дорогому защитничку,
как-нибудь угодили б, потрафили ...
Были б кости тебе пересчитаны –
все тюрьмой, ЛТП да штрафами.

Так тебя бы, родного, погладили,
чтобы сам на карачках не вылез ты,
дабы видели люди, поглядывали,
что и ты не остался без милости.

Слуги верные
слухи скверные
разнесли бы и градом, и весями,
что Иван Васильич, наверное,
как в кино,
меняет профессию...

20.12.1986

«СПОРТЛОТИСТ»

Играю в «Спортлото», пытаюсь втуне
понравиться капризнице – фортуне,
фортуна ж от меня воротит нос,
мол, до большой удачи не досос.
Другим, бывало, здорово везло,
я ж постоянно ошибаюсь малость...
Как будто лодка с рулевым веслом,
что посреди дистанции сломалось,
теряя курс, мечусь по вариантам...
В непостоянстве слышится упрек...
Но что поделать, – по своим талантам
я слишком разноплановый игрок:
Способен в бильярд, понятлив в картах,
умею даже «забывать козла»...
Выигрываю – не коплю азарта.
Проигрываю – не киплю со зла.
Но сердцем чуял: все не то, не то...
И, наконец, увидел «Спортлото».

Такой размах достоин уваженья!
Теперь меня не отвлечет ничто!
Как школьную таблицу умноженья,
я изучил билеты «Спортлото».

Вычерчиваю схемы и системы,
пусть говорят, что это все – пустяк,
но всем нутром я солидарен с теми,
кто точно знает: что, когда и как.
Ищу свой ключ.

А вариантов – масса!
А у меня промашки, как назло...
Семья сидит без мяса и без масла,
на вышивку, пожалуй, меньше шло...
Жена разводом, кажется, пугает
и каждый день со мной заводит спор.
Да что жена...

Она ж не понимает:
я проиграл – выигрывает спорт!
В себе уверен. Ни минуты даже
не сомневаюсь в будущей удаче,
пусть наобум, как лодка без руля,
играю – до последнего рубля!

29.12.1986

НЕКРОЛОГ

Во времена победных рапортов
(с привычкой повсеместно их «замачивать»)
один Высоцкий пел не раз про то,
что многие хотели бы замалчивать...
Его и самого пытались замолчать,
не принимать всерьез, в упор не замечать
и делать вид упрямо – бестолково,
как будто вовсе нет у нас такого.
Но, к счастью, все-таки он был.
И жил,
свободный в творчестве неподвластный
правке,
и никому на свете не служил, –
лишь откровенной неподкупной правде!
Порой судьба давала виражи!..
Но, если песня вновь взлетала в запуске,
фантастикой звучали тиражи
любительских магнитофонных записей!
Чиновничьей когортой похерен,
он мог при жизни славою гордиться, –
случайно ли в день скорбных похорон
проститься с ним спешила вся столица?..
И, если правда празднует победу
над призраком победоносной лжи,
мы давний долг должны отдать поэту:
признание он честно заслужил!

1986

ПОЕДИНОК

Как будто знал, что времени «в обрез»...
Творил неистово – без отдыха, без меры...
А жизнь вокруг расставила барьеры,
где, многоликий, целился Дантес.

Поэт – всегда заманчивая цель.
Мечтает серость сосчитать все косточки.
И не на равных множится дуэль
таланта и воинствующей косности.

Бесчисленно-тяжелые утраты
в судьбу страны
не вносит разве ложь?
Еще сильны духовные кастраты,
и прилипал с избытком развелось!

Вооруженный правдою и смехом
на поединок с ними встал поэт,
и не напрасно –
всенародным эхом
вся Родина отозвалась в ответ!

Еще победы нет –
не стоит ждать чудес, –
но длится бой,
растет в победу вера...
Навечно встал поэт у черного барьера,
где многолико целится Дантес...

1986

ПАМЯТИ В. ВЫСОЦКОГО

От будничного самого
до самого высокого
мы постигаем заново
наш мир в стихах Высоцкого.

... Иных не стыдно позабыть,
едва «сыграют в ящик»,
но разве можно разлюбить
поэта настоящего!

Жил – искренний и истинный,
Поэтом и не звавшийся,
кричащий и неистовый,
так рано надорвавшийся...

Он книжек не публиковал,
стихов не тиражировал,
но пел, смеялся, ликовал,
щедро себя транжирил...

Он пел, как будто рвался в бой,
натянут, как струна ...
И под его гитарный строй
запела вся страна.

Его пытались замолчать,
не признавать не замечать,
ему всерьез мешали
прибитые мешками.

Но образ нашего певца,
неузнанного до конца,
восходит, тем не менее,
над целым поколением.

Оно мужает и растет,
едва ли не с пеленок,
под хриплый голос, что орет
с магнитофонных пленок.

Как свежий ветер над страной,
как смелый вызов косности,
он наш –
 любимый и родной
вплоть до последней косточки!

Он не вмещается в овал
парадного портрета,
зато сражает наповал
прицельностью поэта.

В минуты болей и обид
и в радости успехов
он скорбью нашею скорбит,
смеется нашим смехом.

Пусть сам себя не поберег,
но главное победа:
бессмертье песен...
 В нем залог
бессмертия поэта.

На отголоски давней лжи
подлейшего пошиба
Мы говорим:
 за то, что жил,
за то, что был –
 спасибо!

30.01.87

ПО ВЕСНЕ СКАЖУ «ДЕСНЕ»

Надвигается весна,
болеельщики поглядывают:
чем красна у нас «Десна»,
чем она порадует?

По пословице, изба
не красна углами...
У «Десны» своя судьба –
не красна голами.

К сожаленью, прошлый год
все не забывается:
мяч и ходит у ворот
да не забывается...

И очков не густо,
на трибунах пусто, –
ничьи да поражения
не множат уважения.

От такой игры, друзья,
зрителя воротит...
Разве ль чаще бить нельзя
точно по воротам?

Чтоб трибуны не голы,
а забиты были,
нужно лишь одно: голы
только бы забили...

Впрочем, нынче не резон
в прошлое заглядывать.
Начинается сезон.
Что же в нем загадывать?

И о чем еще гадать?
Ведь, сказать по чести,
Не хотели б увидеть
вновь на энном месте,
вновь идущую ко дну
нашу славную «Десну»...

Никуда не денемся-
верим, ждем, надеемся!

Даже виделось во сне:
в нынешнем сезоне
место выпало «Десне»-
первое по зоне!

Вот бы праздник был для нас,
вот бы был подарок!
Так порауйте хоть раз,
чтоб «болеть» недаром!

03.02.1987

ЭКСПРОМТ ДЛЯ ХМУРОЙ ЛЕНОЧКИ

Здравствуй, Леночка!
Ты нездорова!
Или чем провинился я?..
Что ж ты, маленькая,
чернобровая,
Хмуро дуешься на меня?

Затуманилось солнышко красное...
как его прояснить суметь?
Первокласснице ж
первоклассное
настроение надо иметь!

Не надо хмуриться слишком...
Если чем обидел, прости,
но гляди веселее, малышка!
Не грусти.

И большой расти.

10.04.87

А мне вспоминается легенда эта,
как мудрый афинский мужик Дедал
дал сыну Икару

жажду света,
а житейской мудрости –
ни капли не дал.

Мы знаем,

какая постигла кара
того, кто поднялся выше положенного...
Но ведь бессмертно стремленье Икара,
на миллионы безумцев помноженное –
всё выше,

к свету,
сжигая крылья,
запреты косности дерзко поправ!..

А тот,

кто в тени тихонечко скрылся,
ничем не рискуя?..

Не он ли прав?

Так что ж –

не летать,
чтоб вовек не обжечься,
не падать Икаром на скальный гранит.

Так что ж –

не дерзать,
отрицая жертвы:
у света и тьмы

нету чётких границ?

Не слишком по-разному ль

ценим поступки
в разное время у разных людей,
спокойная жизнь

иль порыв к недоступному –
как знать, что же всё-таки
людям нужней?..

Лежат на полу

возле комнатных тапочек
бескрылые жертвы сверкающих грёз...
Большие трагедии

маленьких бабочек
невольно наводят на вечный вопрос.

18.04.87

СКЕПТИЧЕСКИЙ МОНОЛОГ

Я привык сомневаться.
Всегда и во всём.
И читая газеты,
смотрю осторожно:
что за чушь,
околесицу
мы сегодня несём?
Разве это возможно?
Вроде бы не дубина,
не старый пенёк,
жизнь вполне понимаю
на крепкую «тройку»,
и моя ли вина,
что порой невдомёк,
как прикажете мне понимать
перестройку?
Что за время настало!
Ликуй, человек!
И в делах перестройки
будь смелым, как викинг!
Заруби на носу и держи в голове:
ты – великий творец,
а не маленький винтик!
Только было ведь, было
не раз и не два
на словах –
всё прекрасно,
всё – в полном ажуре...
Но крутые дела –
не пустые слова –
испытать приходилось
на собственной шкуре.

Позади – лагеря...
И, возможно, не зря.
Нужно мучить людишек,
чтоб меньше болтали.

Пусть бегут на работу
ни свет, ни заря,
и пускай назовут их
винтами,
болтами...

От подобных названий
никто не сдыхал.
Были целыми рёбра.
И целые зубы.
Откровенно скажу
(не в порядке стиха):
не названьями
мучили нас
душегубы.

Впрочем, я не об этом...
Возможно не в такт.
Просто к слову пришлось:
разговор о сомненьях...
Если что-то скажу совершенно не так,
то от чистого сердца
приношу извиненья.

Всё же гласность есть гласность.
И ясность внесём.
Даже коль КГБ и учует опасность,
я привык сомневаться...
Всегда и во всём.
А сегодня
нужна мне предельная ясность.

Я – из прежней эпохи.
Вроде мамонта, стар.
Нас воспитывал Сталин
и всякие прочие.
Сталинистом не стал,
но от жизни отстал.

Хоть горжусь своим классом:
мы –
люди рабочие.

Перестройка для нас –
благородная цель.
Нам и делать её...
Но скажите на милость:
кроме пышных словес
и повышенных цен,
что вокруг изменилось?

Интересно читать на газетных листах:
где-то там –
перестройка,
и гласность,
и право...
А вокруг оглядеться,
вблизи,
на местах:
в чём она заключается –
новая правда?..

Нам права человека известны давно.
Демократия наша и в песнях воспета.
Можно спорить
на всяческих уровнях,
но
попытайся поспорить с пред. сельсовета!

И окажешься сразу
и винтом, и болтом,
и поймёшь:
разговоры –
пустая обуза...
Хоть, конечно, при этом,
при сём
и при том,
как всегда,
остаёшься гражданином Союза!

Лучше бы помолчать.
Но уже не молчу.
Может быть,
как и прежде,
нам дурня валяют?..
Я бы насмерть стоял.
И поверить хочу,
Только опыт прошедшего не позволяет.
Я привык сомневаться
и спрошу напролом
Ко всему наготове,
ответа не зная:
что же это –
действительно
перелом?
Или –
оттепель очередная?

18.11.87

АНТРОПОФАГИЯ

Мой древний пращур,
дальний пра-пра-пра...
/не сотню лет назад –
с десяток тысяч/,
пока сквозь множество
неправд и правд
тебя до званья человека не возвысят,
живи, как ты живешь,
и будь самим собой,
и не ищи удобненькой причины,
чтоб лицемерить собственной судьбой
и надевать защитные личины!..

Пусть мы с тобою очень далеки,
но вижу я:
из каменной пещеры
выходишь ты,
воинственно ощерив
на мясо наостренные клыки...

Естественно твоё желание
есть.

Не для забавы,
а с тоски утробной
ты убиваешь и себе подобных, –
не размышляя о суде загробном,
грызи
и радуйся, покуда мясо есть!
И кровь упруго наполняет жилы,
и мир прекрасным кажется опять!..
Ты убивал не с жиру –
быть бы живу, –
что, в общем,
можно как-то оправдать...

Впоследствии придумают мораль
и скажут: не убий!
При этом сами
готовы, совести ничуть не замавав,
сожрать других со всеми потрохами.

Уже не с голодухи,
а с амбиций,
из-за богатства,
власти
иль идей,
объединившись в полчища,
убийцы
ведут охоту на живых людей,

И множится убийственный азарт,
инстинкт пещерный
утверждая прочно!..

И вырастают –
 Гитлер,
 Бонапарт
И прочие,
 и прочие,
 и прочие...

Как иглами утыкан дикобраз,
их имена –
 шипы на всей истории,
простой учебник в руки дико брать:
он полон кровью, криками и стонами,

Во все века
 сквозь наслонья лет
победно шествуют убийцы праздные...
За ними тянется
 сплошной кровавый след...
И все победы человеческого разума –
для их нечеловеческих побед!

Клыки притуплены,
 Но человек умнеет.
Размыслив увеличившимся лбом,
от пращурской пращи
 он вознестись умеет
до лазеров
 и до нейтронных бомб.

Эпоха НТР
 и обезьянья косность
сплелись в союз –
 нелепый, но живой, –
уже наштиговать оружием космос
планируют маньяки «звездных войн»!

В ТИРЕ

Запомнил,
как «дважды два – четыре»,
изнанку жизни познав не зря,
что даже в забаву –
условно –
в тире
в людские фигурки
стрелять нельзя.
Давно ненавижу такую охоту..
Пусть жизнь переменится,
всё перемелется,
но я привыкаю вослед Дон Кихоту
атаковать
ветряные мельницы.
А чаще хочу,
прижимая к плечу
винтовку –
игрушечную и нестрашную, –
удачливым выстрелом гасить свечу,
зажжённую,
чтобы была погашена...
Мы гасим пожары,
костры
и реакторы,
нередко случается – гасим талант,
когда для забавы,
как в тире,
редакторы
в поэтову душу прицельно палят..
Но снова
огонь загорается вечный,
и свечи лучатся
на фоне закопченном..
За выстрелом – выстрел.
Погашены свечи.
А жизнь не погашена.
Жизнь не закончена.

1987

Жила-поживала ядовитая догма:
«лес рубят –
щепки летят...»
Слишком настойчиво,
слишком долго
в души вливался
всеядный яд.

Им подавлялся иммунитет
всех –
и маршала,
и земледельца.
Страшная правда кровавых лет,
но от нее никуда не деться...

Корни народной памяти щепки.
Когда же дождемся, чтоб зазеленел
после лихих лесорубских дел
лес,
измельченный искусно на щепки?

1987

Лицедейство так вошло в обычай,
что порою сущность не нужна...
Ложь имеет множество обличий,
правда Революции – одна.

И она уже срывает маски
с ряженных «героев и борцов»,
выдвигая из народной массы
будущего
подлинных творцов!

1987

ПОМИНАЛЬНЫЙ ДЕНЬ

Память, как священную реликвию,
поминальный день в себе таит,
не реликтовую заповедь религии,
а народные обычаи хранит.

Поминальный день – особый праздник...
Отряхните, люди, в этот день
накопившиеся между вами дразги,
ссоры
и другую дребедень,

чтобы в ореоле человечности
мы сегодня искренне могли
прикоснуться к беспредельной вечности
на виду у дорогих могил!

Строгая торжественность кладбища –
антипод житейской суеты –
побуждает становиться чище,
отраженьем светлой простоты.

Через замогильные потемки
изучают нас глаза родных:
как же оправдали мы, потомки,
пожеланья и надежды их?..

Мы, конечно, вовсе не такие,
как мечталось предкам сквозь века...
Мы – другие,
но всегда – родные,
наша кровь течет издалека...

Долгие века искусной вязью
заплели ажурно генный код,
чтоб роднились корневою связью
родственники, родина, народ...

Кровное, извечное, святое,
что объединяет и роднит,
наполняет памятью живую,
как неиссякающий родник.

И уходят в небыль поколенья,
продолжать историю веля...
Как они достойны преклоненья –
прародители и праучителя!

О покойниках не говорят плохого...
Если ж память чёрная, как тень, –
подлецов, предателей –
греховно
вспоминать и в поминальный день.

По обычаю молчим о них,
не судим...
Только нужно ясно понимать,
что когда-нибудь
мы все там будем,
и нас тоже будут поминать...

18.04.87 – 11.04.88

ВРАГ НАРОДА

Хоть и разменял восьмой десяток,
прожитое будто и не в счёт...
У него – здоровье и достаток,
У него – заслуги и почёт.

Не признаешь в потолстевшем в меру,
краснолицем и слегка седом,
что свою блестящую карьеру
начал он ещё в тридцать седьмом.

Шли его ровесники в науку,
к верстаку, на трактор иль в забой;
слаб мозгами,
но тяжёл на руку,
он успешно овладел судьбой.

И, до размышлений не доросший,
доблестный удел не проглядел,
в ведомстве доносов и допросов
стал он мастером –
заплечных дел!

На допросах выбивал признания,
по доносам правил ордера,
получая за расправы звания,
за усердье в пытках – ордена.

Верный стилю рокового года,
не желая думать о другом,
всюду видел он врагов народа,
весь народ был для него врагом.

Это ж, видно, по-геройски трудно
(кто б такое вынести сумел!):
гнать невинных в лагерную тундру
иль – ещё надёжней –
на расстрел!

Но сегодня, памятью повязан,
он о жертвах вспоминать не рад;
персональной пенсией наказан
и придавлен тяжестью наград.

И когда среди славных ветеранов
без стыда
и он вступает в строй,
забывать о нём как будто рано,
он – в отставке,

но ещё живой!

4.01.88

НАЙДИ МЕНЯ

Холодная пустая серость
сменилась вешнею порой...
Два слова, вырвавшись из сердца,
мне прозвучали, как пароль.

«Найди меня, найди меня» –
стучит взволновано в груди...
Найди меня, не времена,
но обязательно – найди!

А к нам весна идет уверенно,
и слышно в ропоте дождя:
найди, чтоб не было потеряно,
ведь потеряешь, не найдя!

Найди меня, найди меня
и мимо счастья не пройди,
найди меня, не времена,
но обязательно – найди!

Страшнее в жизни не бывает,
чтоб ни найти, ни потерять...
И голос сердца призывает,
Не уставая повторять:

найди меня, найди меня,
пусть будет встреча впереди;
найди меня, не времена,
но обязательно –

найди!

30.03.88

МИМИКРИЯ

Когда меняет цвет хамелеон,
то сразу видим, домыслов не строя,
что всем нутром за перестройку он
и даже кожей –

ярый враг застоя!..

Но у него, как и во время оно,
осталась та же суть –

хамелеона.

3.04.88

Журнал нас информацией порадовал
о таинствах собачьего парада...
Теперь уже мы утверждаем стойко,
что до собак доходит перестройка.

И всё-таки мы не вполне утратили
традиции забвенья демократии:
давно ль у нас дипломы и медали
из-за одной породы раздавали?

А гласность?

Стоит твякнуть на арбитра,
и вмиг твоя собачья карта бита...
По-моему, не допустимо так,
чтобы на нас не вешали собак.

Дай лапу, друг!

Пожалуйста, не гавкай,
когда скажу: с моей невзрачной

ставкой

мечтаю всё же

(уж простите, псы!)
о конкурсах дешевой колбасы!

3.04.88

ФАНТАЗИЯ

*на тему кинофильма
«Свидание на млечном пути»*

Будет жизнь продолжаться
и сегодня,
и завтра,
но от вздыбленной памяти
никуда не уйти...
Не в уютной расслабленности
кинотеатра, –
назначаю свиданье
на Млечном пути!

Нас в кино привлекают
чужие кровати,
мордобой и погони,
и другая мура...
А сегодня
мы падаем в омут кровавый
без фальшивых геройств,
без натужных «ура»...

Ты прости меня, милая...
Может, не надо,
но тебя всё равно
за собой поведу
через ад канонады
до цветущего сада,
чтобы ты
узнавала родную звезду.

Успокойся...
Я глажу пушистые локоны...
Но скажи мне, родная,
что это не ложь:
Это ты,
это ж ты
временами далёкими
на свиданье со мною
по смерти идёшь!

Ясно вижу
твои напряжённые руки, –
им всё тело
к воронке тащить нелегко...
А не я ли –
тот парень,
острящий по-русски,
чтоб последнее слово
тоже
шуткой легло?..

То не наших детей
достают из колодца?..
Я не в силах
разглядывать мёртвых детей!
Извини...
Я схожу в лазарет, –
уколоться,
лишь бы чуть отдохнуть
от наплыва смертей.

Ты пока искупайся...
Оденься невестой,
На рубашке-обновке нежны кружева...
Доживём ли до свадьбы –
ещё неизвестно,
знаю самое главное:
ты ведь жива!

И звучит задушевно
мелодия вальса...
Дорогая моя,
приглашаю на вальс!
Я с тобой до разлуки
не натанцевался, –
в нашу нежную радость
война ворвалась.

Вот она –
встала рядом,
жизнь и смерть карауля...
Ты уходишь,
ступая в сыпучий песок...
Может, мне в это время
фашистская пуля
бьёт прицельно,
по-снайперски,
прямо в висок...

И сорвётся звезда
с высоты небосвода,
Млечный путь
обеднеет на нашу звезду!...
Только мы не умрём...
Через долгие годы
я тебя в этом зале притихшем
найду.

Всё, что с нами случилось,
случалось не с нами.
Показали для нас
то, что было до нас.
Пережитое
станет ушедшими снами...
В зале – свет...
В зале – шутки...
Окончен сеанс.

Ты ко мне прислонилась
с улыбкою милой...
Тихо светится «Выход».
У открытых дверей
освежаются души
эпохою мирной,
и сливаются с Млечным
огни фонарей...

15.04.88

СЛЫШАЛ – ГОВОРИЛИ...

Слышал –
 говорили как-то два грузина:
«Эй, Кацо, послушай,
 хочу сказать давно:
у тэбэ машина,
 у мэнэ машина,
только нэт машины у нашего Ваню.
Дорогой, ты понял,
 о чём вэду бэсэду?..
Давай машину купым
 харошэму сосэду!»

Слышал –
 говорили как-то два еврея:
«Ай, Абрам, послушай,
 хочу сказать о том:
мы с тобой давно уже
 в своих домах стареем,
а молодому Мойше тоже нужен дом.
Как не мы, евреи,
 кто ж ему поможет?
Давайте купим домик
 молодому Мойше!»

Об этом говорили земляки недолго,
и от сердца радуясь счастью своему,
уже Ваню катает на блестящей «Волге»,
а Мойша обживает в собственном доме.
Поживают дружно соседи и поныне,
за добрые дела
 и честь им, и хвала...

Мы же чуть иначе живём на Украине, –
слышал –

говорили как-то два хохла:

«Ой, Иванэ, чуеш?
 Знаю, як образу:
скільки мы сидили –
 аж душа болыть!»

Не по мелочи –
в главном самом –
столько дружно кадили мы,
что пропахли насквозь фимиамом
и привыкли вдыхать дымы.
На дворе уже время новое,
только кто бы рассеять смог
суесловия
и славословия
и поныне висящий смог?

12.05.88

«НЕФОРМАЛЫ»

Логика союзов захромала...
Слышим утвержденье, как подвох,
будто возродился в «неформалах»
дух ушедших боевых эпох.

Видно, время подошло такое,
что идёт смятение в умах
и вскрывает в дерзком непокое
непотребность планов и бумаг.

Пусть какой-нибудь чиновный дядя
и начнёт разгневанный галдеж,
не мешало б, на чины не глядя,
познавать, чем дышит молодёжь!

Слишком долго жили оробело,
прятались в развесистых словах,
а теперь уже живое дело
заявляет о своих правах.

«Неформальный» бум и тем неплох,
что заставит размышлять:

доколе

будет незаметен в комсомоле
«дух ушедших боевых эпох»?

25.05.88

Если глухо вокруг и мертво,
застывая в затишье настоящном,
не звучит чистотой камертон,
на высокую ноту настроенный.

Лишь зачуяв волнующий тон,
в резонанс настроениям общества
выдаст внутренний камертон,
не фальшивя,
запевку для творчества.

28.05.88

Долго мы в походах не бывали,
затянулся тягостный привал...
Боевую песню запеваля
заглушило хором подпевал.

Но когда труба опять позвала,
и дорога солнечно лучит,
что же твоя песня, запеваля,
так невразумительно звучит?

29.05.88

В. Шкварчуку

«Не ищите в стихах протокола», –
я хотел бы всерьёз пожелать...
Ведь и сам не гадал про такое,
чтобы всё до конца разжевать.

«Недодуманность»?..

С самого детства
был приучен я:

цель опознать
и, не долго думая, действовать,
чтоб, додумывая, не опоздать...

Этот метод, бывало, не радовал,
будто палка о двух концах...
Большей частью я всё же угадывал,
но порой ошибался в сердцах.

Не в классическую гимназию,
где всё яснененько – от и до, –
посылали меня уму-разуму
подучится

в «казённый дом».

Там – особенные академии,
для других-то – не по плечу...
Нас учили земные демоны
зреть житейскую наготу.

И «подлянки» делать культурненько,
и с законом играть к ничьей...
Мы культурненько били шкурников
и за баню вели стукачей...

Разбирались в рельефах местности,
чтоб надёжней уйти в побег...
Но по части изящной словесности
получился досадный пробел.

Слишком мало дала эта школа, –
лишь уроки по «божьей матери»...
Нет в моих стихах протокола.
Нет пособия по грамматике.

31.05.88

«І вічний сумнів творця»

КГ. 28.05.1988

Расхожая фраза о «вечном сомнении»...
Да не кого-нибудь,
а – «творца»!
Неужели творили «сумняшеся»
гении,
покорившие наши сердца?

Только раб,
сомневаясь,
по принуждению
Может что-то сварганить ремеслюю,
а творец вдохновляется убеждением,
отметая сомнений месиво!

В правоте созидания
свободный творец
наполняет праздником
будни...

А в сомненьях –
не только волшебный дворец –
не построить собачьей будки!

Ах, сомнения!
Ах, мои вечные!
Не могу себе суп сотворить,
размышляя до бесконечности:
сомневаться
или варить?

2.06.88

День да ночь уходят прочь,
а пришлось помучиться...
Кто бы мне сумел помочь,
если б не попутчица?

В неприкаянном соседстве
стали мы беспечнее;
захлестнуло мое сердце
счастьем бесконечное...

Только вышла незадача:
вдруг ушла попутчица,
три денька и Магдагачи –
станция-разлучница.

Думал: горе – не беда,
позабуду вскоре...
Но идут, идут года,
не проходит горе.

В сердце – давняя тоска,
сердце болью вспучено...
Где ж тебя теперь искать,
милая попутчица!

22.06.88

В ПОХОДЕ

В походе нет ни проблеска парадности,
и каску не надеть наискосок...
Мы пили зной пятидесятиградусный,
и на зубах похрустывал песок.

Дороги горные –
так неприступно гордые,
но мы упорны и не менее горды,
хранят на перевалах камни твердые
и наши незабытые следы.

Загар на лицах –
камуфляжной маскою,
а бдительность у всех уже в крови,
ведь впереди боевики душманские
в засадах поджидают «шурави».

А нам ещё идти –
и днём, и затемно –
жестокими дорогами войны...
Но мы должны вернуться обязательно.
Нам «чёрные тюльпаны» не нужны.

25.06.88

НА ДИСТАНЦИИ ЖИЗНИ

Когда подходит день рожденья,
то даже завидки берут:
с каким жестоким наслаждением
года вперегонки бегут!

Бегут от самого рожденья...
И плакать в крик,
и стоном выть,
но не убавить напряженья,
и жизни не остановить.

Да, сделать было бы невредно
рывок –
к призу,
на пьедестал!..
Но слишком быстро мчится время,
а я отстал –
вконец устал...

Одрябли мускулы и нервы,
подталкивает лишь разгон,
и продолжаю бег инертный
уже, конечно, под уклон.

С натуги ухаю, как филин...
Не тормознуться бы,
не сдать...

Старт – далеко...
Но где же финиш:
рукой подать
иль не видать?

А рядом в радостном порыве
(не оторвешься, мол,
шалишь!)
ещё сопливый и счастливый
азартно топает малыш.

Он щедро прибавляет годы,
он жадно измеряет рост,
ему житейские невзгоды,
как говорят, – коту под хвост.

Ему не нужен чуждый опыт, –
он жизнь по-своему творит:
спешит, спешит быстрее топать,
не соблюдая нужный ритм...

И непонятно пострелёнку:
нужна не спешка,
а расчёт...
Но он уже включился в гонку,
и ускорение растёт.

3.08.88

ШАХМАТНАЯ ПАРТИЯ

Партия
сделана с голой природы:
есть в ней пешки,
а есть фигуры,
по вертикали –
горизонтали
каждому
место особое дали.

В партии самую важную роль
играет главный лентяй –
король.
Другие его защищать должны,
для того и нужны.

Как только фигуры на место стали,
играясь,
их меняют местами,
и если кто новое место займёт,
значит, в партии
сделан ход.

А каждый ход
рассчитан вперед,
указано –
кто и как берет.
(Не сказано только –
сколько?)

Фигуры гуляют –
кто косо,
кто прямо,
уж кто какое имеет право...
«Зигзагом» ходят лишь хитрые кони,
но в партии
ход конем узаконен.

БОЛЬНИЧНАЯ МЫСЛЬ

В стоптанных тапочках
можно идти
только вперед.
Шагнешь назад – остаешься босой.
Это, как символ, за сердце берет,
если жизнь потекла роковой полосой.
Пускай мне досталась нелегкая участь,
но вспять не подамся...
Наоборот,
больничные шлепанцы тоже учат –
не отступать,
а идти вперед!

12.08.88

ОДА ЛИЗОБЛЮДАМ

У лизоблюдов –
особенный дар:
менять свои взгляды,
как старое платье.
Ведь лизоблюдство –
ходкий товар,
за него хорошо платят!

Имя им – легион!
И со всех сторон
виснут полчища лизоблюды,
закосневшие с давних времен
в чиновании и словоблудьи.

Свое место под солнцем
у большого стола
защищая упорно и люто,
обновление жизни,
как новое блюдо,
сводят к глянцеваемости хрустала.

Лишь в одном застарело сознание грызет...
Обращаемся к совести честного люда:
почему до сих пор
не задействован КЗОТ
на профессию лизоблюда?

28.08.88

ДОЛГ И ПЛАТА

Кому-то наш интернациональный долг
вполне понятен

и невинно-розов...

а мы никак не можем

принять в толк

необъяснимость каверзных вопросов:

кому нужна бесцельная война,

кто выдумал ее,

да не додумал,

какая ей уплачена цена,

отсчитанная автоматным дулом?

Плати свой долг –

или костями ложись.

Плати, клубка сомнений не затронув.

И мы в боях размениваем жизнь

по мелочи отстрелянных патронов.

Чтоб нашу плату

оценить верней,

не верьте ни наградам, ни почету,

а лишь зачтите по большому счету

седины постаревших матерей!..

20.09.88

Как хочется безногим танцевать,
когда витает музыка в палате!..
Но цепко держит вязкая кровать,
и медсестричка в беленьком халате,
стараясь показать весёлый вид,
со скорбным состраданием глядит...

Воспоминаний зыбчатый туман
внезапно обнажит улыбку милой..
И боль нахлынет и сведёт с ума,
и ноги, вдрызг растроженные миной,
последний вальс танцуют наизусть,
и в сердце густо застывает грусть...

А память юности пронзительно-остра,
и кажется, что впрямь здоров и молод..
Но – госпиталь... и эта медсестра...
и под ногами снова мир расколот..
И никому на свете не понять,
как хочется безногим танцевать!

27.09.88

ОТВЕТ СОЛДАТА

*«Теперь у нас «афганцы» уже
не в моде, не котируются...»*

(Из письма девушки в Афганистан)

Ты написал с хохотком,
что вроде бы не в моде
и, мол, не ценятся «афганцы» у девчат...
Все парни в нашем взводе
от этих слов «на взводе»,
и настроенье зверское,
едва ли не рычат...
Ну, что же тут попишешь...
У нас судьба такая,
судьба солдатская, –
сам черт бы ей не рад!
Мы в двух шагах находимся
от ада и от рая,
хоть все-таки в конце концов
и попадаем в ад.
А в том аду,
как на беду,
бывает –
убивают,
и хлещет смертоносный град
из стали и свинца,
и вот еще, пожалуйста:
девчонки забывают,
хоть и клялись, что до конца
нам отданы сердца...

Пускай обида тяжела,
и на душе так скверно,
но ты живи, как и жила,
«повеселей» живи...
Разлукой испокон веков
испытывалась верность,
такие испытанья –
не для твоей любви.
Пусть клятвы «верные» твои
по мелочевке розданы,
легко могу их позабыть
и все могу простить...

Но я в разлуку уходил
по веленью Родины,
не знаю за собой вины,
и незачем грустить!
К тому веду,
как на беду
бывает –
забывают,
хоть и клялись,
что на всю жизнь
нам отданы сердца...
Эх, кто же, используя момент,
девчонок отбивает?..
Его бы к нам,
его бы в бой –
узнали б стервеца!..

А здесь оценки крайние,
не судим мы «по-среднему»,
здесь ничего нельзя скрывать
и не на что кивать...
Пусть на «гражданке» пацаны
учились милосердию,
да мы-то, к сожалению,
учились убивать.
Ну, что же тут попишешь?..
У нас судьба такая,
судьба военная –
сам черт бы ей не рад,
мы в двух шагах находимся
от ада и от рая,
хоть все-таки в конце концов
и попадаем в ад.
А в том аду,
имей в виду,
бывает –
убивают,
и хлещет смертоносный град
из стали и свинца;
и вот еще, пожалуйста:
девчонки забывают,
хоть и клялись, что до конца
нам отданы сердца.

15.10.88

МОЛОДО-ЗЕЛЕНО...

За хмурыми окнами падает снег,
и слышно дыхание холода...
А сердце тоскует по давней весне,
как зелено было и молодо.

И сплетни шушукались между людьми,
и маменькой было не велено...
Но как бы сумела уйти от любви,
ведь молодо было и зелено?..

Весенние ночи в любовном огне
все дальше в былое уносятся...
И хмуро темнеет в пустынном окне
печальная тень одиночества.

Весеннюю радость пришлось заглушить
холодными песнями осени...
И жаркая память не греет души,
когда разлюбили и бросили.

14.11.1988

ГОРЕ ГОРЬКОЕ

Как мне горе великое выпеть,
дорогие мои алкаши,
что не можем спокойненько выпить
за свои трудовые гроши!
Перестройка недолго продлится
по причине по самой простой:
где ни выпить, ни опохмелиться,
начинается общий застой!
Что за жлоб устанавливал цены? –
так загнули за водку цену,
что противно пахать по две смены
за бутылку – всего за одну!
Да и ту после бешеной давки
добывает трудящийся класс...
Прорывался я с боем к прилавку,
все же пару бутылок запас...

Ух, вчера ж мы и задали жару,
Оказали мы водочке честь!
Каждый словно сражался «на пару»:
трое – нас, а бутылочек – шесть!
Килька с тюлочкой были на закусь,
был сухарик и был огурец ...
Что-то, кажется, брали «на запись»...
В общем, я нахлестался вконец...
А сегодня лишь голову поднял
и на окна спросонья взглянул,
стало ясно уже, что сегодня
ожидается верный прогул.
На работу идти не придется.
а моя-что ли в этом вина!
Пусть заглохнет хоть все производство,
а мне нужен стаканчик вина!
Я согласен бы даже на пиво,
но и пива не видно пока;
ожидаю с утра терпеливо:
обещали подкинуть пивка.
У пустых магазинов тасуюсь,
на витрины печально гляжу,
истрадавшей душою тоскую,
но спасения не нахожу.
Продавщицы, продажные души,
весь попрятали одеколон,
днем с огнем не отыщешь флакуши,
парфюмерный отдел оголен.
Может, шмаре я встречу назначил?
Может, я намечаю ... бритье?
Без духов поживаю, а значит,
Бездуховно у нас бытие.
Этой подлою жизнью замучен,
я всерьез помышляю теперь,
что, наверное, было бы лучше
поскорее попасть в ЛТП.
...Вот на этом завяжем, и – точка!
Э, начальник, еще не спеши!
...Поделитесь хотя бы глоточком,
Дорогие мои алкаши!

13.12.88

ПЕСЕНКА ПРО ПАЛАЧА

Такая служба палача:
 Топор меча, рубить сплеча, –
 Не впопыхах не сгоряча –
Он точности научен...
Конечным истинам уча
 и язвы общества леча,
 Он рубит со всего плеча,
и чем сильней, тем лучше!
У палача остер топор,
 он на расправу скор и спор,
 он исполняет приговор,
о жертвах не жалея...
Наносится удар в упор,
 легко вонзается топор,
 и хлещет кровью из всех пор
разрубленная шея.
А там, на шее, голова –
 еще как будто бы жива,
 шепнет какие-то слова,
безмолвная навеки...
У палача остер топор,
 сверкнул топор – удар в упор,
 и вмиг исполнен приговор,
и нету человека!
Где с топором пройдет палач,
 повсюду – крик, и стон, и плач,
 да только тертый он калач,
ему – то безразлично...

Ему ничей ни стон, ни крик
 в глубины сердца не проник,
 он к делу этому привык
и делает прилично!
Пусть кто-то осуждает казнь,
 да был бы только дан приказ, –
 ведь «исполненье» всякий раз
для палача, как праздник !

Он презирает глупый спор,
хранит в готовности топор
и голосует до сих пор
за продолжение сказки.
Все это – не у нас в стране,
а в стороне да в старине...
Он мне привиделся во сне –
палач средневековья...
Молчи же, песня, не кричи!
Пускай во сне в глухой ночи
вас не тревожат палачи, –
храпите на здоровье!

14.12.88

БУДЕМ ЖИВЫ – НЕ ПОМРЕМ !

Пусть однажды жизнь ударит
во весь мах по черепку,
но пока он что-то варит,
не впадаю я в тоску.
Припев: Повторяю день за днем
неизменные мотивы:
будем живы – не помрем!
не помрем покуда живы!

Хоть бросает поначалу,
то ли в холод, то ли в жар,
оклемаюсь без печали,
отобью другой удар!

Припев.
Знаю, кто достоин счастья,
Тот любой удар держит...
И среди любых напастей
улыбаюсь: «Будем жить!»

Припев.

15.12.88

БЕЗ ЮМОРА

Грызём пословицу в зубах,
она прощающе икается:
мол, конь на четырех ногах,
и тот нередко спотыкается...
Но после лошадиной дозы,
когда уж спотыкач берет,
устойчивее нету позы,
на четвереньках и – вперед!
/Прости меня, честной народ:
В стихе – не юмор –
Смех сквозь слезы.../

16.12.88

Идут жестокие года –
За сроком срок –
И жизнь уходит, как вода
в сухой песок...

Таланты были и поклонницы,
И были дерзкие мечты...
А жизнь к закату низко клонится
среди придонной суеты.

Мечусь по замкнутому кругу
в своем кругу –
за сроком срок –
на горе другу,
на смех врагу.

Как будто в роковой окружности
меня злой дух заколдовал...
И больно вспоминать о ненужности
всего, что в жизни создавал.

Ни пользы нету, ни вреда
от выстраданных строк...
А жизнь уходит, как вода,
в сухой песок.

17.12.88

ЧЕМПИОНАТ ФИГУРИСТОВ

Горячим дыханьем сквозит ото льда –
грозит катастрофа таянья!
И закипают сердца, как вода,
на огненных вспышках катания...
А спор за победу вконец раскален;
с улыбкой – энергии выброс...
Ведь каждому кажется: он – чемпион!
Ведь каждый в гроссмейстеры вырос.
Все ярче сверкает ледовый овал
на празднике силы и грации? –
и солнечно брызжет в ликующий зал
радужными протуберанцами...

17.12.88

Едва лишь смешается черное с белым,
как цвет вырождается в серенький сумрак...
Не так ли и нам, изнутри оробелым,
привычно сереть в перемешанных суммах?
А суммы растут, белизну очерняя,
а суммы растут, черноту обелив,
и наша суммарность – порочно-святая –
торжественно высится, как обелиск...
Но где ж человека найти? –

единицу,
не растворенную в суммах и массах,
не превращенную в микрочастицу
громადной толпы в обезличенных масках?
Мы долго под масками прятали лица,
нам долго зудел поучающий зуммер,
что плохо, когда человек – единица,
и как замечательно,

если он в сумме!
...А я допускаю кошмарную ересь,
я истово об разложении молю:
в сложении разностей общая серость
всю сумму практически сводит к нулю.
Сумеет когда ль на поступок решиться,
сумеет ли стать с обезличкой на бой?

ГАСНУТ ОКНА ИЗМУЧЕННОЙ МНОГОЭТАЖКИ

Ночь.
Стихает обыденная маета.
На остывшее сердце
 предчувствием тяжким
вдруг наваливается темнота.
Что стремятся увидеть в ночной непроглядности
по-кошачьи расширившиеся глаза?..
ни просвета любви,
 ни проблеска радости, –
лишь дождинками падает чья-то слеза.
Даже тьма оказалась безмерно усталою.
Даже ветер
 сипит, как задавленный стон.
И деревья, под ветром хрустя суставами,
как-то по-стариковски
 погружаются в сон..
Я стою,
 цепenea в смятении промозглом,
и почудилось вдруг в неуютe ночном,
что во мне угасают клеточки мозга,
словно в доме напротив окно за окном...

26.12.88

СМЕРТЬ ТРАГИКА

Когда последний час актера пробил
и эхом прозвучал в иных мирах,
он на земле десятки жизней прожил
и сотни раз взаправду умирал.
Он умирал на эшафоте сцены,
взяв на себя мучительную боль,
великой жизни познавая цены
через свою трагическую роль.
Он смерть играл неистово и страстно,
влюбленный в жизнь –

начало всех начал...

И лишь однажды стало ему страшно, –
когда в последний раз он умирал.
Лежал спокойно, потускнев и сгорбясь,
артистом оставаясь до конца,
как будто снова он вживался в образ –
неповторимый образ мертвеца.

27.12.88

НИЗВЕРЖЕННЫЙ ИДОЛ

Сработанный грубо
из дуба-дерева,
в пространство
выпялив грозный взгляд,
Перун-громовержец у Киева древнего
высился
среди остальных идолят...
Он требовал жертв.
И крови свежей.
Он жаждал и ждал,
ненасытный злодей.
Громами небесными
пугал громовержец
запуганных и без того
людей...

Когда же
прославленный князь Владимир,
жестокий, как бог,
на расправу лют,
во славу (как думал)
земли родимой
вгонял в православие русский люд,
Перуна
стащили крутым узвозом,
священным ликом взорали грязь,
не жертвенной кровью,
а конским навозом,
ублажив по-божески
в последний раз...

Днепровские волны несли Перуна,
пылали капища в дымных кострах,
а по земле,
по приникшим рунам
катился-клубился великий страх...
Ведь люди видели:
бога обидели!
И люди ждали,
что грянет месть.
Какую расплату придумают идолы,
чтоб оплатить
оскорбленную честь?
Томились сердца ожиданиями
тяжкими:
какая на Русь упадет напасть?..
Но идол,
низвергнутый вверх тормашками,
уже потерял ушедшую власть.
И гром не гремел.
Обошлось без молний.
Качался на водах,
древесно-глуп,
бездушный,
безвольный,
бездумный,
безмолвный,
топорно сработанный
старый дуб.

1988

ПЕСЕНКА НЕ О ДЕНЬГАХ

Мне казалось: на добро
заучилось смолоду,
будто «слово – серебро,
а молчанье – золото».

Вспоминаю зло о том...
Подвела пословица:
лишь при слове золотом
птица счастья ловится...

Нужно было говорить,
невпопад молчал я...
Мне бы душу отворить,
я жевал мочало...

Улетела птица вдаль,
в пустошь поднебесную:
«Эка, что за невидаль –
мямля бессловесная!»

И теперь, хоть бес в ребро
с сединою в бороду,
потускнело серебро,
чернота по золоту...

Видно, слишком перебрал,
как молчал и медлил я, –
вместо злата-серебра
только мелочь медная...

1988

С ПРАЗДНИКОМ!

*Женщинам Щорской
киносети*

Светлый праздник Восьмого Марта
потому особенно мил,
что грозой барабанного марша
никогда мне души не громил,
что проходит без шествий торжественных,
без прокатно-плакатных фраз...
Пусть тепло разливает женственность
из глубинно сияющих глаз,
пусть высокое, нежное, доброе
неуютную жизнь озарит,
и сердца неизведанным образом
подбирают созвучный ритм,
и так искренно,

так прекрасно
вдруг начнёшь восхищаться людьми,
что захочется им поклясться
в чувствах верности и любви.
Знаю: так поздравлять не принято.
Всё мне чудится строгий глас,
что сохранность морального климата
безусловно важна для нас,
восторгаться или кручиниться
ни к чему..

А просто: мол, вот –
боевой экипаж кучиновцев
поздравленья с праздником шлёт.
Ну, и дальше –

всё, как положено,
об успехах и счастье пиши,
что в миллионах открыток помножено
на инертную леность души.
Только сглаженно.

Только средне.
Только выверенно до конца.
...Но в моем проспиртованном сердце
поднимается буря в сердцах.
Пропади он навеки пропадом,
этот самый избитый шаблон!..
Ведь не всё позабыто и пропито, –
я сегодня

в женщин влюблён!

Я спешу вас поздравить, не мешкая,
с вашим праздником –

Женским днём, –

может, с юмором,

но не насмешкою,

признаваясь в чувстве своём...

И нисколечко не подтруниваю,

коль с влюблённостью молодой

я любую нашу сотрудницу

называю –

кинозвездой!

Нету в титрах ваших фамилий,

популярности не дано...

Всё равно наши женщины милые –

настоящие звёзды кино!

Как же следует роли выучить,

раскрывая творческий дар,

чтоб в трагических муках вымучить

подходящий репертуар,

или, если «горящий» план

пробирает ознобом арктическим,

напускать для отчётов туман,

и выпутываться артистически!

А уж если у местной власти

хоть какой-нибудь мизер взять,

сколько нужно таланта и страсти,

чтоб комедию отыграть!..

Может, скажут: гоню напраслину?..

И, наверное, сами соврут –

нам сплошное кино – не праздники,

а нелёгкий будничный труд.

Этих будней киношных

жертвенность

далеко не всем по плечу...

Вас поздравить, милые женщины,

я от чистого сердца хочу

и с горячим сердечным приветом

звёздам нашей киносети

пожелаю

счастливым светом

долго,

ярко,

красиво светить!

1988

Уж если признать,
 что театр – это жизнь,
то жизнь – это тоже театр
с противоборством правды и лжи,
с обилием горьких утрат.
Мы входим в великое множество драм,
трагедий и трагикомедий,
которые в жизни сопутствуют нам
повсюду,
 как хвост кометный,
Порою разбитое сердце щемит
тоскою смертельных ран,
да только исчерпан душевный лимит
на сцену,
 на киноэкран...
Мы боль игровую уносим с собой
и ей сострадаем поспешно...
...Но почему же реальную боль
так часто встречаем насмешкой?

02.01.89

Не поверю на честное слово,
что мы вышли из зоны огня,
ведь все залпы тридцать седьмого
и поныне метят в меня.

Хоть в кольчуге из пуловера
я покуда остался цел,
бури взвихренного полувека
палачам не сбивали прицел.

Понимаю их силы и методы
и смотрю со смиреньем вола
в пустоту со смертельными метами,
в гипнотический мрак ствола.

Он направлен мне прямо в сердце,
он стрелять мне в сердце готов,
он готов на такое усердьё,
как в разгуле тридцатых годов.

Кто ему помешает выстрелить,
Если вдруг отдадут приказ?
Что слова не заменят истины,
мы уже убеждались не раз.

Судим прошлое...
Будь оно проклято!
Будь достойно осуждено!
Ну обсудим, осудим...
А проку-то?
Не вернется ль обратно оно?

Ведь гарантий неповторимости
и защиты от культовых бед
в их жестокой непоправимости
и поныне как будто нет...

Потому-то я снова и снова
повторяю день ото дня:
не поверю на честное слово,
что мы вышли из зоны огня!

11.01.89

ПЕРЕД РАСПЯТИЕМ

Отбесновалась людская орава
и с руганью пьяной пила...
Уже получил помиловку Варрава,
и руки умыл Пилат...
Уже обтесал необъявленный плотник
на крест

два надежных комля...

Уже в ожиданьи растерзанной плоти
могильно томилась земля...

Но никому в человечьем месиве
не стукнула в голову мысль,
что ведь из-за них

непонятный мессия

терял богоданную жизнь,
что взял на себя

их грехи и проклятия

по праву Спасителя он
и был

на высокие муки распятия

по злобе людской вознесен.

А людям,

привыкшим темно ненавидеть,
не знающим светлой любви,
хотелось его поскорее увидеть, –
распятого,

в муках ,

в крови...

Он шел, одинокий,

среди мутного моря
мерзавцев, пройдох, подлецов,
безмерно счастливых с чужого горя,
готовых

плевать в лицо...

Он шел на Голгофу,
сгибаясь под ношей –
трагическим грузом креста...
Гора каменисто стекала к подножью.
К вершине звала высота.
Достигнуть вершины –
и нету спасенья!
Вершина – отметка конца.
И глупо поверить в свое воскресенье
по прихоти бога-отца...
И думал он стоя уже на вершине:
« О вы, накликавшие смерть!
Смотрите ж погибель мою,
поспешите
невинную жертву узреть !
Но знайте,
любезные сестры и братья,
что легче мне жизнь положить,
пойти на жестокую кару распятья,
чем в вашем подобии жить!»

16.01.89

НОВЫЙ КУЛЬТ

Как ни стыдно, но в жизни своей
наблюдаем с гнетущей печалью,
что бумажка с липовой печатью
поценнее живых людей...
И живет, доходящий до мистики,
Култ анкеты и характеристики,
протокола, диплома, справки,
часто служащих мерой истины,
хоть нередко далеких от правды.
Неразгаданный феномен...
Где, когда ж допустили промашку
и в итоге больших перемен
к божеству приравняли бумажку?

23.01.89

Теплынь такая на дворе,
как не всегда бывает в марте,
и кажется, что в январе
уже стоит весна на старте.

Упругостью весенних сил
пружинит неразмытость почвы
и дождь на ветках оросил
обескураженные почки.

О чудеса! Я их готов
почти в закономерность прочить.
Мы знали столько холодов –
и климатических,
и прочих...

Погода выдала сюрприз,
но, если уж взглянуть пошире,
все просто:
потеплела жизнь.
Все просто:
потеплело в мире.

26.01.89

ТЕЛЕФАРШ

Перемешали и фальш и фарс,
изоврались бессовестно,
и получился кровавый фарш
под героическим соусом.

...А мы

На экран глядим озадаченно:
что б это значило –

«за все заплачено» ?

27.01.89

ЯНВАРЬ. 1987 ГОД.

Новых дел богатейшие россыпи
открывают

решения Пленума.

Но как часто встречаются особи
толстокожего жирного племени!

Будем правде смотреть в глаза:
разве мало таких,

кто старается

к перестройке

сбоку пристраивается,

лицемерно ратуя «за»?

Жизнь дала

откровенный урок.

И так важно

под коркой плесени

растревожить застойный мирок
равнодушного сытого племени!

2.02.89

ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ НАБАТ

Бедa нависает над миром.
Бедa – вдалеке и рядом.
И небо в озоновых дырах,
и почва пропитана ядом,
и в реках, как сточных канавах,
течет неживая вода,
и воздух в дымах и отравах, –
бедa наступает,

бедa!

И черная быль Чернобыля
восходит знаменем жестоким ,
она не отмоется добела
сладкословесным потоком.
Живем с ощущеньем беды...
И каждый сегодня в ответе –
не за «сохранность среды» –
за жизнь на родимой планете!
Пусть совесть тревожит как колокол:
планета в опасности, братья!
Довольно –
вокруг да около!
Пора и за дело браться!

18.04.89

КРОВАВОЕ ВОСКРЕСЕНЬЕ

Памяти жертв Девятого апреля.

Тбилиси

окутан смертельным мраком...

В апрельской ночи

гнетущею массой

под лязганье траков

идут палачи.

Неотвратимость железного хода.

Бессильных протестов тоска.

Как в лучшие годы,

против народа

брошены в бой войска.

Уже позабыты округлые жесты,

разливы красивых речей,

и падают,

падают,

падают жертвы

к ногам палачей.

Потом объяснят:

не стреляли каратели,

не применяли ОВ...

Нам лишь преподали урок демократии –

дубинками по голове!

Безвременно лег на пустые иллюзии

беременной женщины труп.

Перестройка

Приравнена к революции.

Террор революции

Груб.

В сердцах

откликается поступь грузная:

идет перестройка

в рядах палачей!

Безвинно убитых

оплакала Грузия

у Времени

на плече...

29.04.89

КОЛОКОЛА СКОРБИ

Над болями нашими,
над утратами –
ореол всенародных святынь...
За молчащими Куропатами
в скорбный колокол
бьет Хатынь.

Нужно вслушаться в звуки печальные,
если правду услышать хотим;
и набатно усилит Хатынь
Куропат
громое молчание...

14.05.89

На перепутьях великих дорог
развития нации
пора бы поставить
кричащие надписи:

«не дай бог

свинье рог...»

Едва из истории нашей припомнится,
что властный свинушник

наделать в ней смог,

и сразу злословится

старой пословицей

«не дай бог

свинье рог...»

Нам свиньи рогатые дали урок:

Не жизнь,

а кровавая пляска со свистом.

И мы приучились

мирится со свинством.

«не дай бог

свинье рог...»

21.06.89

ГОНИТЕЛЯМ ВЕРЫ

/Кучиновка, 18 января 1989 г./

Из мрака пустой бездуховности
Народ себе ищет дорогу,
за долгие годы
заблудший
в пугающей темноте,
и после разгула насилия
опять обращается к Богу
и воскрешает веру,
распятую на кресте.
На теле веры-страдальницы –
глубокие страшные раны,
крававыми красными звездами –
головки вбитых гвоздей...
Но перестал молиться
идолищам поганым
народ,
приносимый в жертву
лютой гордыне вождей.
А над землей растревоженной
дуют свободные ветры,
и голос правды взывает
иерихонской трубой,
и рушатся грубые стены
под праведной силой веры,
навек сроднившейся кровью
с горькой народной судьбой.
И если
в церковь украденную
сегодня приходят бабы
и на крыльце, как на клиросе,
молебные гимны поют,
пора уже тем притихнуть,
кто унижал и грабил,
кто надругался над правом,
а силу возвел в абсолют...
верните ограбленным людям
их священное право:
верить или не верить,
ненавидеть или любить!

Люди очнулись от спячки –
не ходите на них облавой,
чтобы медвежью силу
в народе не разбудить!
...Народ пробудился от спячки, –
не гоните его в берлогу,
не заступайте дорогу:
он
возвращается к Богу!

12.12.89

НИГДЕ, КРОМЕ В АГРОПРОМЕ

Удивляется баран заодно с отарою
не новыми воротами,
а вывескою старою.

1989

*Письмо по адресу из
«абонентского ящика»
газетного «бюро знакомств»*

Хранящий чувства под замком,
а сердце — наглухо закрытым,
знакомлюсь с выбором знакомств
где судьбы женские — петитом
и мне бывает невдомек,
с чего грущу
(а может, трушу),
сквозь жалюзи газетных строк
увидев родственную душу?

О, ирреальность бытия
в пустом пространстве одиночества!..
Я с детства не терплю нытья,
но ведь завывать порою хочется,
завывать –
на солнце, на луну,
на ощущение непогоды...

В такое время я клянусь
бесцветно канувшие годы.
И стыдно простенькую мысль
узнать на склоне лет, седея,
что без любви и счастья

жизнь —
довольно глупая затея!
И хочется хотя б чуть-чуть
в неотвратимость счастья верить,
в слепящем озареньи чувств
с надеждой будущее мерить...
Еще над смертью хохочу,
еще страшусь морали постной,
еще поверить я хочу,
что жить по-новому — не поздно.

Не потому ль тревожно мне,
и не могу сдержать волненья,
когда читаю «объявления»
с чужой судьбой наедине?..
Как знать, где радости искать,
В какое сердце постучаться,
что впереди у нас,

как знать: —
тоска иль беспредельность счастья?
Простите мне, что я спешу
делиться ожиданьем чуда,
простите мне, что Вам пишу
в мгновенном озареньи чувства:
Мгновения творят судьбу,
а жизнь —

сменяемость мгновений...
Простите также за сумбур
исповедальных откровений...
Возможно, Вы — совсем
не та,
кого придумал я напрасно,
но жду ответа.

И мечта
вполголоса пророчит праздник...

1989

Відступить ніч, ховаючись за тіні,
і день новий освітлено прийде,
засапавшись в постійній біганині,
до вечора не спиниться ніде...

А потім важко переводить подих
й зникає в чергуванні протирічъ,
коли прийдуть на зміну антиподи —
і темрява впаде,
і знов наступить ніч...

3.10.90

ДОГМАТИК

Був першим красенем учора,
Сьогодні — лиш бридка потвора,
і не пізнати його шати:
його замизгані догмати.

6.10.90

РУХ

Хоч життя в боротьбі —
безумовно, не мед,
тільки спокою ще не діждатись...
Якщо рухатись —
рухатись тільки вперед!
А не просто —
аби розділялись.

6.10.90

КРЕДО

В народнім розумінні ще не скресло
з-під криги задогмачених
ідей
просте, та дуже справедливе кредо:
годиться все, що добре для людей.

8.10.90

На смерть Михайла К.

Один укол — і все готово,
Немов і болю не було...
Хай спантеличене село
уже святкує помилково!

А лікар посміхнувся:
«П`яний...
Проспиться, далі буде жить ...»
Та він уже в труні лежить,
З`явившись на той світ незваним,

Вже ні для чого сповідь пізня,
признання власних помилок,
різноголосий шум байок...
Бо все це — після, після, після...

Йому уже всього доволі,
забуті радощі та болі,
забуті діти та сім`я,
і навіть власне ім`я, —
лиш вічна тьма на видноколі,

уже не заболить ніколи,
мов скинув клопоти з плеча...
А лікар п`яних визнача
та знову признача уколи...

8.10.90

ПАНУВАННЯ ПАНУВАННЯ

Вигадують проекти та проєкти
і віддають життя їх пануванню...
Та хто правдиво б розповів про жертви,
принесені безтямно плануванню?

8.10.90

І СМІХ, І ГРІХ

Ми в майбуття торили слід,
та нам життя його скривило;
і наслідки минулих літ —
твій сміх і сльози, Україно!

Вже скільки років без війни,
та все «досягнення» та «успіхи»!..
І хто ж осудить без війни
за скривлені від болю усміхи?
Ми в сьогоднішні сміх і гріх
по наших задумах, по планах
крізь сльози розсипаєм сміх
та, гучно сміючись, поплачем...

10.10.90

ТОВАРНИЙ НЕСПОКІЙ

Ще тихо біля пром.... та прод...
Але яка ж то гряде буря,
коли обдурений народ
дізнається, що його дурять!

10.10.90

Регогалися хмари над стурбованим вітром,
що ганяв їх по небу та під боки штовхав,
тільки мружилось сонце, усміхаючись світло,
мов позаздрило безлічі вітрових справ...

А йому усе мало, все треба і треба,
а йому ні на мить відпочинку нема,
сопучи, хазяйнує на просторі неба,
прибирає та зносить,
бо скоро зима.

СУЧАСНА ВІДПОВІДЬ

Хіба ревуть воли,
як ясла повні?..
Ревуть вони,
як ясла повні вовни,
хоч вовна й схожа трішечки до сіна,
та як зростають ціни —
сила!

12.10.90

УЖЕ Й СІРНИКИ?

«Талони» лаять не з руки,
вони уже становлять звичку..
Коли ж «талон» на сірники,
то майбуттю поставте свічку!

12.10.90

БЕЗВИХІДЬ

Безвихідь застигає за порогом
та роздивляється на білий світ,
що перед нею по шляхах-дорогах
проноситься через громаддя літ.

Лиш тут, в журбі неповоротко-тихій,
де розпач душу холодом пройма,
застигла, набурмосившись, безвихідь...
Життя затихло...

Виходу нема.

14.10.90

Вже і літо квапливо сплигло
в заболочену осінь,
розгубило в дорозі тепло,
тільки пам`ятно й досі,

як воно колосило жита,
як сади заливало,
як багате та плідне життя
повсбіч вирувало...

Та коли ж це насправді було,
підступало до серця?..
Відшуміло уже, відцвіло...
чи ж коли ще вернешься?

14.10.90

ПОРУЧ З БЕНТЕЖНІСТЮ

Світ ніби збожеволів...

Жовті ниви
під жовтим сонцем
нагадали дім,
в якому я, розпачливо-лінивий,
провів два місяці в житті своїм.

В нім тиша випадково залягала,
щоб знов з раптовим криком відлетіть,
неначе горячково вимагала
послухатись її несамохить...

Ми чули тишу.

Це було так рідко,
що ми навчилися спокій цінувать.
Чи не тому так боляче і бридко
бентежний світ напоказ цілувать?

Бентежність набивається в коханки,
то сміх, то плач розплескує вона,
то саме добре миттю запоганить,
то раптом погань витягне з багна...

І вже не зрозуміти: хто ти?.. Звідки?..
та де чекає «світле майбуття»?..
Лиш гори бруду, мов суворі свідки,
що назбирались за моє життя.

Лиш є надія, що, юнацьки-сильний,
іще прорвусь через загати літ,
щоб мовчки закричать:

О, Боже! Вільний!

... Чи божевільний,
як і цілий світ.

14.10.90

Як важко навалилася депресія
та чітко контролює кожен рух,
немов стою на урочистій месі я
та конвульсивно стримую дух.

І вже нічого від життя не треба,
бо все скінчилось, все уже пройшло...
Лише б побачить світлий обрій неба,
відчуть забуте сонячне тепло...

22.10.90

Голод стискає лещатами голову,
холод по тілу червою повзе...
Може, від розпачу,
може, від голоду,
тільки погано гадаєш про все.
Доки життя назавжди не погасне,
треба б згадати хоч трохи добра:
щось же було в житті й непогано,
тільки хорошого я не добрав...

22.10.90

І час народження, і смерті час —
вони прийдуть до кожного із нас.
Хай час народження від нас і не залежить,
ми в змозі все ж життя своє завершити.

24.10.90

Життя та його притягальна сила —
вони в один запряжені візок,
в які б світи їх доля не носила,
між ними завжди був міцний зв'язок.

Тепер вони вже тягнуть в різні боки.
як тільки упряж я із них зніму,
з шаленим нападом біди та болі
не впоратися їм по одному.

24.10.90

Що є в житті страшніше за нікчемність?..
І як уламки серця не стулять,
все ні для чого — прямота і чесність,
та немічний вряди — годи талант.

Розбилось серце, грюкаючи в ребра,
роки й сліди надії замели,
а мрія тільки працює ретро,
не пробива сучасної імлі.

Крізь сутінкову неміч сьогочасну
не видко ні краєчка майбуття,
розвіялись надії на прекрасне
в нікчемності вчорашнього життя.

26.10.90

Як і раніш, лежу в лікарні,
не чуть покращення нічуть,
і різні задуми негарні
мене неприязно товчуть.

Здається, всі зусилля марні,
та вже наблизився кінець...
Лиш буде довідка лікарні
про мій кінець — всьому вінець.

Я з майбуттям ним обвінчаюсь
і, доки ще не зовсім стих,
хоч би напоказ не відчаюсь
в весільних клопотах своїх.

27.10.90

Коли застигнуть сутінки надії
в драчливу непрозорість безнадії,
уявним проблиском омани не радій,
бо безпорадність гірше затвердіє.

А поряд стільки звалено порад,
що не вгадати, за яку схопитись
і ліпше, мабуть, сто разів підряд
в розлуці не порядно утопитись.

28.10.90

ЗАВЖДИ З НАРОДОМ

Не я один — хворіє вся країна.
Життя, мов перетягнута струна.
Необережність — на землі руїна.
Необережність — на столі труна.

Якщо, можливо, зможу трохи згодом
цей грізний час згадати для хвали,
то заявлю, що завжди був з народом,
і з гордістю розпринджусь, як павлин.

29.10.90

Заполонив мене вечірній сумнів,
в категоричність ночі понесло...
Настане тьма... І що ж виходить в сумі,
яке за день надибалось число?

А навкруги крізь темну непрозорість
висвітлюється обрис ліхтарів,
суворим підсумком тривожить совість
в округлих сяйвах нулів.

Я подумки їх позганяю в череду,
нехай рядком шнуркуються нулі,
а потім сам нахабно стану спереду,—
мов одиниця буде на чолі.

30.10.90

ПОРУЧ З ДИЯВОЛОМ

В урочний час приходить сатана
в сценічному костюмі Мефістофеля
та бесіду неспішно почина
про істину, яка давно спростована...

Течуть слова, лягають на уста
жагучі обіцянки перемог...
мені іще незвично в ролі Фауста,
та я веду з нечистим діалог.

Бажає щастя він.

Його і я волюю.

Та в захваті від незвичайних дум
удвох з дияволом і сам дияволію,
щоб своє «я» не виставить на глум.

А він усе рече,

а він усе базіка,

ти тільки слухай та в екстазі млій,
зростає на словах прекрасна базиліка —
пристанище для заповітних мрій.

Мені уже давно усе набридло,
я заперечую, та слів моїх не чуть;
чортяка дивиться на мене, як на бидло,
уваги не звертаючи нічуть...

Весь час переді мною — Мефістофель,
він з задумом своїм мене єдна;
медально зависає в серці профіль
з поміткою бісовського п`ятна...

30.10.90

Розгойдується ніч від збуреного вітру,
а він кружля,
веде сухий танок;
мелодіями зим,
що назбирав по світу,
приглушено звучить німий оркестр зірок.

В поклонах спини гнуть обскубані дерева,
немов соромлячись своєї нагоди,
бо прикриває їх лише нужда жовтнева,
як підсумок того, що вітер погостив.

Лиш світять ліхтарі, заглядуючи в завтра,
з непоказним буттям zostавшись віч на віч...
Чи це омана осені?..

чи це зимова правда?..

В задумі загадковості розгойдується ніч...

31.10.90

В ОРЕОЛІ БЕЗГЛУЗДОСТІ

Хоч світові, звичайно, не володар,
й прожив на сухопутних якорях...
По місту йде громадянин Володя –
під кличкою буденною – «Моряк»

Життя настійно пропагує
Що «не безумовний факт»
Мов для протесту, твердістю протезу
карбується розгонисто асфальт.

Напевно, хтось пригадує в насмішку,
йому ж запам'яталось поготів,
як тепловоз наткнувся на підніжку
та — не помітив — далі покотив ...

Що означав цей вчинок необачний,
який безглуздо потривожив всіх:
чи тільки приступ «білої гарячки»,
чи інше щось, якийсь і сміх, і гріх?

Цю загадку не розгадять і потім:
чого ж насправді він тоді хотів?..
«Моряк» не зупинив ногою потяг.
Ікар до сонця теж не долетів.

8.11.90

ПРИКМЕТА

Ділити свій загал зажди,
бо по прикметах і повір`ях,
що вкупі — держиться завжди,
що порізну — летить за вітром.

12.11.90

Не можемо обійтись без ворогів,
витагуємо їх з найменших шпарок, —
звичайне діло, що дає приварок
та комплексну повагу поготів!

Щоб спрямувати «всенародний» гнів
та захистити інтереси шкурні
На користь захребетників та дурнів, —
Не можемо обійтись без ворогів.

14.11.90

НА СЕСІЇ

Як довго тягнеться промова!..
Не час, а вибита стерня.
Летять слова — одна половина:
нема зерна.

14.11.90

ВИПАДОК НА ПОЧАТКУ АРМІЙСЬКОЇ СЛУЖБИ

В учбовій частині, що біля Тамбова,
нам служба спочатку здавалась страшна:
далеко до рідних, далеко до Бога,
та близько прискіпливий наш старшина.

Були ми, звичайно, тій службі не раді,
перебивалися, хто як умів...
В позачерговім — по звичці — наряді
на кухні тим вечором посуд я мив.

Був злющим до краю... Роботи — до дідька...
Вся «наша» неділя пішла нанівець...
Аж тут підкликає до себе Бездідько —
та ледве не плаче,
схвильований весь...

Я вийшов до «залу».
А там — футболісти:
приїхали з матчу й прийшли попоїсти;
та тільки /не знаю, чия вже вина/
усі аж пронизані духом вина.

А що там творилось!..
«Соколики» наші,
як видно, бочками перлової каші
зіграли в футбол... То ж матчі були:
засипала каша долівку й столи...

Підходжу до столу,
хоч бачу: неладно,
бо проти мене — вся футбольна команда...
«Вже, хлопці, нагналися?..
Вистачить грати:
треба ж іще за собою приборати...»

Піднявся один для загального блага,
ошкірився:

«Што тебе нада, салага?..»

Та з виглядом, мов забиває гол,
зневажливо кинув: «хохол-дряхол»...

Не пригадаю, про що він там ще ліпив,
бо накопилось —

хоч падай, хоч стій...

Я треновано «крюком» вдарив по щелепі,
і він заgrimів непритомно під стіл.

Схопилася тут футбольна команда,
з десяток болільників —

тільки б їм знак...

Та я закричав наполегливо й владно:
«Чого ерипенитесь, мати вашу так!

Хто буде вбирати за вами, свинота?
Тут не прислуга — покiрна й німа...
Нагидили здуру — то ваша робота!
Та швидше ви, доки нікого нема!...

І бачу:

взялася за діло громада,
давай прибирати за собою той жах...
Мене ж заспокоював «старший» команди,
трохи знайомий старший сержант.

В приглушених звуках відчув я овації...
А хлопці учились стоять за своє,
учились також поважати націю,
тим більше, що «нація» здорово б`є...

16.11.90

ЗА ПРИНЦИПАМИ СОЦ. РЕАЛІЗМУ

Є місце головним героям
серед корівок і телят:
щоб все життя смердіти гноєм,
потрібен визначний талант!

16.11.90

СОНЦЕ, НЕБО, ВІТЕР І Я

Сонце,
 сміючись над потугами холоду,
 розсипало гарячі промені,
небо
 розчесало сонячним гребенем
 збаламучені кучері хмар,
вітер
 від гарячого сонця по світлому небу
 переносив тепло мені,
і – я
 хто сприйняв цілий світ,
 ніби радісний дар —
 будемо жити!

17.11.90

До карбованців — талони,
до талонів — ще й купони...
Хоч пора зробити знаком
нашу рідну «дулю з маком».

20.11.90

Життя, яке було «...тому назад»,
Ми розглядаєм ніби через призму.
А що тепер? Новий суспільний лад:
дійшли до перемоги купонізму?

21.11.90

ПО ЕВКЛІДУ ЧИ ПО ГОРБАЧОВУ?

Дві крапки... Проміж них, в будь-якому значенні,
та найкоротша лінія — пряма.

Такої геометрії ми навчені,
по іншому наш розум не сприйма.

Москва і Вашингтон:

Союз і Штати.

На глобусі — дві крапки..

Два світи!

І, на якому б рівні не гадати, —
прямої аж ніяк не провести!

24.11.90

(Майже по П. Глазовому)

Куми «сесію» зробили: —

по-сучасному змогли...

Випили та закусили,

та й дебати повели.

Кума кум лишає слова,

куму кум відповіда,

завелась така розмова, —

не розмова, а біда.

Вже яка тече година,

суперечка все іде,

хоч пуста балаканина

до добра не доведе.

Як пішло уже на щирість, —

кожен скаже:

«От орли!

Розмовляти научились,

якби ще й діла були!»

30.11.90

Як часто зростає пуста та проста,
коли забуваємо в гарячці життєвій,
що, доки глибинне зерно проросте,
його заглушають ростки поверхневі!..

30.11.90

«ШКІЛЬНИЙ» ДЕНЬ В МАГАЗИНІ

Вперед, голодні та холодні,
щоб дійсність провела урок;
у нас великий день сьогодні:
для школи кинули кісток!

Хапайте й припиніть розмови,
хай теревенять на селі:
до дикості перебудови
привчилися навіть вчителі!

28.12.90

В НЕГОДУ

Над Києвом, Львовом,
над Кримом, Донбасом
гуляють вітри — то хвища, то сльота....
Чи дискантом тужить,
чи тужиться басом,
чи раптом багатоголоссям зліта...

Облудна й обридла негода не радує,
і вмикає примхлива потреба,
аби підказали зненацька по радіо:
«Над Україною — чистеє небо !»

29.12.90

ВИСОКИЙ ГІСТЬ

Щось в міру голосистості своєї
Кричать усі газети: Го Де У?..
Це — завітав до нас на рандеву
пан Президент Південної Кореї!

Та не когось прислав — з`явився Сам!
Лише подумать, і росте надія,
що зглянеться на бідність, порадіє,
чогось, можливо, і підкине нам...

Ми ж запобігливо йому відкажем: «Йїес»,
пригостимо, якщо не погидує,
та тихо помовчим, бо навіть пес
не гавка на того, хто нагодує.

30.12.90

ЖЕБРАЦЬКИЙ НАСТРІЙ

Були зарозумілі й загордовані,
але тепер чекаємо підмоги
й протягуємо руки за кордонами,
щоб (св`ят, св`ят, св`ят) не протягнути ноги.

З усіх кінців дають ще, слава Богу,
ще виручають по законах братства...
Чому ж забули ми свою дорогу?
Чому ж пішли стежиною жебрацтва?

1.01.91

«НА ПРОПИТАНІЄ»...

Хто ж думав, що прийде година,
та доживем до цих років.
і наша зоряна країна
очолить лави жебраків?
Дадуть —
не поступившись совістю,
ми приймемо усе з готовністю
та будем думать і гадать:
у кого ще хазяйство гоже,
Хто допоможе,
хто ж бо зможе
«на пропитаніє» подать?

1.01.91

ПЕРЕД ТЕЛЕВІЗОРОМ

Дивлюсь передачу
та ледве не плачу,
бо знову і знову
Сусаніна бачу.
Зростає надія,
що цей заведе
що так не зуміє
ніхто і ніде!

2.01.91

ПРИВИД

Кривавий привид диктатури
над нами збуджено навис,
шалену гру мускулатури
він демонструє всім на «біс».

І гасне перед ним уява,
і голос розуму стиха...
Жене його погана слава
людей подалі від гріха.

І, доки не знайшовся привід,
гадають всі, кому не лінь:
чи це насправді тільки привид,
чи вже на світ упала тінь?

3.01.91

ПОБАЖАННЯ ЧИТАЧА

Хоч це, мабуть, приватна справа,
але мені потрібна правда.
Якби не ставили палки,
читав би «Правду» залюбки!

4.01.91

Мелють, мелють...
чи мўка буде, чи мука́,
намелена в добу причинну...
Сьогодні хвалять Чумака,
щоб завтра прославлять Тичину..

І слава тим, хто убивав,
І тим хвала, кого убили,
щоб весь народ не забував,
кого любили, що робили...

Не нам Історію навчить
За принципами соцнауки
вона про славу прокричить
промука стиха і про муки...

Вже й добре, що згадать змогли:
Не щез поет, неначе муха...
Мели ж, Історіє, мели!..
Як не мука́, то буде му́ка.

10.01.91

СМІШНО, ТА НЕ НАМ...

Тепер, напевно, дуже смішно збоку
дивитися на нас,
бо кланялись дияволу і Богу
не можна водночас!

Не можна говорити по-новому
та захищать старе,
лиш твердити, неначе аксіому:
воно само помре!

Старому стільки відправляли треби,
згуляли панахид,
що, певно, ні нагадувать не треба,
ні «ставити на вид»...
Зате балакунам — пора щаслива:
цінуються слова...
Слова, слова... Катастрофічна злива
Країну залива...

І гаснуть під ударами негоди
засвічені вогні...
І борсаються голодно народи
в словесному багні...

20.02.91

ЗАСТІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ

Годинника колись я роздобув
і всі події з ним пов'язую,
а він мені лиш двічі на добу
час правильно показує.

По ньому з неполадками борюсь,
в майбутнє заглядаю праведно...
Та часто помилитися боюсь:
якби ж знаття,
коли ж те «правильно»...

26.04.91

Пишу – не знаючи, навіщо –
з надією в скупих паях
на тихе визнання найвище,
щоб трохи похвалив Реп'ях.

Молитися на слово віще
маніакально поспішу...
Пишу – не знаючи, навіщо.
Але пишу, пишу, пишу...

28.04.91

ЗЕМЛІ!!!

«Землі!» – летить у всі краї.
«Землі!» – волають хазяї.
«Землі!» – що мріями повита
та кров'ю щедрою полита...

І хто ж не пам'ята у нас,
як рідну землю в грізний час,
щоб вороги не відібрали,
тілами густо удобряли.

І вистояли. І жили.
Вже як зуміли, як змогли.
І наша («наша» – не «моя»)
цвіла із року в рік земля.

Тепер же, Хомко, не зівай:
можливість є – хапай, хапай!..
Своє улюблене роби:
греби!
 греби!
 чим більш греби!

Орати ми не погордуєм
ні луноходом, ні конем, –
країну хлібом нагодуєм!
... А солі потім сипонем.

29.04.91

Дрібне і величне крізь звичну нечулість
пусте розуміння докупи звело...
Хоч тільки Земля обернулась,
ми кажемо:
 Сонце зійшло!

7.05.91

ПОСЛЕ БОЛЬНИЦЫ

Устал копать в барахле
полу-волнений, полу-чувств...
Иду к соседке в теплый хлев, –
крестьянской хватке подучусь.
Проснулась давняя сноровка,
и удаль прежняя зажглась...
Мычит довольная коровка.
Косит великолепный глаз.
И время вдруг остановилось,
и древний дух пронзил насквозь,
а я всё возношу на вилах
тугой спрессованный навоз.
Без скидок тягостных на возраст,
на хвори вечные свои
я в монолитности навоза
ищу отдельные слои
и под мычание коровье
крушу душистые пласты,
и возвращается здоровье
на праздник вечной простоты...

12.09.91

ЩЕ НЕ ПОРА

Кучинівцям

Ще не пора радіти понад міру,
ще не пора, напевно, забувати,
як комуністи релігійну віру
старалися в народі убивати...

Ще не пора заснуть в надіях щемних,
продавши душу розчерком пера,
де молодий, заляканий священник
для комуністів підписи збира...

Ще не пора забути осторогу,
бо знову бачимо – то тут, то там –
людей, які, звичайно ж, вірять Богу,
а душу все ж відписують чортам!

4.10.91

В м. Щорс
вивішений «комбінований»
прапор: з однієї сторони –
червоний, з іншої жовто-блакитний
Знайдіть достойні слова,
щоб тих звеличить поіменно,
хто наше місто осява
гібридизованим знаменом!

Хай тільки скажуть для порядку
з височини своїх посад:
який же прапор – на фасад,
а котрим підіб'єм підкладку?

1.11.91

*Лебедина пісня
розумної голови з двома вухами,
які не чують народних мелодій*

Ой ти, дівчино, рідная доню!
Не приневолю я твою долю.
Ти ж моя доня, я ж твоя мати,
все, що захочеш, будеш ти мати.
Маю ж посаду, маю ще владу,
вам на розраду обдурим громаду.

Ой ти, дівчино, з горіха зерня!
Є ж бо в селі побутова майстерня.
Чи ж вона треба, як нічого шити,
а молодята мають десь жити?
Зробимо, доню, все чин по чину,
матимеш, доню, хату й мужчину.

Ой ти, дівчино, горда та пишна!
Бачиш, дитино: по-моєму вийшло.
Щастя не зважить прославлений
безмін, –
маєм будиночок добрий за безцінь.
Най твої очі світяться чаром,
най твоє щастя палає пожаром!

1.11.91

Як модно стало страйкувати,
бо це ж не жати, не кувати!
Ті, що «закручували гайки»,
сьогодні все лаштують страйки.

Забувши всенародні біди,
забувши свій недавній страх,
вельмишановні дармоїди
розпочинають гнівний страйк!

1.11.91

НА РЕФЕРЕНДУМ

Ми привчені були голосувати
без натяку на тіні протиріч,
людське єство не бралось до уваги
на протязі семи десятиріч.

Червоне сонце просто в очі било,
текла святково прибрана ріка, –
то люди йшли, немов покірне бидло,
куди веліла керівна рука.

На тім шляху – ні пагорків, ні вибоїв,
щоб не дай, боже – не спіткнувся хто...
Й процентний результат побідних виборів:
без декількох десятих – завжди сто!

І так знайома, так до болю завчена
безглузда вірнопідданість оця,
яка гладесенько рівняла завше нас,
нівелювала душі та серця...

Пора від летаргічної байдужості
вертатись до життя,
звестись з колін;
сьогодні треба набиратись мужності
минулих і майбутніх поколінь!

Через минулі утиски нещадні
та через неоглядність майбуття
нас кличуть предки,
нас зовуть нащадки
до правди незалежного життя!

Свій вибір вперше робим не «для галочки»,
не для проформи та не для краси...
Свій голос подавайте, не вагаючись,
і світ почує вільні голоси!

29.11.91

ОЙ, МАНИ, МАНИ!..

На Україну йдуть вагони
(цей слух – не для пустих вушей), –
везуть даруночки вагомі:
мільярди новеньких грошей.

Настає веселий час,
будемо радіти, –
стільки вже грошей у нас,
нікуди й подіти!..

Виходимо в ясну дорогу,
майбутнє грошове чека!
Похвалимо ж за допомогу
і Єльцина, і Кравчука!

Ми в союзі живемо,
всі такі хороші;
хліб та сало віддамо, –
матимемо гроші!

14.12.91

ЗНАЙОМА КАРТИНКА

(в місті Щорс)

«Це ж у нас, у нас...»

(П. Тичина)

Встановлений в часи «застою»,
наш Ленін руку простира
та з велемудрою Метою
показує на ресторан.

Мовляв, ото вам, люди, щастя,
хто не дійшов, пора дійти,
й нікому нас уже не вдасться
звернуть від світлої мети.

Стоять довкола ресторану
пенсіонери-ветерани,
зітхають: «От колись було!
Жило і місто, і село.

Які слова! Які манери!
Який банкет, як повезе!..»
... Стоять і міліціонери
та ждуть клієнтів в КПЗ.

І лягаші, і ветерани –
бальзамом на душевні рани,
і серцю радісно стає:
тут все рідненьке, все своє!

І не потрібні гнів чи сором,
бо сам великий вождь стоїть,
стоїть закритим семафором
та вказує шляхи століть.

18.12.91

«Король помер – нехай живе король!» –
вітали королів та чемпіонів в шахах.
Цей вислів міг таку ж би грати роль
в компартії або в бандитських шайках...

Повторення минулого боюсь,
переінакшуючи вираз той відомий:
«Союз помер – нехай живе союз!»
... «Оновлений», але такий знайомий.

25.12.91

ШИВОРІТ-НАВИВОРІТ

Це не біда: хоч бідні, та бідові,
зуміємо достойно бідувать...
Забудемо часи перебудови, –
життя потрібно перелицювать.

Перелицюєм з верхів і донизу,
щоб шиворіт-навиворіт усе...
Ми перлись зосліпу до комунізму,
тепер премось, куди вже занесе.

Ще живемо! Ще маємо поїсти.
А навкруги – що хочеш, те й роби –
перелицьовані штани та комуністи,
як символи сучасної доби.

Щоб дійсна мудрість виявилась згодом,
сьогодні треба діять в самий раз:
все, що було, поносимо й під сподом,
«оновлене» ж поставим напоказ.

25.12.91

НОВОРІЧНА ФАНТАСМАГОРІЯ

Червоний півень ще не проспівав,
ще вітер не приніс криваву зливу,
в душі-каліні мають доспівать
скривавлено-червоні грона гніву.

Але видіння грізне із пільми
встає над світом з небесами врівень:
червоний півень звучно б'є крильми, –
розбурханий, страшний червоний півень.

1.01.92

Хто диктатуру любить дуже,
уже помітить би змогли,
що фюрери, вожді чи дуче
народам щастя не дали.

Та часто чуються поради,
в яких трактують залюбки
синонімом міцної влади
міцні та грізні кулаки.

12.01.92

СУСІДСЬКІ РОЗДУМИ

У сусіда бандитські нахили
та безбожно роздуті м'язи,
і кишені кастетами напхані,
щоб з удару скрутити в'язи.

З ним домовились би по хорошому:
під одними ж були прапорами!
А він лається, він погрожує,
не зважа на сусідські поради...

І пора вже, напевно, думати,
щоб тепер не пошитися в дурники:
пригощати – (нехай він подавиться),
чи подалі від нього податися?

19.01.92

Надії Подоляко

... А диктор читала, і голос її не дрижав
(і тільки колега зненацька розгублено зблід),
коли називала «Союз Незалежних Держав»
аббревіатурою СНІД.

Раптова помилка зірвалась нараз з язика?
Чи совість народна стривожено правду рече?
Хоч диктор замовкла, та голос людей заклика:
шукайте рецепт!..

23.01.92

Людмиле Матюх

Как же хочется помолодеть,
чтобы юность сверкнула песнями!..
Только жизнь, как по тихой воде,
добралась незаметно до пенсии.

Обмахнуть, улыбаясь, рукой
повлажневшие что-то ресницы,
ведь давно уж заветный покой
всё по-блоковски «только снится»...

Разве ль высветится из полутьмы
всё, что намертво в память впечатано.
Жизнь уже прорастает детьми,
широко рассеваясь внучатами.

И не надо о прошлом тужить,
хоть и грустно теперь почему-то нам...
Нужно жить!

Все равно, нужно жить,
мудрено это будет иль муторно!

Дни рожденья – как линия вех,
уходящая в дали безбрежные;
впереди – еще полный век
с тихим счастьем

и радостью нежною.

24.01.92

Не звинувачуйте учителя, –
у нього алібі просте,
бо скільки ні учи теля,
воно скотиною зросте!

27.02.92

ПЕРЕДРЕКВІЄМНА ОРАТОРІЯ

Підіймемо народний дух,
нажмем на всі педалі,
розвинем всесторонній Рух,
щоб рухатися далі!

Нас поведе тріумвірат
в жовто-блакитну сутінь
вперед-назад, вперед-назад,
не змінюючи суті.

Не спинимось ні перед чим,
розброду не дозволим,
загоринієм, задрачим
та ще й зачорноволім!

Зове славетний наш народ
велике щастя руху
до осяйних нових висот
на голод та розруху.

Хоч неподолане старе
наводить грізні жерла,
з надією – а мо' не вмре –
співаймо: «Ще не вмерла...»!

1.03.92

*«То білий птах ознаку чорну
над Україною несе»*

Дм. Іванов

Відлетів білий птах,
тільки чорну ознаку покинув,
по літах, по світах
розтяглася на всю Україну...

Колір сумно-лихий
час і простір бентежно проймає:
всюди чорні птахи,
навіть білих позначок немає.

8.03.92

Мітингово бунтуються ще гіпер-натовпи,
та зростають всевладні структури нові...
Як з'явилися вже генерал-губернатори,
Треба й цар Україні...

А мо', голові?

29.03.92

А СЧЕТ ОТКРЫТ...

Перед ударной силой перестройки
мы, в общем-то, нисколечко не сдрейфим,
но мы – в нокдауне...

И нам считает сроки
крутое время, как суровый рефери.

АЛЛЕЯ ЛЮБВИ...

Тишина для влюбленных...
Слова не нужны,
 если губы горят...
Над нашей скамейкой
 зеленые клены
Напевно и нежно
 о чем-то шумят...

В ночной тишине
 только листья вздыхают,
Поймав на лету
 поцелуй ветерка,
Да рядом у парка,
 к утесам ласкаясь,
Звонящею песней
 струится река...
Мы бродим вдвоем
 по уснувшей аллее,
Не можем расстаться
 всю ночь напролет,
Пока над аллеей
 рассвет заалет,
Лучистым узором
 покрыв небосвод.
Аллея любви,
 мы тебя покидаем,
Но будем грустить
 о покое твоём...
И вечером снова
 сюда на свиданье
На целую ночь
 мы с тобою придем.
 (муз. Э. Стрижко)

БАЛЛАДА О СЫТОСТИ

*Человек – выше!
Человек – выше сытости!*
А. Горький

I

Как часто видим
сытых
среди нас!
Они идут,
надменно пузы выпятив,
гордясь как будто
съеденным и выпитым,
успокоением
засаленно лоснясь,
и полусытых
на пути встречают,
их покровительственно
жизни поучают,
как исподволь
мошенничать, ловчить,
добыть,
скопить, -
чтоб тоже сытым быть!
Страсть накопленья
в жизни ставит точку,
страшней любых болезней роковых.
Сомненья
сытых
никогда не точат.
Дух творчества
не посещает их.
Они довольны и самодовольны.
И в лучших снах
вершинами удач
им грезятся
лишь собственные “Волги”
да пышные конуры
летних дач.

Квартиры сытых –
как сплошной музей:
ковры, диваны, зеркала, портьеры...
И вещи заменяют им друзей;
потеря вещи –
нет большей потери!
В таких квартирах
залегает сонность,
уютно,
непридирчиво сопя;
в таких квартирах
замолкает совесть,
нельзя ей – вслух,
лишь можно – про себя...
До совести ли,
если целью жизни
становится стяжательство?..
И вот –
им даже глобус на гербе Отчизны
напоминает кругленький живот.
В размен идут
высокие стремленья, –
к чему стремиться?!
И чего желать,
коль есть возможность
вплоть до утомленья,
жирея,
упоительно жевать.
О, пасть мещанская!..
Нацеленным жерлом
она глядит
на мысль и дело.
Я так боюсь,
чтоб рыхленьким жирком
не затянулась светлая идея!
Неужто в бой за правду и за волю
шли деды и отцы –
их жертв не счесть! –

лишь для того,
чтоб, сытым и довольным,
нам
в мягком кресле
мягким местом сесть?!
Мы –
нынешний оплот родной страны, –
чтоб вера в будущее
гнилью не протухла,
наследниками павших
быть должны
не по родству,
а по величью духа.
Ученье наше –
живо навсегда!
Идея наша –
нет! –
непобедима!
А прочее –
и вещи, и еда –
не самоцель,
а лишь необходимость.

II

На ванильную сдобу
заменяется сытный,
не заметно лишь,
чтобы
изменялась бы сытость.
Заменяется ситчик
на изящный нейлон;
не меняется сытость
с течением времён.
Сытость очень живуча,
ей не годы –
века!
О, армада жующих,
как она велика!

От патрициев Рима
до сегодняшних дней
надвигаются зримо
сонмы сытых теней.
Эти тусклые тени
ближе, ближе идут
и становятся теми,
кто у нас на виду
от рожденья до старости
преспокойно живёт,
без любви и без ярости
жвачку будней жуёт.
И работают челюсти
с нарастающей скоростью,
и понятие честности
многим кажется косностью.
Жить по-честному –
дорого!
Не поэтому ль сплошь
рядом с сытостью здорово
уживается ложь?
Им на пару удобней,
их союз не нарушить...
И отрыжкой утробной
голос правды заглушен.
Но вне лжи и обмана
сытость тоже не может,
набивая карманы,
“достояние” множить.
Как фальшиво и странно,
это слово звучит!
Как не страшно,
не срамно
это слово мельчить?
Достоянье людское –
не в деньгах иль имуществе –

в трудовом непокое,
в человечности,
в мужестве,
в чести,
в гордом стремлении
выше времени вырасти!..
...Как же низко падение
в мерзость пошленькой сытости!
Сытость –
это ведь просто:
нагрузясь до отвала,
увенчать все запросы
извержением кала;
Сытость –
это ведь жалко:
и являть, и вещать
неуёмную жадность
к барахольным вещам;
сытость –
это презренно,
недостойно людей,
это – мировоззренье
двуногих свиней!
Впрочем,
тяга к корыту
так порой непонятна,
так искусненько скрыта,
что глядишь –
и приятно!
Внешне – сытость красива,
гниль таится внутри;
внешне – в сытости сила.
...Эй, прохожий!
Смотри:
как солидна походка,
как значителен вид!
...И прохожий, похоже,
подражать норовит.

Он растит аппетиты,
жгучей жаждой томим:
“Я откуда не сытый,
значит, стану таким!”
От упорства балдея,
он горит без огня;
что угодно бы сделал, –
лишь бы сытых догнать.
И при этом постыдно
приучает детей:
“Мы-то жили несытно,
вы живите сытей!”
Так – привычно и гласно –
всё сильнее и сильнее
жажда сытости властно
покоряет людей.
Неприметная вроде,
среди нас она бродит,
в души юные входит,
опьяняюще бродит...
Как же это брожение
из душонок повытрясти?
Кто задал бы сражение
несдающейся сытости?!

III

Встретил меня приятель по школе,
сын тёти Лены –
уборщицы...
Я по старинке назвал его Колей,
вижу:
страдальчески морщится.
Знать, фамильярности слышать
не хочется, –
привык величаться
по имени – отчеству.
А было ведь:
рядом на парте сидел...
Между прочим, здорово списывал...
Теперь изменился.

чуть-чуть прошиб,
и пойдёшь с сумой,
а то, гляди, залетишь, в тюрьму.
Пока ещё, слава богу, пронесит,
а там и дальше, глядишь, пронесёт...
У меня и коллеги совета просят,
знают, нахалы, что мне везёт.
Да что там –
лазеек хватает ныне, –
оформил бумажку и не робей!
Трудно меня провести на мякине,
Я-то – стреляный воробей!
И всё это, –
он кругом показал, –
всё здесь добыто моим трудом.
Видишь – комфорт!
А где бы я взял?
Своими руками,
своим умом...
Мне, знаешь,
тебя немножечко жаль.
Ты всё чепуховину мелешь.
Я вот тебе про себя рассказал,
а ты так жить не умеешь.
Как ты наивен
с “рабочей гордостью”!
Подумаешь –
много форса!
Да мне бы
сейчас бы
твою бы голову, –
не представить,
куда б я втёрся!
Я же голову знаю твою,
ты же способный, чёрт!
А ты вот сумей:
на зарплату свою
создай-ка такой комфорт!

Это не в школе и не в комсомоле,
здесь – то уже не ребячество, –
жизнь!

Это лишь там поучают умницы:
равенство, счастье, идея, народ!..
Учат,

чтоб мы уподобились курице,
которая лишь от себя гребёт.

А у меня мозги не куриные,
я сам понимаю,

что к чему,
пускай другие живут дурилами,
а я своё от жизни возьму!

Идеи высокие –
сплошь растяжимы.

Я по себе примеряю их.
Не откажусь от любой наживы,
если даже за счёт других.

И “счастье” –
построю любыми средствами!
Своё.

Не “на благо родимой земли”.
...Вот – институт окончил.

Посредственно.
Лишь бы на “троечку”.

Лишь бы зачли.
Мне знаний не надо, –
была бы бумажечка,
и с места меня не спихнут вовек.

Ведь без бумажки –
ты просто букашка,
зато с бумажкой –

уже человек!
И, знаешь, везде одинаково водится:
Бумажка

иль “блат”
наверху держит;

тут разбираться в средствах
не приходится,

надо вертеться,
коль хочешь жить!

А в любовую
никак не пробиться,

расписано всё:
кому вверх,
кому вниз...

К тому же –
желательно быть партийцем.

Я-то, конечно, давно коммунист.

И не косись на меня, пожалуйста, –
я линии партии не изменял.

Ты вот попробуй:
пойди, пожалуйста, –

много ли вытрясут из меня?

Что ты докажешь?
Что я мошенник? –

Всё шито – крыто.
Всё на мази.

Здесь не помог бы ни Холмс,
ни Шейнин, –

разоблачение мне не грозит.

Я откровенно скажу, как другу:

это не с бухты – барахты,
не вдруг.

Если доходы идут по кругу,
значит, всегда выручает круг.

Нас-то, таких, как я,
немного.

И потому мы живём.
Живём!

Мы выбираем товарищей строго,
впрочем, толковых ребят берём.

Слышал я:
ты о работе хлопочешь?

Есть.
Неплохая со всех сторон.
Я бы устроил тебя,
если хочешь...”
...Тут я поднялся
и вышел вон.
Шёл,
“погостив”
у “друга детства”,
и успокоиться не мог никак.
Знал:
мало возмущаться –
нужно действовать!
Но как?

IV

Кичливый лозунг:
“Умейте жить!” –
не просьбой слёзной
тихо дрожит,
а зычно и грозно
гудит над людьми,
напористо глушит,
выводит
из будничной тенистой тьмы
откормленные туши,
к ногам их
бросает
нежные души:
– а ну-ка, спаситесь!
...Словно кошмарный сон,
со всех stron
надвигается сытость!..
Они наступают –
те,
кто жизнь –
неповторимую жизнь –
на мелочи
разменял.

На чистой земле,
в радостном обществе
видите ли
умеющих

день изо дня
жизнь –
неповторимую жизнь –
высасывать до мозгов,
как куриные косточки
обглоданные?

Вот они –
грузные,
заскорузлые
в жирной
неотмывающейся косности,
сытые
и вечно голодные!
Вот они –
голодным блеском
в жадных глазах
меченые,
гонимые блефом,
в торговый сезам,
разжигая азарт,
в магазин, на базар
мечутся,
волками рыщут, –
товаров ищут.

Необходимость
толкает их редко.
Страсть накопленья
держит их крепко.
Кто больше имеет,
тот жить умеет, –
о, до чего ж примитивное кредо!
Тесно в квартире.
Прётся из горла.
Но мечутся вновь,
недостатки браня...

Чтобы при случае
прихвастнуть гордо:
“Самое лучшее,
всё, что угодно, –
есть у меня!
Я много имею.
Я жить умею!”

Голодно-сытые
бациллоносители
разносят заразу –
одну лишь фразу:
“Умейте жить!”

И сытый образ
тенью недоброй
в глазах мельтешит...
Тень упорствует,
сопротивляется
свету великого века.
В ней, безликой,
темно растворяется
человеческая суть
Человека.

В торжествующей Вещи,
в наслоениях жира,
в сытой жажде обилия
самый дух человеческий
угасает зловеще,
подменяется лживо
суетою наживы
и в горячке обыденной
исчезает, обиженный...

Зачем он – дух?
Куда его деть? –
ни съесть, ни одеть...
Так что ж глядеть –
в грязь его – бух!
Пускай лежит...
Умейте жить!

Беда тяжело наваливается,
со злостью,
нелепой до мистики,
за спину руки заламывает
в пылу неравной борьбы,
а рядышком,
твердо заученное,
бодро твердят оптимистики,
что человек – всемогущ –
хозяин своей судьбы.
Не вижу ни капельки смысла
в лозунге этом расхваленном
и улыбаюсь печально,
когда наблюдаю, грустя,
как варваром-победителем,
идушим по римским развалинам,
беда проходит по жизни,
обломками судеб хрустя...
Бред под конвоем несчастья,
руки заломлены за спину,
в места,
не столь отдаленные,
где каждый – «товарищ и друг...»
Где ж ты, судьба моя добрая,
Что же ты дрыхнешь заспано,
то ль позабыла хозяйина,
то ли отбилась от рук?..

БЕЗДНА

Известно всем:
хмельной стакан без дна.
Беда лишь в том, что бездна не видна.

БРАК

Житейский брак –
прямой итог
безумной страсти пылкой:
сошлись
резиновый сапог
и туфелька со шпилькой.

В марте
 молодо грезит околица
нерасцветшими веснами...
Скоро
 ты уж не будешь школьницей,
станешь
 взрослою...

Будут в жизни
 любовь и верность,
и мечта,
 и успех...
Будь всегда счастливою,
 Вера!
Будь счастливее всех!..

Слышишь:
 звонкая песня ветра,
как напутствие в путь:
будь всегда весеннею,
 Вера!
Только зимней не будь!..

Видишь:
 машет пушистая верба
белой веточкой:
будь всегда красивою,
 Вера!
будь любимую, Верочка!..

Твоей светлой юности верю,
верю доброй судьбе
и на праздник
 желаю, Вера:
удачи тебе!

В НАЧАЛЕ И В КОНЦЕ

Казалось, что жизнь – многотомный роман,
и скрыта Эпоха в огромных томах...
А оказалось, что краткая жизнь –
всего лишь затасканный афоризм.

ВЕЛИКОЕ ДЕЛО В ЛЕГЕНДАХ ВЕКАМИ ЖИВЁТ (баллада)

О мелочах жизни ничтожную память
Сметает годов бесконечный полёт.
Великая слава не гаснет веками,
Великое дело в легендах живёт.
Гремели гражданской суровые годы,
Враги окружали Отчизну кольцом.
За счастье народа, за жизнь и свободу
Сражались отряды рабочих бойцов.
И Дон, и Сибирь, и Восток, и Поволжье
Дымились в жестоких кровавых боях.
Пылая к Советам ненавистью волчьей,
Хотел задушить республику враг.
Как чёрные вороны, сразу слетелись
На жирный кусок четырнадцать держав,
Но в смертные битвы за правое дело
Народ поднялся, оружие сжав.
Пылились Полесья большие дороги,
Когда опускалась вечерняя мгла:
То шли партизаны. Их было немного,
Но сила их в силе народа была.
Могучим потоком повстанцы текли,
Светил путеводной звездой им Ленин,
Их Щорс собирал, формируя в полки.
Били германцев, били Петлюру
За горькие слёзы родимой земли.
Навальным походом стремительной бури
Украину с востока на запад прошли.
Полки проходили в отвесах пожаров
По дымным руинам разрушенных сёл;
Тысячи мстителей, юных и старых,
Щорс на отплату священную вёл.
Он выходцем был из простого народа,
Рабочего-пролетария сын.
Он сам испытал и беду, и невзгоды
В тяжёлые самодержавья часы.
Он правды искал неизвестные тропы,
Искал для народа защиты и прав;
Но только позднее, в солдатских окопах,
Он понял её, в ряды партии став.

Он понял, что правды народу там нету,
Где всё затмевает золота блеск;
Он клялся Отчизне служить беззаветно
И верность народу сквозь годы пронести.
Настала пора боевых испытаний,
Тревожное время народной войны,
По кличу его подымались восстанья,
К нему приходили народа сыны.
Сквозь битвы жестокие к жизни счастливой
Он вёл их победно вперёд и вперёд;
И славное имя родного начдива
Славил повсюду в легендах народ.
Пусть песня звенит перекатной волною,
Разносит скорби печальный мотив, –
За Коростень бой был, и пулей шальнойю
Сражен наповал наш любимый начдив.
Ветры степные печально звенели,
Марш похоронный играя ему.
Пули свистели свирепой метелью,
Степь помрачнела в пожарном дыму.
Он пал и не слышал, что гулкие звуки
Симфонии боя росли и росли,
Не слышал, что верных товарищей руки,
Как знамя, его меж бойцов пронесли.
Рванулась атака в последнем порыве,
Врагов сокрушая начисто подряд,
За лютую смерть дорогого начдива
Бойцы отомстили врагам востократ.
Склонилось в печали поникшее знамя...
Неправда!..

Живёт он! Это – не смерть!
Живёт он...Он рядом, он ещё с нами,
Не может народный герой умереть.
Живёт он...Пусть тело предали могиле,
Пусть в новые грозы не выйдет герой,
Но снова мы слышим, как с новою силой
Он кличет к победам, как прежде, живой.
И в городе Щорсе, по улице Щорса
Мраморный Щорс на столетья встаёт...
О том, кто за дело народа боролся,
Вечная слава в легендах живёт.

2 ИЮЛЯ 1988 ГОДА

О, судьбоносная пора!
Глядят с надеждою народы,
как, мучаясь, творит гора
демократические роды.

Горе – ура!
Поре – ура!
Ура, да здра...
Et cetera.

Четыре дня земля дрожала.
Четыре дня гора рожала.
И вот – гора рождает мышь.
И снова всюду гладь да тишь.

Ну, и дела!
Ну, родила!
Ну, и гора...
Et cetera.

Вы помните, конечно,
Этот день?
Когда над Родиной
Нависла злая тень,
И тучи черные
Надвинувшейся бури
Закрыли
Мирных высей голубень,
Затмили
Наши солнечные будни.
Война!!!
То слово
Обжигало губы,
Сердца сжимало
Леденящей болью...
А над страной
Запевно пели трубы,
Скликая армию к решительному
Бою...

И – всенародная,
Святая
Непарадная
Для битв священных
Собиралась сила...
Не дрогнула.
Своей великой правдою
Жила непобедимая Россия!
Лишь суровели
Лица у людей.
Да в ритме марша
Зашагали будни...
...Вы помните, конечно,
Этот день...
Прошу вас, люди,
Вечно не забудьте!

ГЕОМЕТРИЯ ВОЙНЫ

Над злым изломом перевала
луна бессмысленно кругла...
В горах – ни круга, ни овала –
засилье острого угла.

И было: нас загнали в угол,
огнем все выходы закрыв.
«Не стало после боя друга, –
он первым бросился в прорыв».

Он был решителен и резок.
Был смел.
Быть всюду первым смел.
Его судьба – прямой отрезок.
Он больше в жизни не успел.

Лежит он в городке неблизком,
в бою сраженный наповал...
Портрет на красном обелиске.
Трагичен траурный овал.

ГЛАСНОСТЬ

Гласность –
 это состояние общества,
при котором уже слышны
всем –
 от генсека до простого рабочего –
крики отчаявшейся тишины.

ГЛУБОКИЕ КОРНИ

Взрастает на оновленной земле
цветущий сад
литературы нашей
и с каждым годом
расцветает краше
на радость человеческой семье...
Седые ветераны,
молодая поросль
расцветом буйным украшают жизнь...
Они
как будто вырастают порознь,
но все корнями в глубине сплелись,
где саженец поэзии Тарасовой
возводит к жизни
новые ростки,
и не под силу вечности
растлить
могучий корень тот,
рождающий прекрасное!

От вековых корней
вершинами высокими
встают,
растут живые зеленя́, –
их животворными питает соками
родная украинская земля.

Когда ж поэзии обильные плоды
в саду чудесном
люди собирают,
словами,
полными сердечной теплоты,
Шевченко благодарно вспоминают.

ГРАФОМАНСКИЙ ОПТИМИЗМ

Мы не играемся в стихи,
как дети в «классики»,
а трудимся всерьез и без обмана:
быть может, кто-нибудь пробьется
в классики –
классическим примером графомана.

ДОЧВАНИЛИСЬ

Мы жили, считая себя эталоном,
а сами достигли за семьдесят лет,
что самое нужное – лишь по талонам,
а чести и совести – вовсе нет!

ДУБИНКОВАЯ ДЕМОКРАТИЯ

Демократия и дубинки –
близнецы-братья!
Дошло к нам это понятие
из революционной глубинки:
мы говорим – дубинки,
подразумеваем – демократия,
мы говорим – демократия,
подразумеваем – дубинки!

Еще не умея любить,
Ненавидеть уже могли мы
Тех, кто отцов убил.
Рассеяв по миру могилы.

Память

Хранит врага, –
От нее никуда не деться:

Это он

Наши села сжигал,

Это он

Изуродовал детство!

Каждой жилкою,

Каждым нервом

Помним врага

В лицо

Мы,

Рожденные в 41-ом,

Выраставшие без отцов.

ЕЩЕ УЗНАЕМ

Счастливейшими из людей
мы жили под пятой вождей...
Не знаем только прецедента,
как жить под властью Президента.

ЗАГАДКА

Мы – дети зла, добро у нас немодно,
но, право же, и слов не подберу:
как объяснить, когда нас тычут мордой
в чужое зло, чтоб приучить к добру?

ЗАГАДКА ГДЛЯНА

Туман, похожий на обман,
висит над тайною загадки:
герой или преступник – Гдлян?
... А с взяточников – взятки гладки.

ИЗ ГЕТЕ

Где глупость почитают образцом,
там и мудрец окажется глущом.

ИЗОБРЕТАТЕЛЯМ ВЕЧНОГО ДВИГАТЕЛЯ

Конечно же, полезен вечный двигатель,
и на словах, конечно же, все – «за»,
но, видно, все-таки кому-то выгодней,
чтоб вечно появлялись тормоза...

ИНАЧЕ НЕ БЫВАЕТ

Где волки сыты,
и овцы целы,
значит, козлов отпущения съели.

ИСКУССТВООД

Чем меньше вкуса,
тем больше аппетит,
когда в искусстве
халтура не претит.

КАЖДОМУ СВОЕ

Пресмыкаться и коснеть во лжи
приучились в низости Ужи,
выстрадать свои мечты высокие
обрекли себя навечно соколы.

Как раскрученное колесо
жизнь моя
 бесшабашно вертится...
Время –
 гулким ветром в лицо,
только даты пунктирно светятся.

Словно снежные хлопья,
 дни мелькают в глаза...
Что заставит упрямого хлопца
 включить тормоза?..

Переверчено, недоверчено,
неудача или успех?..
Путь свой
 выверить недоверчиво
разве в силах успеть?..

Скорость шалая радует.
Где-то шепчется трусость,
что легко на скорости падают,
поднимаются –
 трудно...

Пусть!
 Я падал
 и буду падать,
в кровь
 расквашивая морду,
но не стану природы прятать,
чтобы чинно выдержать моду.

По асфальту
 иль по грязи
мчусь,
 пока не подставят ножку,
и любой поворот грозит,
что на нем
 расшибусь в лепешку.

Я качу,
 от восторга немея,
по наклонной судьбы,
 качу;
тормозить на ходу не умею,
а вернее сказать,
 не хочу!

И сигнально трублю тревогу,
нервы, встреченным тормоза:
«Эге-гей!
 Уступите дорогу –
не надейтесь на тормоза!»

Какими б ни шли мы дорогами,
Неустанно смотрели нам вслед
Лица отцовские строгие
С фотографий военных лет,
Лица павших,
Без вести пропавших,
Изувеченных,
Искалеченных,
Расстрелянных
И замученных.
Раненых
И контуженных,..
Вынесших столько горя,
Победивших в конце концов!
Сегодня мы чувствуем гордость

За судьбы наших отцов,
За мужество их и смелость
В те страшные,
 Грозные дни,
За их великое дело,
Что нам завещали они!

КЛЮЧ К РЕШЕНИЮ

Как часто решаются
 сложные задачи
не с помощью данных,
 а с помощью «дачи».

Когда воспоминанья старятся,
а ты
 от прошлого уходишь,
когда не знаешь даже адреса
и узнавать его не хочешь,
когда забыла
 все, что было,
о позабытом не печалась,
не говори,
 что ты любила, –
скажи, что иногда
 встречалась...

КОЛУМБИНА

Уходили в море каравеллы,
в поисках неизвестной земли
разговор – простой и откровенный –
с бурными стихиями вели...
Отправлялись люди
 в дали синие,
проводили годы на борту,
чтоб увидеть сказочную Индию,
отыскать заветную мечту...

О, великое дерзанье странствий!
Сколько лет

 бунтуешь ты людей?..

Силу этой неумной страсти
познают

 колумбы наших дней...

Если загораются ночами
золотые россыпи огней,
значит, вновь рождается начало
новых жизней, планов и путей.

И уходят юные колумбы
открывать

 америки труда,

и поют обветренные губы

«про новые пути и города»...

А впереди – еще открытий много
и много непроторенных путей!..

Эпоха кличет:

 выходи в дорогу!

Вы слышите,

 Колумбы,

 наших дней?

КОРОЛЬ И ШУТ

Надоела королю пустая маета,
и забавляется король проделками шута...
А шут играет дурака
/увы, такая роль/,
Хотя прообразом ему служит сам король!

КУМИР

Когда слепая вера правит миром,
любой болван становится кумиром.

ЛИДЕРУ

Не выскакивай вперед –
это некрасиво,
нужно строго сохранять
чувство коллектива!

«ЛЮБИТЕЛЬ»

Он любит бокс.
(Из-за того,
Что бьют других,
а не его.)

МЕЖДУ НАМИ, ДЕВОЧКАМИ...

Это – вызов моде,
нарушение этики,
когда краснеют со стыда
без помощи косметики!

МИКРОСХЕМЫ

Сонеты, оды да поэмы
меня торжественно манят,
но годен лишь на микросхемы
малолитражный мой талант.

МУДРОЕ РЕШЕНИЕ

Зачем хранить статью Шестую
и откровенничать впустую?
К чему – слова, слова, слова?..
Была бы власть сама жива!

НА ТРАССЕ ВИННИЦА-КИЕВ

Прямой стрелой асфальтовой,
скольженьем дух захватывая,
бежит дорога к Фастову
и даже дальше Фастова...

У края липы выстроив,
спешит дорога быстрая
туда, где небо синее
идет с землею об руку,
туда, где хлопья инея
осыпает облако,
туда, где светлый полог
раскинулся над полем,
и горизонтом строгим
перечеркнул дорогу...

За голубым порогом
кончается дорога...
А может, не кончается,
а только начинается.
И снова мчится к небу
в неведомую небыль,
уже к другому небу
и даже
дальше
неба?..

НАПОМИНАНИЕ ПЛУТУ

Обводя другого вокруг пальца,
берегись, чтоб сам не заплутался.

НЕ ВСЕ ЧИСТО

Рука руку моет,
и одна беда,
что вокруг расходится
грязная вода.

НЕ ТОЛЬКО СОЗВУЧИЕ...

Покуда «одна шестая»
подвластна статьей Шестой,
о власти Советов мечтая,
запомните свой шесток!

НЕЛЕГКИЙ ВЫБОР

В суете перестроечных дней
наши власти пока не решили,
что же все-таки нам нужней:
сила права
иль право силы?

Неохота заниматься мне стихами,
к сердцу подбирается тоска,
жесткая,
томящая,
сухая,
как в столовой
надоевшая треска.
И пора весеннего расцвета
мне не стала
творчества порой, –
служба жадная
беспечного поэта
просто поглотила с головой.

(Тамбов)

НЕСООТВЕТСТВИЕ

Когда в магазине бываю,
всегда убеждаюсь опять:
хоть очередь здесь и «живая»,
в ней намертво надо стоять!

Нет, еще не стареем с тобой мы,
и до срока
хранятся пусть
в арсеналах сердец
обоймы
в мелочах неистраченных чувств,
чтоб смогли мы
в любую грозу бы
откровенными быть до конца:
ненавидеть,
сжимая зубы,
и любить,
раскрывая сердца,
чтобы жизнь не испачкали
подлостью,
и до самых седых волос
эту молодость сердца
полностью
сохранить бы нам удалось!

НОВАЯ КОЛЫБЕЛЬНАЯ

Еще не успел пробудиться народ,
а многих испуг суеверный берет,
и снова народу привычно поют:
«баю-баю,
баю-баю...»

О СУТИ СОЦ. РЕАЛИЗМА

С чувством реализма
подчиняясь лжи,
вместо правды жизни
пищут миражи.

ОБ ИДЕОЛОГИЗАЦИИ НАУКИ

Астрономия — во власти пропаганды:
всё в ней просто,

 будто в «окнах РОСТа»:
если «красные», то, ясно же, — гиганты,
если «белые», то карликоворостые...

ОБ УРОКАХ ИСТОРИИ

История

 вождям урок дает,
а платит за него всегда народ.

ОЗНАЧЕНО КРЕСТОМ

Коль суд вершат неграмотные,
 будь уверен в том,
что приговор означится
 крестом,
 крестом,
 крестом...

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

Страшен произвол, но, тем не менее,
урокам бывлым вопреки,
у ржавчины есть особое мнение
о пользе железной руки.

ОЩУЩЕНИЕ

Пока дискуссии, перестрелки,
вскипают над призраком баррикад,
время тихонько сдвигает стрелки
на семьдесят лет назад.

ПАДАЕТ СНЕГ...

Падает снег...
Мелькает вспышками светлыми...
В светлом мерцанье,
как в сказочном сне,
Машут деревья ветками...
Проходят пары –
девчонки и парни, –
и падает снег,
падает снег...
Звонкое эхо
рассыпало парком
твой серебристый смех.

Падает снег...
Падает снег...
Снежинки медленно кружатся...
Вся ты одета
в пушистый мех,
волосы – в звездном кружевце...

С тобою в паре
идем мы парком,
и падает снег,
падает снег...
Полнится сердце
любовью жаркой:
ты мне дороже всех!

(муз. Э. Стрижко)

ПЛОСКИЕ ЛЕБЕДИ

Лебеди на коврике
сидят, окостенев,
шпильками наколоты
на белой стене...
Лебеди белые,
белая стена, –
от бесцветной бедности
хочется стонать!..
Бедные лебеди!..
Выглядят просто
до жути нелепыми,
до смешного плоскими...
На картинке пошлой
наяву воскресла
мещанского прошлого
лебединая песня...
А ведь кто-то любит
этих лебедей...
...Пожалейте, люди,
бескрылых людей!

ПОКОЛЕНИЕ СОЛДАТСКИХ ДЕТЕЙ

Мы,
 Рожденные в 41-ом...
Родились мы
 Среди смертей,
Нам война
 Колыбельную пела,
Родились мы
 В метель беззвездную,
В разгул свинцовой пурги...
Наши родимые гнезда
Топтали и жгли
 Враги.
Матери нас рожали
И с детьми уходили в беженцы,
А отцы в это время
 Сражались
С фашистским чудищем
 Взбешенным...
Отцы не пришли к сыновьям,
Отцы сыновей не растили;
От них
 Лишь остались нам
Могилы по всей России.
Еще от войны остались
Недетских мучений усталость,
Фотографий отцовских копии,
Материнские вздохи скорбные,
Память пожарищ зловонных
И жгучая ненависть
 К войнам...

ПОСЛЕДСТВИЕ ПРОШЛОГО

Так пропитаны страхом забываемым
в благодатные времена,
что и нынче тихонечко называем мы
даже громкие имена...

ПОХВАЛА ГРАМОТНОСТИ

Все грамотны у нас повально,
культура возросла похвально:
уж если посылают «к матери»,
то лишь по правилам грамматики!

ПОЧТИ ПО МАРКСУ

Марксисты твердят:
отомрет государство...
Но это, по-моему, вряд ли удастся;
ведь если бы правда,
если бы – да,
оно бы давно умерло...
со стыда!

ПРАВДОБОРЕЦ

Он верен правилу,
чтоб в ситуации любой
стоять за правду...
прячась за ее спиной.

Приближаясь к могильной пристани,
глупо верить на самом краю
в справедливость надуманной истины
о загробной жизни в раю.

Эта вера – подобье соломинки,
что могла б удержаться на плаву,
есть незыблемость жесткой логики:
я живу,

лишь покуда живу.

Не заглядывать в бездны туманные,
не втираться в бессмертье бочком...
Презираю надежды обманные –
утешение для слабачков!
И когда я к чертям заиграю,
упокоенностью изомлев,
смирно лягу, и аду, и раю
всё отдавший уже на земле...

ПРИВЫЧКА...

Очень долго славный наш народ
по указке все смотрел вперед,
может, от того так трудно нам
поглядеть теперь по сторонам.

ПРИЗНАНИЕ

Если ты допустил,
 Чтоб тобой подзабавилась жизнь,
Если нервы сдают,
 И рассудок туманит усталость,
Ты не должен упасть,
 Не поддайся!
 Держись!...
Это первый толчок.
 Это только, быть может, начало.

Жизнь давалась и мне
 Неспроста,
Мой ровесник и друг...
Я входил в эту жизнь
 Без отряда назойливых нянек.
Пела мне колыбельную
 Дикая музыка вьюг,
И казался весь мир
 Полным
 Только пустых обещаний.

Это было давно.
 Я забыть обо всем был готов,
Но навек сохраняю,
 Как священную память
 О детстве,
Ширь волнистых полей
 И весеннюю свежесть лесов,
За которые я
 Не желаю
 Богаче наследства.
Не жалею о том,
Что не мог уносить по ночам
В кабаки и кафе
 Сторублевок
 Отцовской зарплаты...

Если счастье добыл
 Неподкупным упрямством плеча, –
Не разменишь его
 На улыбки девчонок кудлатых.
Жизнь давалась и мне
 Неспроста,
 Мой ровесник и друг!...
Может быть, потому
 Я всегда перед нею
 В ответе.
Я ее создавал
 Под свирепую музыку вьюг,
Знаю холод дождей
 И весенний напористый ветер,
Знаю Крым
 И сибирский заснеженный шквал,
Жирный блеск угля
 И клокочущих строек громады...
И всегда говорю:
 Жизнь!
 Спасибо тебе за закал!..
Я люблю тебя, жизнь!
И другая судьба
 Мне не надо...

РАБОЧЕМУ-НАСТАВНИКУ

Передай ученикам
 свои знания толково:
не умеешь сделать сам, –
 значит, научи другого!

А. Кашировскому

Рассосались ли рубцы на коже,
утверждать пока что не могу,
но, похоже, исчезают все же
важные извилины в мозгу.

РОЖДЕННЫМ ПОЛЗАТЬ

В уменьи не ходить, а ползать
хранится истинная польза:
нижайше по земле скользя,
споткнуться и упасть нельзя!

С ВОЛКАМИ ЖИТЬ...

Там, где владычествуют волки,
где волчьи правила крепки,
нужны не праведные толки,
а наостренные клыки.

СЕГОДНЯ

Как гневно и страшно
про мертвых грохочут
пустые тирады!

Да только
спокойно над ними хохочут
живые тираны...

СПАСИТЕЛЬНЫЙ ДЕФИЦИТ

Пугают обманщика,
хитрую шельму:
«Ну, попадешься, намылят шею!..»
А он улыбается только в ответ:
«Да чем же намылят?
Ведь мыла-то нет!»

СПОР ЯЗЫЧНИКОВ

Жестокий спор о языках ведут,
всяк о своем – настойчиво и гордо...
И видим, что язык то там, то тут
становится народам костью в горле.

СТОРОННИКУ “ТВЁРДОЙ РУКИ”

Вожделенной твердости попусту не жди:
загнулись незгибаемые “железные” вожди;
гвозди бы делать из этих вождей, –
хуже бы не было в мире гвоздей!

«СТОЯТЬ!»

Дрессированная моська
 смирно тянет стойку,
ведь скомандовали ей:
 стоять за перестройку

СТРОЕВАЯ ОБЕЗЛИЧКА

Если смотреть в затылок друг другу,
 личности не видны...
Если заученно бегать по кругу,
 лидеры не нужны...

ТАК ЛУЧШЕ?

В борьбе со злом
 борцу немного проку:
в нем чаще побеждает тот,
 кто сбоку...

Ты ведь знаешь,
В описаньях краток,
Я ценил в стихе
 Лишь голый ритм...
Научил меня разнообразью красок
Наш феодосийский колорит.
Каждый цвет
 Здесь выражен так ярко,
А пейзаж невиданно богат:
Желтизна полей
И зелень парков,
И дрожащий розовый закат,
Моря синь
И голубое небо,
И лиловый абрис
 Дальних скал...
Если до сих пор
 Художником я не был,
То в Крыму
 Наверняка им стал.

У меня под лохматою шапкою
угнездилося сомнение шаткое,
но какие же мысли об этом
залегли под моднячим беретом?

Под беретом –
улыбка значительная...
Как же горько, что судьбы-мучители
развели нас на лестнице лет,
где обратно – ступенечек нет!

Не понизиться,
не дотянуться, –
наши судьбы вовек не сойдутся,
и приму со всей тяжестью я
непреложный закон бытия.

И не надо об этом, не надо:
между нами жестокой преградой
встали разные наши года
навсегда,
навсегда, навсегда.

Улетайте вы, голуби,
под крылом облаков
от любимого города
далеко – далеко,
молодому геологу –
девятнадцати лет –
передайте вы, голуби,
мой сердечный привет.

Отыщите вы, голуби,
отыщите его
за вершинами гордыми
в пелене снеговой,
за пустынями голыми,
за морской синевою
отыщите вы, голуби,
отыщите его.

Вы узнаете, голуби, –
ошибиться нельзя, –
как бездонные проруби,
голубые глаза,
по певучему говору,
по улыбке простой
вы узнаете, голуби,
где же мой дорогой.

Пусть подымет он голову,
поглядит в синеву,
вы напомните, голуби,
о былом наяву;
если с вашего голоса
он услышит привет,
принесите мне, голуби,
долгожданный ответ.

(муз. Э. Стрижка)

УНИВЕРСАЛЬНЫЙ ВЫХОД

Порою зло осилит. Не до схватки.
В душе затихнет гневная гроза.
И сразу исчезают недостатки,
сумей лишь закрывать на них глаза.

УСТОИ СОЦИАЛИЗМА

Встают вокруг устоями
народной соцсудьбы
настоянно-достойные
замшелые дубы...

ЦЕЛЬ ОПРАВДЫВАЕТ СРЕДСТВА

Давайте выясним сперва,
поймем девиз по-новому:
зачем оправдывать средства,
кто сделал их виновными?

ЭХ, ДОРОГИ...

На новые пути прогресса
мы перехода не проспали,
но, жизнь ведя по новым рельсам,
не нужно забывать про шпалы.

Я ТАК ПРЕДСТАВЛЯЮ

(из «Между жизнью и смертью»)

Безмолвное поле –
 сплошная пустыня,
Земля-пустыня
 в пространстве кружится,
Дрожит, потрясенная,
 медленно стынет
под старым Солнцем,
 седым от ужаса...
Земля
 лежит
 осмаленной тушею.
Где –
 Вашингтоны
 Бонны
 Лондоны?..
Все
 разрушено.
Все
 разбомблено.
Где прежде
 гордо дворцы вставали,
Где концентрировалась
 людская жизнь,
Одни покареженные груды развалин
Застывшими
 слезами камней
 слились.
А под ними
 под кирпичом и бетоном –
чудится:
 слабея и замедляясь,
Последним эхом
 последние стоны
Задохнувшихся в подземельях...

Угасая,
огненное море плещет,
Бросает издали
жалящий жар...
Выжженный,
чернеет
огромной плешью
Весь земной шар.
С подсвистом,
празднуя жизни крах,
Ветер
неистово
пляшет реквием;
Маслянистый пепел –
человеческий прах –
Взметают
его порывы резкие.
...Погибла жизнь.
Все, что было,
Давно минувшая
сказка-быль...
Клубится над голой равниной унылой
Радиоактивная пыль.
Сквозь плотный заслон
атмосферы отравленной
Едва пробивается солнечный свет...
Планета во тьме.
Безнадежностью траура –
черный,
черный,
черный цвет.

Я свою милую
так уж люблю:
захочу – помилую,
захочу – побью!

Я свою милую
бью со всей силою,
не хочу лениться:
пускай «убоится»!

Я на разлуку не ропщу,
хоть нет причин и веселиться...
Свою попутчицу ищу,
Разгадывая в женских лицах,
что промелькнут, к любви маня...
А я разглядываю жадно:
кто ж станет в жизни для меня
моей неутомимой жаждой?
И вдруг – случайное письмо –
смесь откровенья и обмана –
холодное как эскимо,
неясное, как зыбь тумана...
Непрошенный,

даю ответ...

И представляю:
как и прежде
сквозь черноту прожженных лет
Надежда

тянется к надежде...

УДК 821.161.2-1(477.51)

Т 35 Терехович Л.

... До правди незалежного життя: збірка віршів / Леонід Терехович; [уклад.: В. Солонікова, І. Аліференко]. – Чернігів: Сіверський центр післядипломної освіти, 2018. – 400 с.

ISBN 978-617-7062-22-5

До збірки поезій Леоніда Тереховича – дисидента-одинака та талановитого українського поета – увійшли його вірші, написані в різні періоди життя, починаючи від учнівських спроб і до останніх творів. Укладачі намагалися представити всю його творчу спадщину: зразки громадянської та любовної лірики, гостросоціальну політичну сатиру. До книги увійшли як уже відомі поезії Л. Тереховича, так і виявлені в Державному архіві Чернігівської області та архіві СБУ Чернігівської області, а також у приватних колекціях.

Видання призначене для всіх, хто цікавиться українською літературною спадщиною, а також історією дисидентського руху.

УДК 821.161.2-1(477.51)

© Леонід Терехович

© Автори передмов

© Автор макета

Літературно-художнє видання

Леонід Терехович

...До правди незалежного життя: збірка віршів

Укладачі: *Вікторія Солонікова, Інна Аліференко*
Комп'ютерний набір: *Людмила Бердак, Людмила Лепеха,
Юлія Чирка, Тетяна Шумська*
Технічний редактор: *Галина Кухарець*
Комп'ютерна верстка: *Юрій Литвиненко*
Коректор: *Олена Пильник*

Здано до набору 03. 01. 2018 р. Підписано до друку 15. 03. 2018 р.
Формат 60x84/16 Гарнітура Petersburg
Ум.друк.арк. 24,18. Ум. фарбо-відб. 24,18. Обл.-вид. арк. 24,5.
Тираж 300 прим. Зам. №14976

Комунальний заклад

“Чернігівський центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій»
(офіційна скорочена назва – Сівєрський центр післядипломної освіти)
Свідоцтво про занесення до Державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 4438 від 13.11.2012.
14000 м. Чернігів, пр. Миру, 43
тел. (0462) 774-312, факс (0462) 676-052
Електронна пошта: hcppk@gmail.com
Сторінка в Інтернеті: <http://siverttraining.org.ua>

Віддруковано на базі ПАТ «Поліграфічно-видавничий комплекс «Десна»
14000, м. Чернігів, пр-т Перемоги, 62.
Свідоцтво серія ДК № 4292 від 02.04.2012 р.

Леонід Терехович
(29.03.1941 – 22.08.1992)

Український поет, дисидент-одинак. Народився у селі Кучинівка нинішньої Сновської територіальної громади. Свої перші вірші Леонід Терехович публікував у районній газеті як робітничий кореспондент. Мав запальний характер із загостреним почуттям справедливості, що дуже швидко призвело його до конфлікту з владою. Перший термін на той час завідувач сільського клубу отримав 1968 р. за сутичку з місцевим парторгом. Вже за кілька років звичайний колгоспник обурився повідомленням у районці про начебто стовідсоткову явку виборців під час голосування та написав листа на радіостанцію «Свобода», яку слухав. Як наслідок – звинувачення у наклепі на радянську владу, партію та новий термін. В 1988 р. правдолюба чекало нове випробування – лікувально-трудова профілакторія, куди його відправили на два роки. Єдина збірка віршів Леоніда Тереховича «Свідомо став на муку» вийшла вже після його смерті, в 1993 р. Тож нинішнє видання – друга та найбільш повна спроба оприлюднення творчої спадщини поета-бунтаря.

*«Тоталітарний режим троцив і плондрував
задерикуватого непослуха, обдарованого поета. За
гостру критику влади, за крамольні (так здавалося
дрібним вождикам і органам держбезпеки) вірші його
кілька разів запроторювали за ґрати. Не дай, Госпо-
ди, такої уваги нікому!»*

(Станіслав Реп'ях)

*«Нам рости і зростати до чистих висот
В повний зріст ми вставати покликані.
Ми – народ! Ми – великий народ,
І пора почуватись великими!»*

(Леонід Терехович)